COLECȚIA ELEVULUI

ȘTEFAN DINCESCU

SINTAXA PROPOZIȚIEI

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

EDITURA PLUMB
BACĂU, 1996

ȘTEFAN DINCESCU

SINTAXA PROPOZIȚIEI

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

Scanned with OKEN Scanner

ISBN 973-9150-65-9

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA PROPOZIȚIEI

PROPOZIȚIA

Sintaxa propoziției studiază propoziția ca unitate sintactică realizată pe baza unui raport de predicație.

Propoziția are patru trăsături fundamentale : predicația, modalitatea, calitatea (conformitatea), structura.

PREDICAȚIA

Predicația este raportul existent între două planuri : planul limbii și planul realității ca obiect al comunicării.

Predicatul constituie mijlocul sintactic prin care se actualizează predicația ; propoziția are predicație unică, explicită sau implicită.

Propozițiile cu predicație explicită, adică marcată de prezența unui predicat, sînt propoziții analizabile :

a Prin versetele lui Solomon evangheliștii **pasc** (predicat verbal) porcii. (Ion Caraion, Interogarea magilor, p. 10) ;

b Sufletul unui vînător **este o tolbă** (predicat nominal) plină cu caraghioslîcuri și tîmpenii. (Jules Renard, Jurnal, p. 205) ;

c **Poate** (predicat adverbial) că le **plînge** (predicat verbal) fața / De-o lăuntrică durere. (Lucian Blaga, Poezii, p. 206) ;

d **Haideți** (predicat interjecțional) la Cîntarea României, / Dirijată cu haracul. (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 16)

Scanned with OKEN Scanner

Predicația implicită se actualizează prin referința la context ; fiind exprimat într-o unitate sintactică precedentă (propoziție sau frază), predicatul se subînțelege în unitatea sintactică următoare :

a — Unde **fugi** tu, valule ?
— Către mare, malule !
— Unde **urci** tu, pomule ?
— Către soare, omule !
— Ce **aștepți** tu, pragule ?
— Tot pe tine, dragule ! (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 255) ;

b — Un' **te duci** tu, mielule ?
— La pășune, domnule.
— Cin' te **taie**, mielule ?
— Măcelarul, domnule.
— Cin' te **mîncă**, mielule ?
— Dumneavoastră, domnule. (Zaharia Stancu, Desculț, p. 563)

Dacă predicatul nu este exprimat într-o unitate sintactică precedentă (propoziție sau frază), predicația se actualizează prin referința la „anturajul proiectat de determinanți" (Ion Diaconescu, Sintaxa limbii române, p. 137) :

Eu cu clăcașii, tu cu cărțile.
Eu cu oile, tu numai cu cărțile.
Eu cu orașul, tu cu cărțile.
Eu cu pămîntul, tu veșnic cu cărțile. (Lucian Blaga, Teatru, p. 316)

Propozițiile cu predicație implicită, actualizată prin referința la context, sînt propoziții analizabile.

Predicația implicită se actualizează și prin referința la **o situație** datorită căreia unele substantive devin propoziții exclamative sau imperative ; astfel de propoziții sînt neanalizabile :

— **Foc !...** a poruncit colonelul.
Au căzut șase oameni.
— **Foc !...** a poruncit din nou colonelul.
Au mai căzut doi. (Zaharia Stancu, Desculț, p. 152)

Scanned with OKEN Scanner

Calitatea de propoziție imperativă a substantivului **foc** (semnal de comandă pe cîmpul de luptă) se afirmă datorită **situației** în care se realizează actul enunțării.

MODALITATEA

Propozițiile sînt predicative prin definiție și modale prin finalitatea lor ; modalitatea, manifestîndu-se la nivelul propozițiilor principale și la nivelul propozițiilor secundare prin baza predicativă, adică verbul cu formele sale modale, este, prin finalitatea sa, enunțiativă și interogativă.

Propozițiile enunțiative sînt de patru feluri : enunțiative asertive, enunțiative optative, enunțiative exclamative, enunțiative imperative.

Enunțiativele asertive transmit informații în mod obiectiv ; ele se realizează cu ajutorul modului indicativ ; sînt propoziții principale independente sau regente, dar și propoziții subordonate :

a Verlaine **avea** geniul unui zeu și inima unui porc. (Jules Renard, Jurnal, p. 144) ;

b Frumusețea **e** întotdeauna **o țară a făgăduinței** în care Moise **nu intră.** (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 144)

Enunțiativele optative transmit o dorință, o posibilitate, o îndoială (bănuială) ; ele au predicatul exprimat prin verbe la modul condițional-optativ, atît în propoziția principală, cît și în propoziția subordonată ; se mai construiesc si cu modurile conjunctiv și indicativ (imperfect), cînd acestea cumulează și întrebuințările optativului :

a Dacă-aș **fi trăsnet** v-aș **trăsni,**
V-aș **îneca** dacă-aș **fi apă**
Și v-aș **săpa** mormînt adînc
Dacă-aș **fi sapă.**
Dacă-aș **fi streang** v-aș **spînzura,**
Dacă-aș **fi spadă** v-aș **străpunge,**
V-aș **urmări** dacă-aș **fi glonț**

Scanned with OKEN Scanner

Și v-aș **ajunge.** (Alexandru Macedonski, Versuri și proză, p. 59) ;

b Nu te teme, știu eu năzdrăvănii de ale Spînului ; și, să **fi vrut** (= *dacă aș fi vrut*), de demult i-aș **fi făcut pe obraz,** dar lasă-l să-și mai joace calul. (Ion Creangă, Povești, Amintiri, Povestiri, p. 29) ;

c Dacă tu **știai** (= *ai fi știut*) problema astei vieți cu care lupt, / **Ai vedea** că am cuvinte pana chiar să o fi rupt. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 122)

Enunțiativele exclamative transmit informații și exprimă în același timp și atitudinea afectivă a locutorului față de faptul comunicat (regret, satisfacție, uimire, dispreț, indignare, admirație, disperare) ; ele se construiesc, în general, cu modul indicativ și au intonație exclamativă, marcată grafic prin semnul exclamării ; includ, de obicei, auxiliare exclamative (adverbe — *ce, cît, cum, așa, atît*), interjecții sau vocative și recurg frecvent la ordinea inversă a constituenților :

a Vesel **flăcău era** vărul meu Pintilie ! (Zaharia Stancu, Desculț, p. 36) ;

b Afurisită **muiere ești !** (Zaharia Stancu, Desculț, p. 328) ;

c O, Viață, cum te-**am risipit** cîntînd ! (Ady Endre, Poeme, p. 341) ;

d Vai, cît îl **iubesc** pe domnul profesor de Concretețe ! (Daniela Crăsnaru, 69 poezii de dragoste, p. 27) ;

e **Tare sînt singur,** Doamne, și **pieziș !** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 29)

Enunțiativele imperative exprimă un ordin, un îndemn, un sfat, o rugăminte, o interdicție, un blestem ; ele au intonație imperativă, marcată grafic prin semnul exclamării ; se construiesc cu modul imperativ sau cu modul conjunctiv cu sens de imperativ :

a **Feriți-vă** de cuvinte ! **Fugiți** de subtilități ! **Nu semnați** declarațiile fără a le citi cu atenție ! (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 235) ;

Scanned with OKEN Scanner

b **Zvîcnește,** sînge !
Cutremură-te-n mine, viață ! **Sfarmă-**
Te-n mine iarăși, răcnet de alarmă !
O, inimă, în pieptul meu **te strînge**
Ca un pumn ! (Alexandru Philippide, Poezii, p. 28) ;

c — **Să nu cutezați,** mișeilor ! urlă Orheianu. **Să nu cutezi,** mișele ! rînji el către Șoimaru. (Mihail Sadoveanu, Neamul Șoimăreștilor, p. 173)

Predicatul unei propoziții enunțiative imperative poate să fie exprimat și prin verbe la moduri nepersonale (infinitiv, supin) sau printr-o interjecție predicativă :

a **A se vedea** Diaconescu, Probleme de sintaxă, p. 25-26, unde gerunziul în această poziție este analizat ca predicat secundar, altceva decît elementul predicativ suplimentar. (Ion Diaconescu, Sintaxa limbii române, p. 181) ;

b **De remarcat** prezența conceptului de relație în definirea sintaxei ca diferență specifică, ceea ce în lingvistica de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea se va institui în punct central al sintaxei descriptive de tip clasic sau structuralist. (Ion Diaconescu, Sintaxa limbii române, p. 31) ;

c **Haidem,** iubita mea, la Căpriana,
acolo să îți spun cît te iubesc ! (Nicolae Dabija, Aripă sub cămașă, p. 36)

Propozițiile interogative sînt de trei feluri : interogative directe, interogative indirecte, interogative retorice.

Interogativele directe totale angajează întreaga propoziție în sfera de extensie a interogației ; ele declanșează un răspuns afirmativ ori negativ din partea interlocutorului, răspuns concretizat în propoziții adverbiale *(da* sau *nu)* ; au intonație interogativă ascendentă, marcată grafic prin semnul întrebării :

— **De vînzare sînt crengile ?**
— Nu.
— **De vînzare sînt strugurii ?**
— Da.

Scanned with OKEN Scanner

— **De vînzare sînt mugurii ?**

— Nu. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 262)

Interogativele directe parțiale se construiesc cu auxiliare interogative (pronumele interogative *care ?, cine ?, ce ?, cît ?* sau adverbele interogative *unde ?, cînd ?, cum ?, încotro ?)* și au intonație interogativă descendentă, marcată grafic prin semnul întrebării ; ele angajează în sfera de extensie a interogației numai o unitate sintactică a propoziției și provoacă un răspuns explicit din partea interlocutorului :

a — **Unde paștem caii la noapte ?**

— Lîngă crîng, la Adîncata, răspunde Avendrea. (Zaharia Stancu, Desculț, p. 236) ;

b — **Pe cine l-am mîncat, bre ?**

— Pe tata. (I. L. Caragiale, Nuvele, Povestiri, Amintiri, Varia, p. 294) ;

c **Cui i-ai dat, fă,** să ți-o cunoască,
Făptura ta împărătească ? (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 140)

Interogativele indirecte sînt propoziții subordonate subiective, predicative, atributive, completive directe și indirecte.

Cînd se introduc prin conjuncțiile subordonatoare *dacă* și *de*, propozițiile interogative indirecte sînt totale :

a Huntington — Hartford mă întreabă **dacă i-am adus reproducerea în culori după Sfîntul Iacob.** (Salvador Dali, Jurnalul unui geniu, p. 172) ;

b Și atunci m-am dus la Gheorghe și i-am spus situația mea, întrebîndu-l **dacă nu m-ar putea el ajuta.** (Onisifor Ghibu, Oameni între oameni, p. 197) ;

c Și mă întreabă **dacă plîng, dacă o să mai vie tata, dacă mi-e dor de el** și **dacă-l visez noaptea.** (Barbu Delavrancea, Paraziții, p. 61)

Cînd se introduc prin pronumele interogative *care ?, cine ?, ce ?, cît ?* sau prin adverbele interogative *unde ?, cînd ?, cum ?, încotro ?*, propozițiile interogative indirecte sînt parțiale :

Scanned with OKEN Scanner

a Și de-aceea de-azi-nainte poți să nu mă mai întrebi
De ce ritmul nu m-abate cu ispită de la trebi,
De ce dorm îngrămădite între galbenele file
Iambii suitori, troheii, săltărețele dactile... (Mihai Eminescu, Poezii, p. 124) ;

b Au mai existat și niște codri adînci
Și un tînăr care vorbea cu ei,
Întrebîndu-i **ce se tot leagănă fără vînt.** (Marin Sorescu, Poezii, vol. I, p. 58) ;

c Samarineanul nu întreabă **cine e, ce face, de unde vine și cu ce se ocupă rănitul** — nu cumva era și el vreun hoț de păgubaș ? (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 62)

Interogativele indirecte sînt rezultatul transformării vorbirii directe în vorbire indirectă.

Interogativele retorice sînt propoziții principale independente, coordonate sau regente ; ele transmit o informație și exprimă în același timp și implicarea afectivă a locutorului în actul comunicării.

Interogativele retorice actualizează o afirmație printr-o negație sau o negație printr-o afirmație.

Interogativele retorice totale au intonație interogativă ascendentă, marcată grafic prin semnul întrebării :

a **Au de patrie, virtute, nu vorbește liberalul,**
De ai crede că viața-i e curată ca cristalul ? (Mihai Eminescu, Poezii, p. 131) ;

b Ce are neica de nu i-a primit peținul ? **Au nu e voinic ? Or e bețiv, stricător de case, zurbagiu ? Au n-are** de pe ce bea apă ? (Barbu Delavrancea, Paraziții, p. 9)

Interogativele retorice parțiale au intonație interogativă descendentă, marcată grafic prin semnul întrebării ; se construiesc cu auxiliare interogative (pronumele interogative *care ?, cine ?, ce ?, cît ?* sau adverbele interogative *unde ?, cînd ?, cum ?, încotro ?) :*

Care e mai mîndră decît tine între toate țările semănate de Domnul pre pămînt ? Care alta se îm-

Scanned with OKEN Scanner

podobește în zilele de vară cu flori mai frumoase, cu grîne mai bogate? (Alecu Russo, Cîntarea României, p. 39)

Alteori, în discursul narativ, printr-o propoziție interogativă retorică parțială se inserează în momentul povestirii un eveniment anterior :

În timpul ăsta, ce să vezi dumneata?
Nu știu de unde iese, după ușă, unde l-o fi băgat,
Un găligan mare c-un ciomag. Și jap, jap! (Marin Sorescu, La lilieci, p. 214)

CALITATEA (CONFORMITATEA)

După calitatea comunicării, propozițiile sînt afirmative, dacă prin ele se confirmă ceva, și negative, dacă prin ele se infirmă ceva :

a M-**au apăsat** nerozii, deștepții, cărturarii
Și micii, mijlociii și marii și mai-marii. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 440) ;

b Patru scoici, cu fumuri de iarbă de mare,
Vindecă de noapte steaua-n tremurare. (Ion Barbu, Poezii, Proză, Publicistică, p. 19) ;

c Dumnezeu **nu crede** în Dumnezeul nostru. (Jules Renard, Jurnal, p. 208) ;

d Viața **nu este nici simplă, nici complicată, nici limpede, nici mohorîtă, nici contradictorie, nici coerentă.** (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 41)

STRUCTURA

Propoziția, unitatea sintactică superioară sintagmei și inferioară frazei, se caracterizează prin trăsături solidare și inerente : predicația unică, modalitatea enunțiativă sau interogativă, calitatea afirmativă sau negativă, unitatea structurală, unitatea semantică, unitatea prozodică.

Propozițiile, după structură, sînt de două feluri : propoziții analizabile și propoziții neanalizabile.

Scanned with OKEN Scanner

Propozițiile analizabile au o organizare determinabilă a constituenților ; acestea sînt :

I **propoziții simple,** dacă sînt formate : 1 **din subiect și din predicat ; 2 numai din predicat ; 3 numai din subiect :**

a **Să muie** (predicat verbal) **gerul** (subiect). **Să topiră** (predicat verbal) **zăpezile** (subiect). **Să umflară** (predicat verbal) **apele** (subiect). (Barbu Delavrancea, Teatru, p. 26) ;

b **Soba** (subiect) **arde** (predicat verbal). **Ninge** (predicat verbal). (Zaharia Stancu, Desculț, p. 68) ;

c **Iarnă** (subiect — propoziție nominală existențială). **Zarvă** (subiect — propoziție nominală existențială). **Latră** (predicat verbal) **cîinii** (subiect). (Zaharia Stancu, Desculț, p. 69) ;

d **Vară** (subiect — propoziție nominală existențială), **Soare** (subiect — propoziție nominală existențială), **Iarbă** (subiect — propoziție nominală existențială). (Lucian Blaga, Poezii, p. 46) ;

II **propoziții dezvoltate,** dacă pe lîngă **părți(le) principale de propoziție, adică subiectul și predicatul,** încorporează și **părți secundare de propoziție :**

a **Lampa** (subiect) **minciunii** (atribut substantival) **nu luminează** (predicat verbal). (Cugetări persane, p. 206) ;

b **Afară** (complement circumstanțial de loc) **viscolește** (predicat verbal). (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 188) ;

c **Greieri** (subiect) **cu viori cu tot** (complement circumstanțial sociativ) / **Se ascund** (predicat verbal) **în pămînt** (complement circumstanțial de loc). (Zaharia Stancu, Poezii, p. 142) ;

d **A gîndi** (subiect) **înseamnă a căuta** (predicat nominal) **luminișuri** (complement direct) **într-o pădure** (complement circumstanțial de loc). (Jules Renard, Jurnal, p. 96) ;

e **Noi** (subiect), **românii** (apoziție), **nu punctăm** (predicat verbal) **universalitatea** (complement direct) **nicăieri** (complement circumstanțial de loc). (Petre

Scanned with OKEN Scanner

Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 67) ;

f Și **Toamna** (subiect) **din Paris** (complement circumstanțial de loc) **rîzînd** (element predicativ suplimentar) **dispare** (predicat verbal). (Ady Endre. Poeme, p. 70)

Propozițiile neanalizabile se caracterizează prin absența organizării interne, constituenții lor fiind nedeterminabili ; acestea sînt :

1 **propoziții nominale,** dacă indicele de predicație este un substantiv :

—**Foc !... Foc !... Foc !** țipa, furios, glasul maiorului. (Liviu Rebreanu, Romane, vol. II, p. 726) ;

2 **propoziții adverbiale,** dacă indicele de predicație este un adverb sau o locuțiune adverbială :

a Singur plutonierul Boiangiu nu-și pierdu cumpătul și răcni deodată :

— **Jos !... Jos !... La pămînt !... Jos !**

În clipa următoare strigătul lui Boiangiu fu reluat de mai multe glasuri, iar soldații începură să lovească în dreapta și în stînga pe spinările încovoiate, repetînd speriați :

— **Jos !... Jos !** (Liviu Rebreanu, Romane, vol. II, p. 737) ;

b Veni un tîrgoveț nebun.
(Mă iartă că așa îi spun !)
— De vînzare sînt mumele ?
— **Nu.**
— De vînzare ți-e numele ?
— **Nu.**
— De vînzare-ntristările ?
— **Nu.**
— De vînzare misterele ?
— **Nu.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 262) ;

3 **propoziții interjecționale,** dacă indicele de predicație este o interjecție :

— Să ne întoarcem, zise Trubadurul liniștit. Voi credeți în viața viitoare ?
— **Aș !...** (Barbu Delavrancea, Paraziții, p. 86)

Scanned with OKEN Scanner

Propoziția, unitate sintactică avînd predicație unică, poate să fie :

1 **propoziție neintegrată într-o frază, deci independentă :**

a **Primarele, prefectul, crîșmarul, arendașul**
Îl leagănă-n bîzdîguri și țîfnă pe Conașul. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 508) ;

b **Orice călimară poate deveni Vezuviu.** (Balzac, Maxime și cugetări, p. 181) ;

c **Întreabă. Cere. Bate. Îndrăznește. Nu te teme. Nu te spăimînta. Stăruie. Năvălește.** (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 262) ;

2 **propoziție integrată într-o frază ;** în acest caz se actualizează șapte poziții :

a **poziția de propoziție principală regentă :**
Cînd Poetul ți se comunică, **te cumineci.** (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 249) ;

b **poziția de propoziții principale coordonate :**
Plîngi, înfurie-te, apucă-te cu mîinile de cap, nădăjduiește, deznădăjduiește, înhamă-te iar la jug, rostogolește-ți stînca. (Jules Renard, Jurnal, p. 30) ;

c **poziția de propoziție subordonată :**
Au spus că **nu-i adînc** și n-au simțit
Genunile **ce dorm sub limpezime.** (Ion Pillat, Poezii, p. 333) ;

d **poziția de propoziție subordonată regentă :**
Atunci lumea-n căpățînă se-nvîrtea ca o morișcă
De simțeam, ca Galilei, *că comèdia se mișcă.* (Mihai Eminescu, Poezii, p. 123) ;

e **poziția de propoziții subordonate coordonate :**
Omul învață **să scrie, să cînte, să vorbească frumos, să se emoționeze,** dar niciodată nu învață să cugete. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 82) ;

f **poziția de propoziție coreferențială, adică apozitivă :**
Pe cînd el perora o temă de astronomie — indiferentă atît lui cît și ei — **adecă pe cînd se necăjeau unul pe altul,** ea se uita la el fără să-l asculte ; i-ar fi sărit în gît, l-ar fi sărutat de o mie de

Scanned with OKEN Scanner

ori — așa număra ea cel puțin — dacă — dacă s-ar fi căzut. (Mihai Eminescu, Poezii, Proză literară, vol. II, p. 317) ;

g **poziția de propoziție supraordonată, adică incidentă :**

— Se pare că e trist, **a zis cineva.**

— E melancolic, **a zis altcineva.**

— Melancolia e fiica tristeții, **a zis încă altcineva.**

— S-ar putea să ne contamineze copiii, să-i ferim de el, **a zis unul.**

— Să-l gonim cît mai grabnic din cetate, **a zis altul.**

— Cetatea care se ferește de poeți și-i gonește este o cetate slabă, **a zis încă un altul.** (Leonida Lari, Lira și păianjenul, p. 7)

După înțelesul exprimat, propozițiile se divid în propoziții principale și propoziții secundare.

Propozițiile principale sînt :

A propoziții independente, adică neintegrate într-o frază :

Jinduiesc la taine coapte
guri sosite-n miez de noapte. (Lucian Blaga, Poezii, p. 122) ;

B propoziții întegrate într-o frază ; acestea sînt :

1 propoziții principale coordonate, nedeterminate de propoziții subordonate :

Nu căuta dreptatea domnească, frățioare,
Ia pe ciocoi ca hreanul și dă-l pe răzătoare. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 507) ;

2 propoziții principale coordonate regente, adică determinate de propoziții subordonate :

Ardealul e scînteia care aprinde energia, **e mutilarea** care strigă răzbunare, **e suferința** care cheamă pedeapsa, **e sugrumarea** care cere libertatea. (Onisifor Ghibu, Oameni între oameni, p. 310) ;

3 propoziții principale regente, adică determinate de una sau mai multe propoziții subordonate :

a **Durerea noastră surdă și amară**
O grămădii pe-o singură vioară,
Pe care ascultînd-o a jucat

Scanned with OKEN Scanner

Stăpînul, ca un țap înjunghiat. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 10) ;

b **Fără Dumnezeu, omul rămîne un biet animal rațional și vorbitor,** care vine de nicăieri și merge nicăieri. (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 77)

Propozițiile principale independente se caracterizează prin autonomie semantică și gramaticală.

Propozițiile principale regente, dacă exprimă un sens de sine stătător, sînt, din punct de vedere semantic, propoziții suficiente :

Cînd cu gene ostenite sara suflu-n lumînare,
Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare.
(Mihai Eminescu, Poezii, p. 117)

Propozițiile principale regente, dacă încorporează în structura lor o parte de propoziție caracterizată prin insuficiență semantică sau gramaticală, sînt, din punct de vedere semantic, propoziții insuficiente, sensul lor fiind condiționat de prezența propoziției subordonate :

a **Sînt mai trist** decît par și **par mai sătul** decît sînt. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 320) ;

b **Valoarea unor critici e** că văcsuiesc ghetele unei glorii. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 106)

Propozițiile secundare n-au nici existență autonomă, nici sens de sine stătător, actualizarea lor fiind condiționată de prezența propoziției principale regente.

Propozițiile secundare sînt :

a propoziții subordonate, cînd ele determină propoziții principale regente :

Cînd ne spoim cu jale, mînjind și cele sfinte,
O ducem cu samsarii credinței înainte. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 509) ;

b propoziții subordonate regente, cînd determină propoziții principale regente și cînd ele însele sînt determinate de propoziții secundare subordonate :

Te spovedești la popa, înghenuncheat, Zamfire,
Și el te și pîrăște, **de-ai chibzuit vreo faptă**
Ce ție ți se pare a fi răsplata dreaptă.
El e spion de suflet la domnișori, bădie,

Scanned with OKEN Scanner

Că vrea *puternicia ciocoilor să ție.* (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 510)

RAPORTURILE SINTACTICE

În limba română există patru tipuri de raporturi sintactice : **raportul de subordonare, raportul de coordonare, raportul de interdependență, raportul apozițional.**

RAPORTUL DE SUBORDONARE

Raportul de subordonare generează structură și, implicit, funcții sintactice ; el se desfășoară între unități sintactice heterofuncționale, adică între părți de propoziție diferite, una în calitate de regent, alta în calitate de determinant.

Raportul de subordonare este de trei feluri :

1 raport de subordonare simplă ; determinantul are un singur regent (T.R.) :

Are (T.R.) **pene** (complement direct), dar **n-are** (T.R.) **aripi** (complement direct). (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 94) ;

2 raport de subordonare dublă ; determinantul are concomitent doi regenți (T.R. = verb sau interjecție predicativă, T.R. = substantiv sau pronume) :

L-au lăsat, pînă la urmă, în voia lui, **1** (T.R.) — au **socotit** (T.R.) **cantaur, zăltat, deliu** (elemente predicative suplimentare). (Zaharia Stancu, Desculț, p. 37) ;

3 raport de subordonare mediată ; complementele corelative, adică opozițională, sociativul, cumulativul și circumstanțialul de excepție, se actualizează printr-o „relație de dependență care se intersectează cu o altă relație sintactică, de dependență sau de interdependență.“ (Dumitru Irimia, Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa, p. 181) :

a **În loc de jertfe, lupte,** înaltă **aspirare** (complemente circumstanțiale opoziționale),
Văzurăm (T.R.) pretutindeni răceală, nepăsare,
În loc de mîndra **fală** și vechea **vitejie** (complemente circumstanțiale opoziționale),

Scanned with OKEN Scanner

Văzurăm (T.R.) înjosire, dizgust și mișelie. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. I, p. 90) ;

b **Am luat** (T.R.) chimirul, **cu galbeni cu tot** (complement circumstanțial sociativ). (Zaharia Stancu, Desculț, p. 20) ;

c **În afară de San Marco și de Palatul dogilor** (complemente circumstanțiale cumulative), Veneția **e plină** (T.R.) de amintirile trecutului și de opere de artă. (N. D. Cocea, Vinul de viață lungă, p. 271) ;

d Astăzi toată suflarea română **cunoaște** (T.R.), de rău, de bine, această ortografie, **afară de Pogor** (complement circumstanțial de excepție), care nu cunoaște nici una. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 211)

Raportul de subordonare se exprimă prin mijloace morfologice (recțiune și acord) și prin mijloace sintactice (aderență și joncțiune).

RECȚIUNEA

Regentul, prin anumite trăsături semantice și gramaticale, impune determinantului anumite restricții de selecție.

Verbul tranzitiv, de exemplu, impune substantivului, avînd funcția sintactică de complement direct, să fie în cazul acuzativ :

Din metal **face** (T.R.) **cocă, aluat,**

Borșuri, scrum și rîntaș (complemente directe).

(Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 142)

În calitate de regenți, substantivele în cazul nominativ sau acuzativ, articulate hotărît, impun, de exemplu, altor substantive să fie în cazul genitiv :

a **Greierii** (T.R. = substantiv în cazul nominativ, articulat hotărît) **părinților** (substantiv în cazul genitiv, atribut substantival)

molcum cîntă, molcum mor. (Lucian Blaga, Poezii, p. 130) ;

Scanned with OKEN Scanner

b Rîuri spre alte semințiii
duc **slava** (T.R. = substantiv în cazul acuzativ, articulat hotărît) **bucatelor** (substantiv în cazul genitiv, atribut substantival) blonde. (Lucian Blaga, Poezii, p. 112)

Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale impun substantivului **cazul genitiv** *(asupra, deasupra, împrejurul, înaintea, înapoia, îndărătul, dedesubtul, în fața, în spatele, în stînga, în dreapta, în ciuda, în locul, în afara, de-a lungul etc.)*, **cazul dativ** *(datorită, grație, mulțumită, conform, contrar, potrivit, asemenea, aidoma)*, **cazul acuzativ** *(în, la, spre, către, din, lîngă, după, înspre, sub, dincoace de, dincolo de, aproape de, alături de, în loc de, împreună cu* etc.).

ACORDUL

Regentul impune determinantului să respecte categorii gramaticale pe care el însuși, adică regentul, le are :

Ispitele (T.R. = substantiv în cazul nominativ, numărul plural, genul feminin) **ușoare** și **blajine** (adjective acordate în gen, număr și caz cu regentul) N-au fost și nu sînt pentru mine. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 22)

ADERENȚA

Regenții (substantivul, adjectivul, verbul — părți de vorbire flexibile) impun determinanților (adverbe, interjecții — părți de vorbire neflexibile) numai alăturarea lor, nu și respectarea vreunei categorii gramaticale :

a **Mersul** (T.R. = substantiv) **înainte** (adverb, atribut adverbial) al corăbiei este unul singur; dar la el colaborează cei ce ascut o daltă, spală cu apă înspumată scîndurile punții, se cațără pe catarg, ung cu ulei rotițele scripetelui. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 136) ;

Scanned with OKEN Scanner

b **Vorbește** (T.R. = verb)-**ncet** (adverb de mod, complement circumstanțial de mod), **pășește** (T.R. = = verb)-**ncet** (adverb de mod, complement circumstanțial de mod),
Că totul cade cu o jale nouă. (George Bacovia, Versuri și proză, p. 49) ;

c Ea, **înghiorț** (interjecție, complement circumstanțial de mod) ! **înghiți** (T.R. = verb) și pe loc și crăpă. (Petre Ispirescu, Legende sau basmele românilor, vol. I, p. 210)

JONCȚIUNEA

Joncțiunea, la nivelul propoziției, se realizează cu ajutorul prepozițiilor și al locuțiunilor prepoziționale :

a **Timpul** (T.R.) **dinaintea genezei** (atribut substantival) se numea duminică. (Marin Sorescu, Poezii, vol. I, p. 308) ;

b Vîntul **chelălăie** (T.R.) **ca un ciine** (complement circumstanțial de mod). (Jules Renard, Jurnal, p. 205) ;

c **Prin case** (complement circumstanțial de loc) văruite, **prin grădini** (complement circumstanțial de loc), **n-au** mai **rămas** (T.R.) icoane, nici albini. (Zaharia Stancu, Poezii, p. 38) ;

d **În loc de simulare** (complement circumstanțial opozițional) **va fi** (T.R.) sinceritate. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 77) ;

e De bună seamă, vremea rea
Se-oprise (T.R.) **dincolo de munte** (complement circumstanțial de loc). (Al. Philippide, Poezii, p. 92) ;

f Numai tîlharul cel bun **simte** (T.R.) **la fel cu Domnul** (complement circumstanțial de mod). (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 56)

RAPORTUL DE COORDONARE

În limba română există patru tipuri de coordonare : I **coordonarea copulativă** ; II **coordonarea disjunctivă** ; III **coordonarea adversativă** ; IV **coordonarea conclusivă**.

Scanned with OKEN Scanner

I COORDONAREA COPULATIVĂ

Raportul de coordonare copulativă exprimă :

1 asocierea dintre două sau mai multe unități sintactice homofuncționale (părți de propoziție de același fel) având un regent comun :

Copiii au **plînsul** și **rîsul** (complemente directe) în aceeași traistă. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 25) ;

2 asocierea dintre două unități sintactice heterofuncționale (părți de propoziție diferite) având același regent :

Putem așadar ști **oricînd** (complement circumstanțial de timp) și **oriunde** (complement circumstanțial de loc) dacă nebunul e nebun adevărat ori închipuit. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 142)

Raportul de coordonare copulativă se actualizează prin :

1 **juxtapunere (parataxă)**, procedeu realizat pe baza relațiilor semantice, dar și pe baza apartenenței la același plan de ordonare :

a Vezi arbori **înalți, drepți, stufoși, rămuroși, bogați, rotați** (atribute adjectivale) și arbori **chirciți, pricăjiți, noduroși, buboși** (atribute adjectivale). (Zaharia Stancu, Desculț, p. 13) ;

b Îndeosebi, pînă acum romanticul a fost **spaniol, polon, dalmat, indian, egiptean, german, american, negru, evreu** (nume predicative). (George Călinescu, Clasicism, baroc, romantism, p. 14) ;

2 **joncțiune (hipotaxă)**, procedeu realizat cu ajutorul conjuncțiilor și al locuțiunilor conjuncționale coordonatoare copulative *(și, precum și, cu, și cu, împreună cu, nu numai... ci și, nu numai... dar și, atît... cît și)* :

a **Apa** și **mătura** (subiecte) înfrumusețează casa, **ochii** și **sprîncenele** (subiecte) înfrumusețează fața. Cugetări persane, p. 78) ;

b Cu banii aceia cumperi *nu numai* **o sculptură**, *ci și* **sufletul** (complemente directe) sculptorului. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 151)

Raportul de coordonare copulativă alternativă se desfășoară între unități sintactice homofuncționale (părți de propoziție de același fel), marcate prin adverbe dese-

Scanned with OKEN Scanner

mantizate care se repetă *(ba... ba, cînd... cînd, acum... acum)* :

De umblat umblu ca fiecare : / *cînd* **vinovat** pe coperișele iadului, / *cînd* **fără păcat** (elemente predicative suplimentare) pe muntele cu crini. (Lucian Blaga, Poezii, p. 78)

II COORDONAREA DISJUNCTIVĂ

Raportul de coordonare disjunctivă se desfășoară între unități sintactice homofuncționale (părți de propoziție de același fel) care se exclud reciproc ; ele au un regent comun.

Raportul de coordonare disjunctivă se actualizează prin :

1 **juxtapunere (parataxă),** procedeu realizat pe baza relațiilor semantice, dar și pe baza apartenenței la același plan de ordonare :

Cine știe dacă fiecare eveniment nu împlinește cumva un vis **al tău, al altcuiva** (atribut adjectival pronominal, atribut pronominal), de care nu-ți mai aduci aminte sau de care n-ai știut. (J. Renard, Jurnal, p. 25) ;

2 **joncțiune (hipotaxă),** procedeu realizat cu ajutorul conjuncțiilor coordonatoare disjunctive **(***fie, ori, sau)* :

a Bogăția se dobîndește *fie* **prin trudă,** *fie* **prin tîlhărie** (complemente circumstanțiale instrumentale). (Cugetări persane, p. 39) ;

b Romanticul aspiră după exoticul **septentrional** ori **subtropical** (atribute adjectivale). (George Călinescu, Clasicism, baroc, romantism, p. 16) ;

c Romanticul e **foarte tînăr** (13—14 ani femeia) sau **foarte bătrîn** (nume predicative). (George Călinescu, Clasicism, baroc, romantism, p. 11)

III COORDONAREA ADVERSATIVĂ

Raportul de coordonare adversativă se desfășoară între două unități sintactice homofuncționale (părți de propo-

Scanned with OKEN Scanner

ziție de același fel) avînd un regent comun și fiind, din punct de vedere semantic, opuse.

Raportul de coordonare adversativă se actualizează prin :

1 **juxtapunere (parataxă)**, procedeu realizat pe baza relațiilor semantice, dar și pe baza apartenenței la același plan de ordonare :

Iar deasupra tuturora va vorbi un mititel,
Nu slăvindu-te pe tine... **lustruindu-se** (complemente circumstanțiale de scop) pe el
Sub a numelui tău umbră. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 120) ;

2 **joncțiune (hipotaxă)**, procedeu realizat cu ajutorul conjuncțiilor coordonatoare adversative *(dar, iar, însă, ci, or, și)* :

a În rest nimic — se mișcă doar un tiv
de aer **tandru**, dar **intranzitiv** (atribute adjectivale). (Ștefan Augustin Doinaș, Interiorul unui poem, p. 9) ;

b Dar pe cel care, suferind de un picior, mai degrabă îl amputează decît să se străduiască a găsi leacul, pe acela nu-l socot **curajos**, ci **nebun** (elemente predicative suplimentare) sau laș. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 62) ;

c Se pare că rămîne lîngă noi **nu din cauza căldurii**, ci **din cauza mirosului** (complemente circumstanțiale de cauză) nostru de putregai. (Jules Renard, Jurnal, p. 284)

IV COORDONAREA CONCLUSIVĂ

Raportul de coordonare conclusivă se desfășoară între unități sintactice homofuncționale (părți de propoziție de același fel) avînd un regent comun, una reprezentînd concluzia celeilalte.

Raportul de coordonare conclusivă se actualizează prin **joncțiune (hipotaxă)**, procedeu realizat cu ajutorul conjuncțiilor și al locuțiunilor conjuncționale coordonatoare conclusive *(deci, așadar, prin urmare, în concluzie, va să zică)* :

Scanned with OKEN Scanner

În fine, singurul act care a făcut o impresie **senină**, deci **estetică** (atribute adjectivale), este al doilea care începe printr-un banchet și sfîrșește printr-un duel. (Mihai Eminescu, Despre cultură și artă, p. 194)

RAPORTUL DE INTERDEPENDENȚĂ

Între subiect și predicat se stabilește un raport de interdependență sintactică, de reciprocitate.

Verbul, în calitate de predicat verbal sau de auxiliar predicativ, impune subiectului să fie în cazul nominativ **(recțiune)**; subiectul impune, **prin acord**, verbului, în calitate de predicat sau de auxiliar predicativ, caracteristicile morfologice de număr și persoană, iar numelui predicativ exprimat prin adjectiv îi impune caracteristicile de gen, număr și caz :

a **Eu** (subiect, nominativ) **ți-aș cînta** (predicat verbal, singular, persoana I) mutește, cu slove ca de carte. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. II, p. 212) ;

b **Eu** (subiect, nominativ) **sînt** (auxiliar predicativ, singular, persoana I) **prezentabil** (nume predicativ — masculin, singular, nominativ), **eu** (subiect, nominativ) **sînt** (auxiliar predicativ, singular, persoana I) **puternic** (nume predicativ — masculin, singular, nominativ),**eu** (subiect, nominativ) **sînt** (auxiliar predicativ, singular, persoana I) **deștept** (nume predicativ — masculin, singular, nominativ), **eu** (subiect, nominativ) **sînt** (auxiliar predicativ, singular, persoana I) **bun** (nume predicativ — masculin, singular, nominativ) ! (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 59)

RAPORTUL APOZIȚIONAL

Raportul apozițional se stabilește între două unități sintactice coreferențiale, **apoziția** (Ap.) fiind a doua expresie a obiectului spre care trimite **baza apozitivă** (B.A.), față de care apoziția exprimă trei funcții semantice fun-

Scanned with OKEN Scanner

damentale : **funcția denominativă, funcția descriptivă, funcția explicativă ;** raportul apozițional se actualizează prin **juxtapunere,** aceasta neimplicînd o legătură sintagmatică :

a În raportul de subordonare se întîlnesc — izolate sau asociate între ele — toate **mărcile** (B.A.) existente în limba română pentru raporturile sintactice, *adică* **intonația, pauza, flexiunea, acordul, topica, juxtapunerea** și **joncțiunea** (Ap.). (Corneliu Dimitriu, Gramatica limbii române. Sintaxa, p. 134) ;

b **În cursul flexiunii** (B.A.), *adică* **al declinării** și **al conjugării** (Ap.), acest element comun pe care-l numim „rădăcină“ poate să fie ușor modificat, fără să fie însă și înlocuit. (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 68)

Scanned with OKEN Scanner

PREDICATUL (P)

Avîndu-se în vedere natura morfologică a expresiei sale, predicatul se clasifică astfel : I) **predicatul verbal ;** II) **predicatul nominal ;** III) **predicatul adverbial ;** IV) **predicatul interjecțional.**

I. PREDICATUL VERBAL

Predicatul verbal —identificabil prin întrebările **ce face ?, ce se spune despre ?** — atribuie subiectului gramatical o acțiune sau o stare :

1 De prea mult aur **crapă** boabele de grîu. (Lucian Blaga, Poezii, p. 42) ;

2 Noi îl **creăm** pe Dumnezeu ori de cîte ori **atingem** frumusețea. (Borges despre Borges, p. 105) ;

3 **M-am urîțit, m-am uscat, m-am zbîrcit.** (Zaharia Stancu, Poezii, p. 119)

Predicatul verbal se exprimă prin verbe (locuțiuni verbale) predicative :

1 Mîna **vorbește** deci — **oferă, prinde, taie, respinge, adună, cheamă, lovește, indică.** (Paul Valéry, Poezii. Dialoguri. Poetică și estetică, p. 897) ;

2 Florile dintr-un pahar **vor să-și ia cîmpii.** (Jules Renard, Jurnal, p. 249)

Predicatul verbal se actualizează la :

1 **diateza activă :**

El te **dojenește,** te **căznește,** te **muncește,** te **obijduiește,** te **prigonește,** te **hulește,** te **izbește,** te **răzbește,** te **zdrobește,** te **strivește,** te **prăpădește,** te **sminteșe,** te **belește.** (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 8) ;

2 **diateza reflexivă :**

Scanned with OKEN Scanner

Și, uite, degetul Destinului **s-a retras.** (Jules Renard, Jurnal, p. 81) ;

3 **diateza pasivă :**

Vestit fusese numai Lot să plece, / Că peste-ai săi o cumpănă va trece / Și el fugi. (Mihail Codreanu, Sonete, p. 33)

Predicatul verbal se realizează la :

A **modurile personale :**

1 **indicativ :**

Zeii **stimulează** și **rodesc,** idolii **absorb** și **sterilizează.** (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 118) ;

2 **conjunctiv :**

Să creezi ca un zeu, **să poruncești** ca un rege, **să muncești** ca un rob. (Constantin Brâncuși, apud Maxime și reflecții, p. 67) ;

3 **condițional-optativ :**

Dacă înțelepții **n-ar greși, ar dispera** nebunii. (Goethe, Maxime și reflecții, p. 117) ;

4 **imperativ :**

Citiți, învățați, meditați și **extrageți** din toate ceea ce este mai util. (Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă, p. 7) ;

5 **prezumtiv :**

Găina **se va fi crezînd** mai mult decît vulturul, fiindcă are și aripi și e și cuminte. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 90) ;

B **modurile nepersonale :**

1 **infinitiv** — substituibil prin imperativ sau prin conjunctiv :

a Religia este un amestec de poezie și virtute, **a se ghici,** prin urmare, a cui temelie este ea. (Novalis, Între veghe și vis, Fragmente romantice, p. 124) ;

b Oamenii au nevoie de iluzia unei biruințe, chiar dacă tu nu ai ce **face** cu ea. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 35) ;

2 **supin** — substituibil prin conjunctivul cu sens de imperativ :

Complementul de mod exprimat prin gerunziu poate fi confundat cu un element predicativ suplimentar ; **de reținut** că pentru a fi circumstanțial de mod

Scanned with OKEN Scanner

verbul aflat la gerunziu trebuie să exprime o acțiune care să poată caracteriza acțiunea principală, nu să exprime orice acțiune însoțitoare a acesteia. (Mioara Avram, Gramatica pentru toți, p. 308)

Cînd se actualizează la diateza activă sau reflexivă, predicatul verbal se acordă cu subiectul gramatical în persoană și în număr :

a Eu **nu strivesc** (persoana I, singular) corola de minuni a lumii / și **nu ucid** (persoana I, singular) / cu mintea tainele ce le-**ntîlnesc** (persoana I, singular) / în calea mea / în flori, în ochi, pe buze ori morminte. (Lucian Blaga, Poezii, p. 10) ;

b Voi, pierduți în gînduri sînte, **convorbeați** (persoana a II-a, plural) cu idealuri ; / Noi **cîrpim** (persoana I, plural) cerul cu stele, noi **mînjim** (persoana I, plural) marea cu valuri, / Căci al nostru-i sur și rece — marea noastră-i de îngheț. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 34) ;

c Un gol istoric **se întinde** (persoana a III-a, singular), / Pe-aceleași vremuri **mă găsesc** (persoana I, singular) ... / Și **simt** (persoana I, singular) cum de atîta ploaie / Piloții grei **se prăbușesc** (persoana a III-a, plural). (George Bacovia, Versuri și proză, p. 4)

Cînd predicatul verbal se actualizează la diateza pasivă, acordul acestuia cu subiectul gramatical se realizează astfel : auxiliarul de diateză **a fi** se acordă în persoană și în număr, iar participiile se acordă în gen, în număr și caz :

a Prin florile lor, buruienile cîmpului se roagă în zădar **să fie** (persoana a III-a, plural) **iertate** (feminin, plural, nominativ) de coasă. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 132) ;

b Dacă vrei **să fii** (persoana a II-a, singular) **cinstit** (masculin, singular, nominativ) de maimarele vremurilor, ia lăuta, fă pe măscăriciul și cîntă. (Cugetări persane, p. 183)

Dacă subiectul se exprimă prin forma de singular a substantivelor colective **mulțime, grămadă, seamă, parte, sfert, jumătate,** ele neavînd determinanți, predicatul verbal se actualizează la plural, întrucît el realizează acor-

Scanned with OKEN Scanner

dul după înțeles; dacă substantivele enumerate au determinanți, precum se întîmplă în exemplele care urmează, predicatul verbal se actualizează tot la plural, făcîndu-se un acord dublu **(prin atracție și după înțeles);**

a Și **trec** foind, rîzînd, vorbind, / *Mulțime* de-oameni pași grăbind. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 381);

b *O mulțime* de stîlpi de marmură și poleiți **erau** prin biserică și pe dinaintea ei. (Petre Ispirescu, Legende sau basmele românilor, vol. I, p. 277).

Cînd subiectul multiplu exprimat prin substantive la singular, în raport de coordonare copulativă, se poziționează după predicatul verbal, acesta realizează acordul prin atracție, deci se actualizează la singular, acordul făcîndu-se cu subiectul gramatical cel mai apropiat:

a **A fost** odată *un om* și o femeie. (Petre Ispirescu, Legende sau basmele românilor, vol. I, p. 161);

b **A fost** odată *un moș* și o babă. (Petre Ispirescu, Legende sau basmele românilor, vol. I, p. 295).

Scanned with OKEN Scanner

II. PREDICATUL NOMINAL

A DEFINIȚIE, ÎNTREBĂRI

Identificabil prin întrebările **ce este ?, cum este ?, ce devine ?, cum devine ?, ce pare ?, cum pare ?, ce ajunge ?, cum ajunge ?, ce iese ?, cum iese ?, ce rămâne ?, cum rămâne ?, ce se face ?, cum se face ?, ce reprezintă ?, ce constituie ?**, predicatul nominal atribuie subiectului său — prin intermediul auxiliarului predicativ — o calitate sau o caracteristică, alteori îl identifică sau îl precizează :

a Amicii mei ziceau glumind că eu singur **sunt autorul, culegătorul, corectorul, directorul,** ba chiar și **cetitorul** Convorbirilor literare. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 88) ;

b Eu **sînt prezentabil,** eu **sînt puternic,** eu **sînt deștept,** eu **sînt bun !** (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 59) ;

c Nebunii **par a fi membrii** „Junimii". (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 220) ;

d A accepta laurii **înseamnă a trăda** dimensiunile capului. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 31)

B FORMATIVII FUNCȚIEI DE PREDICAT NOMINAL

Formativii funcției de predicat nominal sînt subfuncția auxiliar predicativ și subfuncția nume predicativ ; exprimînd persoana și numărul, timpul și modul, auxiliarul predicativ este important din punct de vedere gramati-

Scanned with OKEN Scanner

cal, pe cînd numele predicativ, referindu-se la subiect prin intermediul auxiliarului predicativ, este important din punct de vedere lexical.

I SUBFUNCȚIA AUXILIAR PREDICATIV

Cele mai frecvente auxiliare predicative sînt : **a fi, a deveni, a se face, a ieși, a ajunge, a părea, a rămîne, a însemna, a reprezenta, a constitui.**

A DEVENI — AUXILIAR PREDICATIV

Cînd verbul **a deveni** exprimă sensul de **a se transforma în** (...), de **a se preface în** (...), de **a ajunge să fie** (...), el, fiind auxiliar predicativ, realizează predicatul nominal cu ajutorul unui nume predicativ :

a Spiritul meu va cîștiga mult din studiul limbii franceze — căci **voi deveni mai lucid, mai iscusit, mai bogat** în expresii. (Novalis, Între veghe și vis. Fragmente romantice, p. 38) ;

b Discipolul vrea **să devină iederă.** (Constantin Noica, Jurnal filozofic, p. 8)

A DEVENI — VERB PREDICATIV

Cînd relevă opoziția stare / devenire, verbul **a deveni** actualizează funcția sintactică de predicat verbal :

a Toată problema României nu e numai să fie, să fie în eternitate, ci și **să devină.** (Constantin Noica, Jurnal filozofic, p. 76) ;

b Vinovat de păduri / Sîngele mi-l preschimb pe un cîntec / Rugînd răsăritul **să nu** mai **devină.** (Mihai Pauliuc, Înscrisuri de buzunar, p. 83)

A SE FACE — AUXILIAR PREDICATIV

Întrebuințat la diateza reflexivă cu pronume în acuzativ, avînd subiect exprimat sau neexprimat (inclus ori subînțeles), admițînd substituirea prin **a deveni** (auxiliar predicativ), verbul **a se face** formează predicatul nominal cu ajutorul unui nume predicativ :

Scanned with OKEN Scanner

a Cuvintele fug, **se fac străvezii,** / Lucrurile stau, **se fac vizibile.** (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. I, p. 215) ;

b Lumea **se face vis,** iar visul [**se face**] **lume.** (Ștefan Augustin Doinaș, Atlas de sunete fundamentale, p. 127)

A SE FACE — VERB PREDICATIV

Utilizat la diateza reflexivă cu pronume în acuzativ, verbul **a se face,** substituindu-se prin **a se produce, a se fabrica, a se construi, a se clădi, a se crea, a se părea, a se întîmpla, a se preface, a simula, a proveni, a se confecționa, a se desfășura, a fi posibil,** exprimă funcția sintactică de predicat verbal :

a Din piatră **se fac** case și se durează statui. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 16) ;

b Prieteni, vă scriu o scrisoare, / Cred c-am avut un vis rău, / **Se făcea** c-a venit, străvezie, / O fată ce nu se mai află, / **Se făcea** c-am stins un incendiu / Noi ce aici ne iubim. (Nicolae Labiș, Poezii, p. 144) ;

c Dacă moartea e atît de cumplită pe cît se pretinde, cum **se face** că, după o anumită vreme, socotim fericit orice individ, prieten sau dușman, care a încetat să trăiască ? (Emil Cioran, Despre neajunsul de a te fi născut, p. 41) ;

d **Mă fac** că mă supăr pe domnul de Talon. **Mă fac** că rămîn pentru că, dacă m-aș retrage, aș putea compromite alegerea „adevăraților republicani", asigurînd-o astfel pe cea a lui Dervaux. **Mă fac** că sînt desprins de cele politice. (Jules Renard, Jurnal, p. 239) ;

e Bănuitorii **se fac** din oamenii care au crezut prea mult. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 125)

A IEȘI — AUXILIAR PREDICATIV

Cînd exprimă sensurile de **a se transforma în** (...), de **a se preface în** (...), de **a ajunge să fie** (...), verbul **a ieși,** manifestîndu-se drept auxiliar predicativ, determină apariția numelui predicativ la nivelul propoziției sau al frazei :

Scanned with OKEN Scanner

a Mă expun primejdiilor succesului. Sper să **ies învingător,** adică scîrbit. (Jules Renard, Jurnal, p. 164) ;

b Ca țăranul din zicale, / Luase și el ochelari, / Socotind că pe parale / **Ies** și proștii **cărturari.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. II, p. 57) ;

c Biruitor, desigur că **ar fi ieșit maculat** din contactul cu politica și angajarea în realitate. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 379) ;

d Cînd la grajd el ce zărea ? / Un bahmet ce tot sărea, / Un căluț cam pătrărel, / **Ieșea-n** vară **cincărel.** (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, vol. I, p. 99)

A IEȘI — VERB PREDICATIV

Cînd din punct de vedere semantic verbul **a ieși** echivalează cu **a se arăta, a se ivi, a se face văzut, a pleca, a răsări, a încolți, a se publica, a se tipări, a rezulta, a-i reuși, a merge, a se naște, a proveni,** el actualizează funcția sintactică de predicat verbal :

a **Ieși** la balcon cu teamă / Ca la marginea lumii. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 51) ;

b Noaptea **am ieșit** din casă / Să-mi văd dragostea la față — / Văzui îngerul cu coasă. (Antologie de poezie armeană clasică și contemporană, p. 104) ;

c Dintele de minte la muiere tocmai după moarte **iese.** (Proverbe românești, p. 123) ;

d Prima mea carte de poezii, Fervor de Buenos Aires, **a ieșit** în 1923. (Borges despre Borges, p. 113) ;

e Din discuție **nu iese** nimic : din bună înțelegere țîșnește lumina. (Jules Renard, Jurnal, p. 320) ;

f Natura **i-a ieșit** lui Dumnezeu binișor, dar pe om l-a ratat. (Jules Renard, Jurnal, p. 398)

A AJUNGE — AUXILIAR PREDICATIV

Prin sinonimie cu **a deveni** și prin opoziție cu **a fi,** verbul **a ajunge** formează predicatul nominal împreună

Scanned with OKEN Scanner

cu numele predicativ exprimat printr-o parte de vorbire sau printr-o propoziție subordonată predicativă :

a Mă mir, cum, urmînd exemplul oamenilor, găinile n-au întemeiat școli ca **să ajungă vulturi** și **privighetori.** (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 94) ;

b Cel mistuit de ambiția **să ajungă edil, tribun, pretor, consul, dictator,** strigă că își iubește patria, deși nu se iubește decît pe sine. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 77)

A AJUNGE — VERB PREDICATIV

Cînd verbul **a ajunge** actualizează sensurile de a **atinge** (capătul unui drum), **a sosi** (undeva), **a (nu) fi suficient, a (nu) fi de-ajuns, a prinde** (pe cineva, ceva), **a atinge** (pe cineva, ceva), **a se întinde** (pînă la), **a apuca** (o anumită vreme), **a cuprinde** (pe cineva, ceva), **a răzbi** (pe cineva, ceva), **a se uni** (cu cineva, cu ceva), **a nimeri** (pe cineva, cu ceva), **a lovi** (pe cineva, cu ceva), **a egala** (pe cineva la ceva, în ceva), **a parveni, a se înțelege** (cu cineva), **a se învoi** (cu cineva), **a se întîlni** (cu cineva, cu ceva), atunci el își probează predicativitatea :

a Dacă întîlnești un scaun, / E semn bun, **ajungi** în rai. / Dacă te întîlnești cu un munte, / E semn rău, **ajungi** în scaun. / Dacă te întîlnești cu carul mare, / E semn bun, **ajungi** în rai. / Dacă te întîlnești cu un melc, / E semn rău, **ajungi** în melc. / Dacă te întîlnești cu o femeie, / E semn bun, **ajungi** în rai. / Dacă te întîlnești cu o față de masă, / E semn rău, **ajungi** în sertar. / Dacă te întîlnești cu un șarpe, / E semn bun, moare și tu **ajungi** în rai. / Dacă șarpele te-ntîlnește pe tine, / E semn rău, mori și el **ajunge** în rai. (Marin Sorescu, Poezii, vol. I, p. 170) ;

b **Ajunge** o astfel de măciucă la un secol de oale. (Nicolae Breban, Confesiuni violente, p. 348) ;

c În iubire, **nu ajunge să** vorbești : trebuie să acționezi. (Jules Renard, Jurnal, p. 426) ;

d Acest tren — martor mi-e Zenon bătrînul — / **Nu** mă **va ajunge** niciodată. / Pentru că eu mereu voi avea un avans / Față de lucrurile care nu gîndesc. (Marin Sorescu, Poezii, vol. I, p. 11) ;

Scanned with OKEN Scanner

e Dîra de gheară privind își dă roată și țipă, / **n**-o mai **ajunge** și-n vînt i se scutură umbra. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 105) ;

f Moșia îi **ajunge** pînă la noi în casă. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 507) ;

g **Să ajungi** la vîrsta mea ca să înțelegi în sfîrșit că eu sînt ceilalți, că ceilalți sînt eu, că nu exist decît prin ceilalți, că ceilalți trăiesc prin mine. (Eugen Ionescu, Căutarea intermitentă, p. 48) ;

h Sătean de mămăligă și de ciorbă lungă,
Știuse să se facă ciocoi și **să ajungă.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 533) ;

i Cîte **se-ajung** peste repezi întinderi de țiglă / sînt ale unuia clar, care stă la temeiul / tuturor bolților, templu și undă el însuși. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 122)

A RĂMÎNE — AUXILIAR PREDICATIV

Auxiliarul predicativ **a rămîne** exprimă : a) sensul de păstrare a unei calități, fiind substituibil prin **a se păstra** (cumva) și **a se menține** (cumva) ; b) sensul de dobîndire a unei calități, fiind sinonim cu **a deveni** (auxiliar predicativ) :

a Ce e rău e rău chiar dacă folosește la ceva ; cîinele **rămîne cîine** și cînd păzește casa. (Cugetări persane, p. 347) ;

b Cînd cugeți la rînduielile universului, fă-o în taină ; deși ai ochi, limbă și urechi, e mai bine **să rămîi orb, mut și surd.** (Cugetări persane, p. 331)

A RĂMÎNE — VERB PREDICATIV

Verbul **a rămîne** realizează funcția sintactică de predicat verbal cînd într-o propoziție permite substituirea sa prin **a sta** (undeva), **a nu pleca** (de undeva), **a se păstra** (undeva), **a se menține** (undeva), **a urma să** (...), **a trebui să** (...), **a se alege** (cu ceva), **a dăinui, a dura, a prisosi :**

Scanned with OKEN Scanner

a Sînt trist de moarte astăzi, ucenici, / **Rămîneți** pe aproape, mă vegheați. (Boris Pasternak, Lirice, p. 128) ;

b În puterea limbii **rămîne** urma forței cosmogonice a originilor. (Dicționar de simboluri, vol. II, p. 222) ;

c **Rămîne** să aflu, dacă m-am eliberat cu totul de această certitudine salvatoare în absolut, ruinătoare în imediat. (Emil Cioran, Despre neajunsul de a te fi născut, p. 31) ;

d Stăpînii judecății, fără jind, / Dau pilda și osînda ce faptei se cuvine. / Că țara ne **rămîne** socotind, / Cu cincizeci de morminte mai puține. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 512) ;

e **Au rămas** cîntecele pe care le mai îngînă oamenii. (Zaharia Stancu, Desculț, p. 8)

A PĂREA — AUXILIAR PREDICATIV

Însoțit sau neînsoțit de un pronume personal în dativ, verbul **a părea,** cînd se întrebuințează la diateza activă și are subiect, se manifestă ca auxiliar predicativ și impune apariția numelui predicativ fie la nivel sintagmatic, fie la nivel frastic :

> În răstimp de zece zile **vei părea un zeu** acelora cărora le **pari** acum **o fiară** sau **o maimuță,** numai să te reîntorci la principiile și la respectul datorat rațiunii. (Epictet, Marcus Aurelius, Manualul, Către sine, p. 107)

A PĂREA — VERB PREDICATIV

Prin utilizare impersonală, activă sau reflexivă, intranzitivul **a părea,** fiind însoțit ori neînsoțit de un pronume personal în dativ, exprimă funcția sintactică de predicat verbal :

a În secolul al XX-lea **pare** să predomine păcatul de angelism, dorința de a realiza perfecțiunea absolută. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 375) ;

Scanned with OKEN Scanner

b Mi se pare că sînt un scrînciob în care se dă huța infinitul. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 73)

A ÎNSEMNA — AUXILIAR PREDICATIV

Dacă verbul a **însemna** exclude posibilitatea substituirii sale prin a **marca** (a **aplica**, a **imprima** pe un obiect un semn distinctiv), prin a **nota**, a **scrie**, el determină actualizarea numelui predicativ la nivel sintagmatic sau la nivel frastic :

a A muri **înseamnă** a **stinge** lumea. (Jules Renard, Jurnal, p. 401) ;

b Să tălmăcești o obsesie **înseamnă s-o proiectezi în afara ta, s-o alungi, s-o exorcizezi.** (Emil Cioran, (Despre neajunsul de a te fi născut, p. 128)

A ÎNSEMNA — VERB PREDICATIV

Cînd verbul a **însemna** confirmă sinonimia cu verbele a **marca**, a **nota**, a **scrie**, el realizează funcția sintactică de predicat verbal :

a În colț, un condei / **Înseamnă** cadavrul și-al unei femei. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 148) ;

b Vorbitorii vorbesc înflăcărat și serios, ascultătorii ascultă atent și serios, toată lumea ia notițe, **înseamnă** numărul versetelor biblice care au fost citate ; domnește o liniște poate nu de mirare la oameni convinși de adevărul că Domnul va veni ca un fur, că poate veni în orice clipă, pe neașteptate : de ce nu chiar acum ! (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 75) ;

c Tot ce e viu **e însemnat** / Cu un har de la-nceput. (Serghei Esenin, Scrieri alese, Versuri, p. 265)

A REPREZENTA — AUXILIAR PREDICATIV

Cînd din punct de vedere semantic verbul a **reprezenta** echivalează cu auxiliarele predicative a **fi**, a **constitui**, a **însemna**, rezultă că el se actualizează în ipostaza

Scanned with OKEN Scanner

de auxiliar predicativ, numele său predicativ fiind identificabil la nivel sintagmatic sau la nivel frastic :

Tehnica **reprezintă fantezia** realității. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 231)

A REPREZENTA — VERB PREDICATIV

Dacă într-o propoziție verbul **a reprezenta** devine echivalentul verbelor **a înfățișa, a evoca** (prin procedee plastice, grafice sau prin limbaj), **a interpreta** (o lucrare dramatică în fața publicului), **a acționa** (în numele unei persoane sau al unei colectivități), **a-și închipui, a-și imagina,** el, fiind predicativ, exprimă funcția sintactică de predicat verbal :

a Arta **nu reprezintă** penibilul. (Goethe, Maxime și reflecții, p. 206) ;

b Dar pe ilustrații ușa **e reprezentată** de obicei fără clanță. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 258) ;

c Simbolul este încărcat cu afectivitate și cu dinamism. **Reprezintă,** într-un anumit mod, învăluind în același timp ; făurește, dezmembrînd. (Dicționar de simboluri, vol. I, p. 25) ;

d În ultimii ani, teatrul lui I. L. Caragiale **este reprezentat** pe toate meridianele lumii. (Dicționar de literatură română, p. 89)

A CONSTITUI — AUXILIAR PREDICATIV

Cînd se manifestă echivalența semantică dintre **a constitui** și auxiliarele predicative **a fi, a însemna, a reprezenta,** verbul **a constitui** determină exprimarea numelui predicativ la nivelul propoziției sau la nivelul frazei :

a Interiorul omului, mai sumar sau mai larg, **constituie o proprietate** istorică. (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 118) ;

b O gîndire subtilă, ingenioasă, o comparație justă, dar împodobită **constituie un cusur** cînd doar cugetul, pasiunea sau problemele importante trebuie să vorbească (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 271)

Scanned with OKEN Scanner

A (SE) CONSTITUI — VERB PREDICATIV

Dacă formele active sau reflexive ale verbului **a constitui** se substituie prin verbele **a (se) alcătui, a (se) forma, a (se) înființa, a (se) întemeia, a (se) organiza,** atunci **a (se) constitui** exprimă funcția sintactică de predicat verbal :

a Din punct de vedere strict tehnic, cele mai multe poeme **se constituiau,** pînă acum, din descrierea minuțioasă a consecințelor unor atitudini, ipostaze ale unor posturi însușite, imaginate, înfiate de eul poetic într-un elan de identificare. (Eugen Negrici, Introducere în poezia contemporană, p. 162) ;

b Expresivitatea unui text va depinde de numărul și varietatea elementelor provenite din experiențele noastre trecute cu ajutorul cărora vom fi capabili, în percepția avută acum, **să constituim** contexte semnificative, pentru a-i reforma și a-i preface acestuia structura, printr-un adaos de efecte neintenționate. (Eugen Negrici, Expresivitatea involuntară, p. 2) ;

c Metoda structuralistă **se constituie** ca atare exact în momentul în care regăsim mesajul în cod, descoperit printr-o analiză a structurilor imanente și un impuls din exterior de prejudecăți ideologice. (Gérard Genette, Figuri, p. 68).

A FI — VERB PREDICATIV

Verbul **a fi** își precizează natura predicativă prin substituție bazată pe sinonimie :

1 **a fi = a exista :** În țara unde **nu e** vînt, **nu este** Dumnezeu. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 161) ;

2 **a fi = a exista, a se afla, a se găsi :** Rugăciunea în care stă scris că patria noastră **e** în cer exprimă un adevăr elementar. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 169) ;

3 **a fi = a valora, a costa :** Cînd **o fi** boaba de mei șapte lei / Atunci se satură copiii tăi. (Proverbe românești, p. 103) ;

Scanned with OKEN Scanner

4 **a fi = a se împlini** (o perioadă) : **Sînt** șaisprezece veacuri de la tine : / Mai ard și-acum făcliile latine. (Alexandru Philippide, Poezii, p. 104) ;

5 **a fi = a proveni, a se trage, a-și avea obîrșia, a fi de loc :** Nu am fost și nu sînt antisemit pentru că ar însemna să fiu anticreștin. Pentru că, să fim cinstiți, Cristos **nu e** din Fălticeni. (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 22) ;

6 **a fi = a trebui :** De la o margine pînă la alta a țării se țineau veseliile trei zile și trei nopți, cînd **fu** a se boteza pruncul. (Petre Ispirescu, Legende sau basmele românilor, vol. II, p. 127) ;

7 **a fi = a se întîmpla :** Și-a **fost** că zile după zile / Pe creștet steaua vă lucea. (Nichifor Crainic, Poezii alese, p. 17) ;

8 **a fi = a merge, a se duce : Am fost** la bîlciul proorocilor și / m-am tăvălit prin iarba dresorilor de vorbe. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 159) ;

9 **a fi = a veni, a trece :** Bătrînul dumneavoastră tată, cînd **a fost** pe la mine la București în august anul trecut, mi-a spus că tot capitalul său mobil era de 18 000 franci. (Ei l-au văzut pe Eminescu, p. 258) ;

10 **a fi = a exista, a trăi, a viețui : Fost-a** Împărat / Mîndru luminat / Ce avea cetate / De-nalte palate, / Cu turnuri de fier / Ce lovea în cer. (Mihai Eminescu, Literatură populară, p. 236) ;

11 **a fi = a exista, a dura, a dăinui : Nu ești,** dacă nu îți supraviețuiești : sădind un pom, lăsînd un gînd. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 40) ;

12 **a fi = a data :** Din această vreme **sînt** piesele Scara mîței, Mama Anghelușa, Coana Chirița în Iași, Crai nou. (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, p. XXII) ;

13 **a fi = a se desfășura, a se produce, a se ține :** Praznic **e-n** marginea crîngului, / praznic în cîmp și pe căile drepte, la ziduri. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 174)

Scanned with OKEN Scanner

A FI — AUXILIAR PREDICATIV

Cînd verbul **a fi** elimină posibilitatea substituirii sale printr-unul din sinonimele care îi etalează natura predicativă, atunci el formează predicatul unei propoziții cu ajutorul numelui predicativ exprimat la nivel sintagmatic sau la nivel frastic :

a Aici stă regele păsărilor — / El **este orb, este mut.** / **Este surd, este șchiop,** / **este nemîncat, este nebăut.** / **Este nedus, este nenăscut.** / **Este nebun, este neînțelept, este nefericit,** / **este neapărat, este nenăscut.** / **Este netrebnic, este neghiob,** / **este nefericit, este nedemn,** / **este nevăzut, este neauzit,** / **este negustat, este nepipăit, este nenăscut.** / **Este nemaipomenit, este neînchipuit,** / **este nevisat, este neadormit.** / **Este necugetat, este nevolnic, este** nenăscut. (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. I, p. 291) ;

b Mirarea anilor tîrzii este că **au în ei problemele anilor timpurii.** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 37)

II SUBFUNCȚIA NUME PREDICATIV

Subfuncția nume predicativ se exprimă prin :

1 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul nominativ :**

a Copiii sînt și **trandafirul** și **privighetoarea** din casă. (Cugetări persane, p. 68) ;

b Eu sînt **altul, alții,** ceilalți sînt **eu,** celălalt sînt **eu.** (Eugen Ionescu, Căutarea intermitentă, p. 53) ;

c **Al meu** ești, **al nostru** ești, / Povestea cea mai frumoasă dintre povești. (Emil Isac, 110 poezii, p. 253) ;

d Pîinea care te satură mai bine e **aceea** pe care ai dăruit-o. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 75) ;

e A pregăti viitorul nu este **altceva** decît a întări temelia prezentului. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 68) ;

f Aceasta — nu o pot numi poezie — nu înseamnă **nimic.** (Marin Preda, Creație și morală, p. 478) ;

Scanned with OKEN Scanner

g Am avut nouă muze, critica sănătoasă este **a zecea.** (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 262) ;

h Dacă e el, voi sînteți **nouă** și-l puteți opri. (Lucian Blaga, Teatru, p. 151) ;

i Mă culc seara în vizuina mea, mă trezesc / dimineața printre cuvinte răsturnate de vîntul nopții / și spre capătul veacului, cînd primejdia va fi **dublă,** / mă duc prudent, într-o așa contrarietate, / cum aș păși printre cuarțuri ascuțite, / printre aschii de os și printre păsări, / printre temple transparente, subacvatice. (Aurel Rău, Versuri, p. 276) ;

2 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul genitiv fără prepoziție sau cu prepoziție :**

a Cultura e prea mult **a anahoreților, înfrînților, modeștilor, complexaților, ne-trebnicilor.** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 91) ;

b Oricine se face pe sine împărat este **împotriva lui Cezar.** (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 40) ;

c Dumitru Popescu nu a vrut să-mi publice cartea trei ani, Marin Preda a fost **contra ei.** (Nicolae Breban, Confesiuni violente, p. 68) ;

d Nu vreau să spun că am dovezi împotriva spiritualității și nemuririi sufletului, dar toate aparențele adevărului sînt **împotriva lor.** (Voltaire, Maxime și cugetări. p. 209) ;

e Mamă, **ai cui** sînt îngerii ? întreabă norul. (Ion Caraion, Dragostea e pseudonimul morții, p. 106) ;

3 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul dativ cu prepoziție :**

a Copilul este **aidoma albinei** care adună nectarul pentru a face miere. (Antoine de Saint Exupéry, Gînduri, p. 89) ;

b Adevărul e **asemenea lui Dumnezeu ;** nu apare de-a dreptul, trebuie să-l ghicim în manifestările lui. (Goethe, Maxime și reflecții, p. 31) ;

c **Nu** schimba pielea des, e **contrar normelor** securității muncii. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 43) ;

4 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul acuzativ cu prepoziție :**

Scanned with OKEN Scanner

a Nu e **de aur** tăcerea. / **De sînge-i.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 180) ;
b Omul fără patrie e **ca privighetoarea** fără grădină. (Cugetări persane, p. 289) ;
c Sabia ucigașului rămîne **fără stăpîn.** (Proverbe și cugetări armenești, p. 50) ;
d Eu am fost **ca tine,** tu n-ai ajuns **ca mine.** (Proverbe românești, p. 132) ;
e Războiu-i **pentru trîntori,** iar lupta-i **pentru noi.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. II, p. 29) ;

5 **adjective în cazul nominativ, la orice grad de comparație :**
a Prietenul cînd se alătură prietenului, palmierul speranței devine **roditor.** (Cugetări persane, p. 417) ;
b Dojana înțeleptului este **mai scumpă** decît darul neghiobului. (Cugetări persane, p. 82) ;
c Poate că toate lucrurile pe care le-am cunoscut / sînt **la fel de murdare.** (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 63) ;
d Nu sînt **mai puțin frumoase** lacrimile iubirii în ochii mai puțin frumoși. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 322) ;
e El e / **cel mai frumos, cel mai înalt !** / El e / **cel mai iubit** / și **cel mai crezut !** / El e / **cel mai puternic** / și **cel mai învățat !** (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. I, p. 301) ;
f Luminatelor stăpîne, / Nicăieri nu-i copilaș / Așa blînd și drăgălaș, / Nici în lume, nici în țară, / Că-i **frumos din cale-afară.** (Mihai Eminescu, Literatură populară, p. 225) ;
g **Mult păcătos** sînt, vorbe rele-am spus, / M-am depărtat de Tatăl cel-de-sus. (Antologie de poezie armeană clasică și contemporană, p. 47)

6 **verbe la modul infinitiv :**
a A iubi este **a merge** împreună spre altceva. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 25) ;
b A gîndi o floare înseamnă **a o vedea** și **mirosi,** iar a mînca un fruct e **a-i pricepe** înțelesul. (Fernando Pessoa, Păstorul de turme, p. 30) ;
c Antologistul pare **a avea** o fobie a poeziei. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 128) ;

Scanned with OKEN Scanner

d A ști carte nu înseamnă **a ști** înțelepciune. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 40) ;

7 **construcții infinitivale nominale :**

a A fi elocvent nu e **a fi orator,** precum a purta haine scumpe nu e **a fi frumos.** (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 87) ;

b A compătimi înseamnă **a fi doi.** (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 10) ;

c A voi și a acționa înseamnă tocmai **a fi liber.** (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 110) ;

d A fi sfînt înseamnă **a fi suveranul** tău perfect. (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 100) ;

8 **verbe la modul supin :**

a Cine scornește asemenea zvonuri de primejdie și de ce să plece lumea așa fără de nici un temei, înainte de a vedea ce e **de văzut,** de a auzi ce e **de auzit** și de a ospăta ceea ce s-a pregătit la cuhniile sfîntului lăcaș ? (Mihail Sadoveanu, Frații Jderi, p. 9) ;

b **De plîns** e doar acela care n-a presimțit extazul niciodată și care vorbește despre el din auzite. (Emil Cioran, Eseuri, p. 100) ;

c Și cînd pe-o vreme-așa cîinoasă / La țară nu e **de trăit,** / Nepăsător rămîne-orașul / De-astfel de-asperități ferit. (Boris Pasternak, Lirice, p. 82) ;

9 **adverbe de mod :**

a **Cum** e pomul, **așa-i** și rodul, **cum** e tatăl, **așa-i** și băiatul. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 92) ;

b E **bine** să învețe un popor de la altul, nu este **bine** să învețe un popor pe altul. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 321) ;

c Veacul mi-a permis să fiu doar atît : / neștiută metaforă / tăiată la gît ! (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 13) ;

10 **interjecții :**

a Mi se dă de înțeles că ar fi **halal** de mine. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 47) ;

Scanned with OKEN Scanner

b Era **vai** de mine, acum e **vai** de noi. (Proverbe românești, p. 132)

NUMELE PREDICATIV SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, numele predicativ este simplu :

Dar mai întîi / să fii **sămînță.** / **Tunet** să fii. / **Ploaie** să fii. / **Lumină** să fii. / Să fii **os** / de-al fratelui tău / retezat de sabia dușmană. / **Brăzdar** să fii. / **Doină** să fii / Ca să ai dreptul / a săruta acest pămînt / îndurerat / de-atîta rod. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 31)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, numele predicativ este multiplu :

Nu plîngeți că oamenii sînt **răi, răzbunători, nerecunoscători** sau **ipocriți ?** (Emil Cioran, Pe culmile disperării, p. 9)

NUMELE PREDICATIV DE IDENTIFICARE

Cînd sfera logică a numelui predicativ echivalează cu sfera logică a subiectului, atunci se actualizează ipostaza de nume predicativ de identificare :

a Preda este **Petrini.** (Marin Preda, Creație și morală, p. 583) ;

b Dar laetitia înseamnă **disciplină, muncă, trudă, suferință, îndoială, invenție, bucurie.** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 115)

NUMELE PREDICATIV DE CALIFICARE

Cînd atribuie subiectului o caracteristică sau o anumită treaptă într-o ordonare de valori, numele predicativ se realizează în ipostaza sa de nume predicativ de calificare :

Scanned with OKEN Scanner

Oare oamenii au fost întotdeauna **mincinoși, mișei, vicleni, ingrați, tîlhari, slabi de înger, ușurateci, lași, invidioși, beți**vi, **zgîrciți, ambițioși, cruzi, bîrfitori, destrăbălați, fanatici, ipocriți** și **proști** ? (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 35)

ABSENȚA AUXILIARULUI PREDICATIV

În structura predicatului nominal numele predicativ reprezintă formativul esențial din punct de vedere lexical, ceea ce se ilustrează și prin absența auxiliarului predicativ :

Dacă steaua cuiva **este nefericită,** atunci calitățile lui nu plac altora ; curajul lui **pare sminteală,** elocința — **pălăvrăgeală,** dărnicia — **risipă,** noblețea — **desfrîu,** învățătura — **fleac.** (Cugetări persane, p. 377)

NUMELE PREDICATIV — PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

La nivelul frazei, numelui predicativ îi corespunde propoziția subordonată predicativă :

a Cuvintele biblice că Dumnezeu a făcut pe om după chipul și asemănarea sa nu înseamnă **că Dumnezeu e un om în cer,** ci înseamnă **că omul e un Dumnezeu pe pămînt.** (Lucian Blaga, Zări și etape, p. 18) ;

b Dacă merg mai departe, dacă mă rog, dacă nu mi-e frică să cred înseamnă **că risc, pariez, mă avînt, săr în gol, optez** — îndrăznesc. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 211)

PREDICATUL NOMINAL — ACORDUL CU SUBIECTUL GRAMATICAL

Predicatul nominal realizează acordul cu subiectul gramatical în funcție de natura morfologică a formativilor săi : I) subfuncția auxiliar predicativ ; II) subfuncția nume predicativ.

Scanned with OKEN Scanner

Auxiliarul predicativ se acordă cu subiectul gramatical în persoană și număr :

a Nu peste mult tu **vei fi** (persoana a II-a, singular) azurul din mări, / eu **voi fi** (persoana I, singular) pămîntul cu toate păcatele. (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 4) ;

b Ea **era** (persoana a III-a, singular) frumoasă ca umbra unui gînd. (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. II, p. 206) ;

c Noi **suntem** (persoana I, plural) fluierele mute / Prin care cîntă marea. (Aurel Rău, Versuri, p. 131) ;

d Voi **sunteți** (persoana a II-a, plural) urmașii Romei ? (Mihai Eminescu, Poezii, p. 131) ;

e Ei vor **să fie** (persoana a III-a, plural) rădăcinile, / prin cari ne prelungim pe subt pămînt. (Lucian Blaga, Poezii, p. 208)

Cînd se exprimă prin adjective calificative, variabile, numele predicativ se acordă cu subiectul gramatical în gen, număr și caz :

a **Bolnav** (masculin, singular, nominativ) e omul, **bolnavă** (feminin, singular, nominativ) piatra, / se stinge pomul, se sfarmă vatra. (Lucian Blaga, Poezii, p. 98) ;

b Sînt **naivi** (masculin, plural, nominativ) fabricanții de poezie proastă, care amestecă lună plină, toamnă, suspine și pale de vînt, spunînd că asta este poezia de dragoste. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 82) ;

c **Insondabile** (feminin, plural, nominativ) sunt eclipsele admirației față de omul care izbutește să devină profet în țara sa ! (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 48) ;

d Străbunii trec în pîlcuri violete, / Orașul tot e **violet** (neutru, singular, nominativ). (George Bacovia, Versuri și proză, p. 8) ;

e **Groaznice** (neutru, plural, nominativ) sînt visele veteranilor culcați în puf. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 21)

Scanned with OKEN Scanner

Cînd se exprimă printr-un substantiv, numele predicativ se acordă cu subiectul gramatical astfel :

I) **în gen, număr și caz :**

a Moartea este **o cămilă** (feminin, singular, nominativ) care se culcă la pragul fiecărei case. (Cugetări persane, p. 237) ;

b Musafirul e **trandafirul** (masculin, singular, nominativ) stăpînului casei. (Proverbe și cugetări armenești, p. 128) ;

c Barocul este **stilul** (neutru, singular, nominativ) norilor. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 166) ;

II) **în număr și caz :**

a Limba poporului e **bici** (singular, nominativ) divin. (Cugetări persane, p. 373) ;

b Omul este **utopia** (singular, nominativ) animalelor. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 36) ;

III) **în număr :**

Copilul este **ca o oglindă** (singular) care te amețește puțin. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 90)

IV) **în gen :**

Au făcut cei cinci stîlpi ai ei cu cîrligele lor și au poleit capetele și bețele lor de legătură cu aur ; cele cinci piedestale ale lor erau **de bronz** (neutru). (Biblia, p. 37)

V) **în caz :**

Nu vă miraţi. Poeţii, toţi poeţii sunt / **un** singur, nempărţit, neîntrerupt **popor** (nominativ). (Lucian Blaga, Poezii, p. 183)

Alteori numele predicativ exprimat prin substantiv nu se acordă cu subiectul gramatical nici total, nici parțial :

a Copacii rari și nișI par **de cristal.** (George Bacovia, Versuri și proză, p. 14) ;

b Toate uneltele pentru slujba cortului, toți țărușii lui și toți țărușii curții să fie **de bronz.** (Biblia, p. 86)

Deci numai întîmplător într-o propoziție numele predicativ exprimat prin substantiv (pronume sau numeral) realizează acordul total, adică în gen, caz și număr, cu subiectul gramatical.

Scanned with OKEN Scanner

III. PREDICATUL ADVERBIAL

Predicatul adverbial se exprimă prin :

A adverbe de mod predicative :

1 formate prin derivare *(negreșit, firește)* :

a Dar atîta timp cît va dura, **firește** că vom ezita să facem ceva care să stîrnească ostilitatea bisericii. (Sigmund Freud, Opere, vol. I, p. 214) ;

b **Negreșit** că despre jalnicul sfîrșit al tipografiei lor membrii „Junimii" nu-și puteau face nici o idee în toamna anului 1866. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 124) ;

2 formate prin compunere *(desigur, pesemne, bineînțeles)* :

a **Desigur** că n-am suferit încă de ajuns pentru ca să am acele îngăduitoare maniere și acea tandrețe neclintită pe care le obținem numai după crunte înșelătorii și reiterate călcări în picioare. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 266) ;

b M-au abandonat soartei mele jalnice, **pesemne** că m-au trecut în rîndurile necredincioșilor, nu mi-au mai scris. (Eugen Ionescu, Căutarea intermitentă, p. 36) ;

3 provenind din verbe **(a trebui, a putea)** și din interjecție **(zău)** prin conversiune **(poate** = *probabil*, **trebuie** = *poate*, **zău** = *bineînțeles)* :

a **Poate** că produsul cel mai înalt al inimii productive nu este nimic altceva decît cerul. (Novalis, Între veghe și vis. Fragmente romantice, p. 254) ;

Scanned with OKEN Scanner

b Martorul, cred, e macedonean, îl cheamă Arsenie Tașcu-Dumba, și **trebuie** că aparține acelor familii de aromâni care prin Ragusa, Viena și Ardeal au ajuns în regat. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 70) ;

c De-ar fi-n lume-un sat de mîțe, zău ! că-n el te-aș pune vornic, / Ca să știi și tu odată, boieria ce-i, sărmane ! (Mihai Eminescu, Poezii, p. 45) ;

B **locuțiuni adverbiale de mod predicative** *(cu certitudine, cu siguranță, de bună seamă, într-adevăr, fără doar și poate)* :

a **De bună seamă** că fenomenul acesta al nașterii artei îl provoacă cineva, nașterea propriu-zisă este ajutată, provocată, provocată prin maieutică de către moașă. (Nichita Stănescu, Fiziologia poeziei, p. 362) ;

b Încep să uit chipul unor lucruri scumpe și dragi inimii mele — **cu siguranță** că unul din cei doi ochi nu este al meu. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 326)

Predicatul adverbial nu se identifică prin întrebări, ci prin intonație predicativă, prin absența virgulei și prin topică fixă, el situîndu-se întotdeauna la stînga propozițiilor subordonate subiective introduse prin conjuncțiile subordonatoare **că** și **să.**

Predicatul adverbial, exprimîndu-se prin aceste părți de vorbire neflexibile, nu realizează acordul cu subiectul gramatical datorită imposibilității de a marca persoana și numărul.

Cînd apar la începutul, în interiorul sau la sfîrșitul unei propoziții, fiind izolate prin virgulă și neimpunînd actualizarea subordonatei subiective, aceste adverbe și locuțiuni adverbiale de mod constituie propoziții incidente :

a **Desigur,** perfecțiunea nu trebuie tulburată. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 58) ;

b O țară înfloritoare este, **firește,** o operă de artă mai regală decît un parc. (Novalis, Între veghe și vis. Fragmente romantice, p. 93) ;

Scanned with OKEN Scanner

c I se părea, **pesemne,** că Bucureștiul era mai aproape de Rohia decît Clujul. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 421) ;

e Face parte din alcătuirea fiecăruia, esența ființei însăși fiind, **cu siguranță,** demonică. (Emil Cioran, Despre neajunsul de a te fi născut, p. 147)

Cînd nu se izolează prin virgulă de alți formativi ai propoziției, nefiind nici regenții subordonatei subiective, aceste adverbe și locuțiuni adverbiale de mod actualizează funcția sintactică de complement circumstanțial de mod :

Știa că moare **negreșit,** / Ca toți bătrînii cînd se simt că-ngheață / Intrînd încet cu mîinile în ceață. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 33)

Scanned with OKEN Scanner

IV PREDICATUL INTERJECȚIONAL

Interjecția, datorită, pe de o parte, caracterului său accidental, iar, pe de alta, poziției sale izolate, este afuncțională, însă există enunțuri în care poate să actualizeze diferite funcții sintactice : subiect, predicat interjecțional, atribut interjecțional, complement direct sau complement circumstanțial de mod.

Funcția sintactică de predicat interjecțional se realizează numai prin acele interjecții care din punct de vedere semantic se apropie de unele verbe actualizate la prezentul indicativului ori la imperativ:

a **Iată** și strigătul / celui mai tînăr supus al tenebrei. (Mircea Ciobanu, Poeme, p. 12) ;

b **Uite** că-i un leu, **uite** că există și lei. **Uite** că nu sînt numai năpîrci și tîrîtoare. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 32) ;

c **Poftim,** cuminților, / la casa nebunilor. (Proverbe românești, p. 237) ;

d Se scula și **pîș-pîș** prin curte, **scîrț !** poarta. (Marin Sorescu, La lilieci, p. 150) ;

e Alta merge la fîntînă / Cu cămeșa soacri-n mînă / Ș-o întinde-n apă-odată : / **Na** -ți-o, mamă, că-i spălată / Ș-o acață pe-o nuia, / Cîinii hîrîie la ea ! (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, vol. II, p. 83)

Predicatul interjecțional, neidentificabil prin întrebări, nu se acordă cu subiectul gramatical, deoarece interjecțiile sînt părți de vorbire neflexibile ; se excepteză interjecția **haide ;** aceasta, avînd o flexiune li-

Scanned with OKEN Scanner

mitată și stopată, se acordă cu subiectul gramatical în număr și persoană :

a **Haide** (persoana a II-a, singular), frate, la cătane, / Să mîncăm pită cu carne. (Proverbe românești, p. 148) ;

b **Haidem** (persoana I, plural), iubito, iar la Căpriana — / acuma cînd salcîmii înfloresc, / iar cerurile par și mai albastre — / și-acolo să îți spun cît te iubesc. (Nicolae Dabija, Aripă sub cămașă, p. 34) ;

c **Haideți** (persoana a II-a, plural) iarna la stăpîn / Să cărăm mereu la fîn, / **Haideți** (persoana a II-a, plural) iarna la ciocoi / Să cărăm fîn pentru boi / Pîn'a da frunza-n cătun / Ș-a cînta cucu-n alun. (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, vol. II, p. 294)

Scanned with OKEN Scanner

SUBIECTUL (S)

A DEFINIȚIE, ÎNTREBĂRI

Identificabil prin întrebările **cine ?, ce ?,** subiectul precizează :

1 **cine realizează acțiunea predicatului verbal exprimat printr-un verb la diateza activă :**

Justiția mătură străzile cu morala. (Soare de zăpadă, p. 223) ;

2 **cine realizează acțiunea predicatului verbal exprimat printr-un verb la diateza reflexivă :**

Comoara și **șarpele, trandafirul** și **spinul, mîhnirea** și **bucuria** se găsesc împreună. (Cugetări persane, p. 31) ;

3 **cine suportă acțiunea predicatului verbal exprimat printr-un verb la diateza pasivă :**

Eu cred că **omul** e făcut de Dumnezeu și cred că Dumnezeu n-a instalat nici un drac în el. (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 42) ;

4 **cine suportă acțiunea predicatului verbal exprimat printr-un verb la diateza reflexivă cu sens pasiv :**

Anularea reabilitării se hotărăște, la cererea procurorului, de către instanța competentă să soluționeze cererea de reabilitare. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 706) ;

5 **cui i se atribuie o calitate sau o caracteristică prin numele predicativ :**

a **Romanticul** e subom ori supraom, înger sau demon. (George Călinescu, Clasicism, baroc, romantism, p. 17) ;

Scanned with OKEN Scanner

b **Clasicul** e didactic, epic, tragic, anacreontic. (George Călinescu, Clasicism, baroc, romantism, p. 18) ;

6 **ce (nu) există undeva :**

Aici e **peretele,** aici e **patul,** aici e **ușa,** aici e **fereastra.** (Zaharia Stancu, Desculț, p. 69) ;

7 **cine efectuează acțiunea sugerată prin predicatul interjecțional :**

Dar îngerul nu apuca să treacă bine, / că iar vîîjjj ! **aparatul** acela îngrozitor, / zguduind temeliile cerului. (Marin Sorescu, La lilieci, vol. V, p. 37)

B MODURI VERBALE NEPERSONALE CU SUBIECT

Verbele la modurile infinitiv și gerunziu au subiect :

1 **subiectul infinitivului coincide cu subiectul predicatului propoziției :**

Înțeleptul învîrtește de șapte ori limba în gură *înainte de a vorbi.* (Proverbe românești, p. 162) ;

2 **subiectul infinitivului diferă de subiectul predicatului propoziției :**

Poporul a existat *înainte de a exista* **regi.** (Balzac, Maxime și cugetări, p. 160) ;

3 **subiectul gerunziului coincide cu subiectul predicatului propoziției :**

Au existat nebuni care să susțină că al tău și al meu sînt crime și că nu trebuie să te bucuri de munca ta ; că **oamenii,** *trăind* laolaltă, au pervertit ordinea naturii ; că **albinele, furnicile** și **castorii,** *viețuind* în colectivitate, se opun legilor eterne. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 89) ;

4 **subiectul gerunziului diferă de subiectul predicatului propoziției :**

Murind **Demetrios** în Kersonez, / un sol cernit aduse trista veste. (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 53)

Scanned with OKEN Scanner

C TIPURI DE SUBIECT

I SUBIECTUL GRAMATICAL, SUBIECTUL LOGIC

Autorul acțiunii predicatelor verbale exprimate prin verbe la diateza pasivă sau reflexivă cu sens pasiv este subiectul logic (C.Ag.) ; subiectul gramatical suportă această acțiune :

a Unii stăpînesc cetăți, dar sînt robiți **de femei** (C.Ag.). (Cugetări grecești, p. 81) ;

b Rectorul se alege **de către senat** (C.Ag.) și se confirmă prin ordin al ministrului învățămîntului. (Legea învățămîntului, p. 36)

II SUBIECTUL GRAMATICAL EXPRIMAT ȘI NEEXPRIMAT

Subiectul gramatical este de două feluri : **subiect gramatical exprimat** și **subiect gramatical neexprimat.**

Subiectul gramatical exprimat este de trei feluri : a) **simplu ;** b) **multiplu ;** c) **mixt.**

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, subiectul gramatical este simplu :

Muzica este răzbunarea frumuseții pe urîțenie. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc. p. 329)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, subiectul gramatical este multiplu :

Homer, Aristotel, Tacit, Shakespeare, Aretino, Machiavelli, Rabelais, Voltaire au pus mîna pe pană și au scris ceea ce le dicta veacul lor. (Balzac, Maxime și cugetări, p. 146)

Cînd se exprimă printr-o construcție infinitivală nominală sau printr-o construcție de supin nominală, subiectul gramatical este mixt :

E ușor a **fi bogat,** dar greu a **fi fericit.** (Proverbe românești, p. 133)

Subiectul gramatical neexprimat este de trei feluri : a)**subiect gramatical inclus ;** b) **subiect gramatical subînțeles ;** c) **subiect gramatical nedeterminat.**

La persoanele I și a II-a, singular și plural, avem subiect gramatical inclus cînd formele de nominativ ale

Scanned with OKEN Scanner

pronumelui personal nu se exprimă, ele fiind cuprinse în :

1 **desinențele verbului predicativ :**

Nu locuim într-o țară, *locuim* într-o limbă. (Emil Cioran, Eseuri, p. 300) ;

2 **desinențele auxiliarului predicativ :**

Cine *sunteți nu sunteți*. (Ion Caraion, Apa de apoi, p. 46) ;

3 **desinențele auxiliarului de diateză :**

Vrei *să fii* lăudat de către un om care se blestemă de trei ori pe ceas ? (Epictet, Marcus Aurelius, Manualul, Către sine, p. 184)

Numai la persoana a III-a, singular și plural, a predicatului verbal ori nominal, există subiect gramatical subînțeles ; fiind deja exprimat în aceeași frază, într-o propoziție sau frază anterioară, subiectul gramatical nu mai este reluat :

a Corneille *pledează, celebrează, se înflăcărează, argumentează*. **La Fontaine** *conversează* și *cîntă*. **Racine** *vorbește* și *cîntă*. (Paul Valéry, Poezii. Dialoguri. Poetică și estetică, p. 822) ;

b Mut, **Vărsătorul de plumb** / *trece* de ieri pe sub ziduri. / *Scrie* cu negură, *scrie*, / *umblă* pe uliți și *scrie*. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 164) ;

c Și **el** *e emirul*, și toate le *are*... / *E tînăr, e farmec, e trăsnet, e zeu*, / Dar zilnic *se simte* furat de-o visare... (Alexandru Macedonski, Versuri și proză, p. 64)

Cînd nu interesează identitatea autorului acțiunii ori cînd predicatul exprimă o acțiune generală, atribuibilă oricărei persoane, vorbim de un subiect gramatical nedeterminat :

a Cînd vede apă, se face fîță ; cînd vede motan, se face mîță. (Proverbe și cugetări armenești, p. 4) ;

b Cînd nenorocirea doarme, ferește-te s-o deștepți. (Proverbe românești, p. 89) ;

c) Nu intra cu bocancii în sufletul omului, chiar dacă te ștergi pe picioare. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 115)

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul gramatical nedeterminat poate să fie inclus ori subînțeles.

D PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE SUBIECT GRAMATICAL

Subiectul gramatical se exprimă prin :

1 **substantive (locuțiuni substantivale) în cazul nominativ :**

a De la el vin **dojana, căznirea, muncirea, obijduirea, prigonirea, hula, gonirea, izbirea, smintirea, belirea.** (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, Compendiu, p. 17) ;

b Cu multă răbdare și mult curaj poate că voi realiza pentru Franța secolului al XIX-lea cartea aceea pe care toți regretăm că din nefericire nu ne-au lăsat-o **Roma, Atena, Tirul, Memfis, Persia, India,** asupra civilizației lor. (Balzac, Maxime și cugetări, Prefață la Comedia umană) ;

2 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative) în cazul nominativ :**

a **Noi** nu poreclim eternitatea. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 69) ;

b Nemulțumită să picteze doar, prin atitudinile ei, **dumneaei** se sculptează. (Jules Renard, Jurnal, p. 290) ;

c Se pleacă în fața zeilor străini, spunînd că **ai săi** nu răspund la plecăciuni. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 116) ;

d Paradoxul societății umane este că mulțimea îi produce pe conducători, iar **aceștia** o conduc. (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 40) ;

e Marele torționar a fost Gheorghiu-Dej, **care** a fost omul lui Stalin, **care** a închis zeci de mii de nevinovați, **care** a împușcat sute de mii de oameni, **care** a făcut Canalul, **care** a făcut Aiudul, Piteștiul, **care** i-a omorît pe Pătrășcanu și pe Foriș. (Nicolae Breban, Confesiuni violente, p. 330) ;

f **Cine** ți-a frămîntat carnea de abanos / Și ți-a băut

Scanned with OKEN Scanner

oftatul mincinos ? (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 140) ;

g **Unii** stau sub cizma tiranului ca sub pantoful Muzei. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 120) ;

h **Fiecare** crede că neamul lui este buricul pămîntului. (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 75) ;

i **Nimeni** nu știe ce zar se va rostogoli din cornetul călătoriei. (Ilarie Voronca, Poeme alese, p. 194) ;

3 **pronume relative și interogative în cazurile genitiv, dativ și acuzativ :**

a Pămînt este și, totuși, pămînt nu este. Sau, nu e **al cui** îl stropește cu sudoarea. (Zaharia Stancu, Desculț, p. 48) ;

b Durerea să-i fie dată **cui** cunoaște leacul. (Proverbe și cugetări armenești, p. 51) ;

c Cel ce stă jos să nu rîdă **de cine** cade de pe vîrfuri. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 51) ;

4 **numerale cardinale, ordinale și colective în cazul nominativ :**

a **Zece, șapte, nouă, una** / Deopotrivă-s totdeauna. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 259) ;

b Pentru Hegel, principalele genuri poetice sunt cele trei genuri tradiționale : epic, liric și dramatic. **Primul** e obiectiv, **al doilea** subiectiv, iar **al treilea** reprezintă sinteza acestora. (René Wellek, Istoria criticii literare moderne, vol. II, p. 314) ;

c Deși metodele diferă, **ambele** atestă, așa cum a remarcat Mircea Eliade, dorința de a aboli multiplicitatea : această dorință intimă, în felul ei, modul de a proceda al rațiunii, deoarece și ea tinde la unificarea realului. (Dicționar de simboluri, vol. I, p. 61) ;

d A fost odată trei frați. **Cîteșitrei** erau negustori. (Petre Ispirescu, Legende sau basmele românilor, vol. I, p. 542) ;

e Setilă atunci se iè după Harap-Alb și pornesc **tuspatru** înainte. (Ion Creangă, Povești, Amintiri, Povestiri, p. 111) ;

Scanned with OKEN Scanner

5 **verbe la modul gerunziu :**

Nu mai scria nici versuri, nici proză, pe care dealtminteri nici n-ar fi avut unde să le publice, căci, precum am mai zis, nici o foaie literară nu mai apărea atunci pe tot teritoriul României și de literatură sau poezie nu se mai auzea **vorbind** nicăieri. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 91) ;

6 **verbe la modul infinitiv :**

E greu **a defini** ce este geniul, e hazardat **a defini** și prostia. (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 76) ;

7 **verbe la modul supin :**

Ar fi interesant **de știut** în ce măsură expresiile, simplele expresii, anticipează anumite idei în istoria gîndirii umane. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 88) ;

8 **interjecții :**

Turbă telefonul. Îl scot în coridor. Să steie frumușel ca un cîine acolo. **Ham-ham !...** se aude și de acolo. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 345)

E REPETAREA, RELUAREA ȘI ANTICIPAREA SUBIECTULUI

Cînd într-o propoziție subiectul gramatical se exprimă de două ori prin aceeași parte de vorbire, nu avem două subiecte, ci un subiect gramatical repetat :

Și **eu, eu** scriu prostește împotriva acestei lumi nedrepte. (Al Qing, Poeme, p. 18)

Cînd într-o propoziție după substantivul în cazul nominativ urmează un pronume în același caz, subiectul gramatical s-a reluat :

a Dar **șipotul, el** a rămas. (Lucian Blaga, Poezii, p. 344) ;

b **Stihiile, ele** mai cred în obștească poruncă. (Lucian Blaga, Poezii, p. 224)

Pe lîngă reluarea subiectului gramatical exprimat apar și reluări ale subiectului gramatical inclus :

Scanned with OKEN Scanner

Le știți și **dumneavoastră**, dar n-ați aflat făptașul. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 562)

Subiectul gramatical **dumneavoastră** este precedat de adverbul **și** cu valoare stilistică.

Cînd pronumele în cazul nominativ este urmat de un substantiv în același caz, se actualizează fenomenul de anticipare a subiectului gramatical : La vîrsta aceea — nu-mi dădeam seama / cum era **el, tata.** (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 298)

F TOFICĂ, PUNCTUAȚIE

Subiectul stă în fața predicatului sau după acesta :

a Încît **fonfii și flecarii, găgăuții și gușații, / Bîlbîiții** cu gura strîmbă sunt stăpînii astei nații ! (Mihai Eminescu, Poezii, p. 132) ;

b Pe buzele ei calde mi se naște **sufletul.** (Lucian Blaga, Poezii, p. 43)

Între subiect și predicat nu se pune virgulă.

G ECHIVALENTUL SINTACTIC AL SUBIECTULUI GRAMATICAL

La nivelul frazei, subiectului gramatical îi corespunde propoziția subordonată subiectivă :

Trebuie să-L privim drept, să-L înfruntăm, să ne uităm la spectacolul torturii, să asistăm la crucificare. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 365)

Scanned with OKEN Scanner

ATRIBUTUL (Atr.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Atributul — identificîndu-se prin întrebările **care ?, ce fel de ?, al cui ?, a cui ?, ai cui ?, ale cui ?, cît ?, cîtă ?, cîți ?, cîte ?, al cîtelea ?, a cîta ?** — determină :

1 **substantive :**

Frumusețe (T.R.) **obraznică** (Atr.), dacă exceptăm omul, nu vom întîlni în natură. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 322) ;

2 **pronume :**

Ieșiți din congelatorul Istoriei rebegiți, tumefiați și famelici, am jucat, **unii** (T.R.) **dintre noi** (Atr.), o leapșă păguboasă și încă mai bîjbîim în căutarea sinelui pierdut. (Mircea Dinescu, Proprietarul de poduri, În loc de postfață) ;

3 **numerale :**

Pe trei (T.R.) **dintre ei** (Atr.) / îi chema Andrei, / **pe două** (T.R.) **dintre fete** (Atr.) / le chema Lisavete. (Nicolae Dabija, Aripă sub cămașă, p. 45)

Prin cele **cinci tipuri semantice** ale sale, atributul realizează :

1 **calificarea obiectului spre care trimite regentul (atributul calificativ) :**

a Dar scrumul sub vatră, deodată, clipește... / Pe ziduri, aleargă **albastre** năluci... (Alexandru Macedonski, Versuri și proză, p. 63) ;

b O, dormi adînc, mereu, așa, / În vise **dulci, hidos** burghez, / Oftînd, palate de-ți lucrez, / Eu știu și bine-a dărîma. (George Bacovia, Versuri și proză, p. 33) ;

Scanned with OKEN Scanner

2 **identificarea obiectului spre care trimite regentul (atributul de identificare) :**

a — Tată, zise atunci feciorul **cel mijlociu,** să mă duc eu, dacă vrei. (Ion Creangă, Povești, Amintiri, Povestiri, p. 83) ;

b Oratorul începe din **acea** clipă cînd vorbitorul nu se mai ascultă pe sine. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 145) ;

c Doamne, pentru **ce** vină neștiută am fost pedepsit cu dorul **de a zămisli** frumusețe ? (Lucian Blaga, Teatru, p. 196) ;

3 **clasificarea obiectului spre care trimite regentul (atributul de clasificare) :**

a În balada **fantastică,** într-un prim stadiu, se dezvoltă teme legate de nesocotirea unor **interdicții** și consecințele ei nefaste. (Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, p. 72) ;

b Din această categorie fac parte circumstanțialele **de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop, de condiție, de concesie, de consecință, de instrument, de asociere, de relație, de opoziție, de cumul** și **de excepție.** (Gh. Constantinescu-Dobridor, Sintaxa limbii române, p. 209) ;

4 **complinirea cîmpului semantico-sintactic propus de către regent (atributul de complinire) :**

a În acest sens măsura obligării **de a nu părăsi** localitatea poate fi înlocuită cu oricare dintre celelalte măsuri de prevenție. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 310) ;

b Azi vînzătorul **de indulgențe** / vinde cu preț înzecit. (Daniela Crăsnaru, 69 poezii de dragoste, p. 22) ;

5 **descrierea obiectului spre care trimite regentul, neindividualizîndu-l în interiorul relației obiect-clasă de obiecte (atributul descriptiv) :**

a **Rece, fragilă, nouă, virginală,** / Lumina duce omenirea-n poală, / Și pipăitu-i neted, de atlaz, / Pune găteli la suflet și grumaz. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 19) ;

Scanned with OKEN Scanner

b Samson Bodnărescu, mult **mai sfiicios și mai tăcut,** avea poate mai puțină învățătură decît Vârgolici, dar era desigur înzestrat cu o mai bogată imaginație. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 135)

B TIPURI DE ATRIBUT (DUPĂ NATURA MORFOLOGICĂ A EXPRESIEI SALE)

După natura morfologică a expresiei sale, atributul este de 6 feluri :

I **atribut substantival ;** II **atribut adjectival ;** III **atribut pronominal ;** IV **atribut verbal ;** V **atribut adverbial ;** VI **atribut interjecțional.**

ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL ÎN CAZUL NOMINATIV (FALSA APOZIȚIE)

Determinînd substantive comune articulate hotărît enclitic, fără să se izoleze prin virgulă de ele, atributul substantival în cazul nominativ se exprimă prin substantive proprii :

Aceștii erau vornicul **Moțoc,** postelnicul **Veveriță,** spătarul **Spancioc** și Stroici. (Costache Negruzzi, Păcatele tinerețelor, p. 91)

ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL ÎN CAZUL GENITIV

Atributul substantival în cazul genitiv se exprimă prin :

1 **substantive fără prepoziții și fără articol posesiv-genitival :**

Scanned with OKEN Scanner

a Umbra **fluturilor** / consolează florile sterpe. (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 73) ;

b Poate-ai auzit de-o țară... / De țara **lui Pierdevară.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 258) ;

c Voltaire îmi apare întotdeauna ca un vrăjitor care adună caimacul de pe cazanul **Satanei.** (Goethe, Maxime și reflecții, p. 229) ;

2 **substantive fără prepoziții, dar însoțite de articol posesiv-genitival :**

a Lirismul suferinței este un cîntec **al sîngelui, al cărnii** și **al nervilor.** (Emil Cioran, Pe culmile disperării, p. 9) ;

b Antisemitismul nu e o reacție spontană **a românilor, a germanilor, á polonilor, a maghiarilor, a francezilor, a americanilor,** ci e provocat de evrei, prin exces. (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 21) ;

3 **substantive precedate de prepoziții :**

a Datorită sensibilității, ambivalența specială a luptei **împotriva apei,** cu victoriile și înfrîngerile ei, se inserează în ambivalența clasică a suferinței și a bucuriilor. (Gaston Bachelard, Apa și visele, p. 190) ;

b În cursul vorbirii sale, el atinse și cuvîntul „Junimea“ în atacurile sale **contra** diferitelor **grupuri** ale opoziției. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 132) ;

c Avurăm, împreună cu acești noi colegi, cîteva întruniri pe la sfîrșitul toamnei, însă rare și neregulate, căci împrejurările deveneau grave, loviriile **în contra lui Maiorescu** reîncepură cu persistență și nu ne găseam în atmosfera potrivită liniștitelor petreceri literare. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 55) ;

d Raiul **de deasupra florii** / colorase numai porii. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 119) ;

e El a zidit în țară 40 de biserici, spre pomenirea numeroaselor sale izbînzi **asupra leșilor, a ungurilor, a tătarilor, a turcilor** și **a cazacilor** cu care

Scanned with OKEN Scanner

a fost în luptă în tot cursul glorioasei sale domnii. (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, p. 209) ;

4 **substantive precedate de locuțiuni prepoziționale :**

a — Ai fost în livada **din spatele casei** fierarului să vezi ce mere mari și frumoase sunt ? (Basme din lumea întreagă, p. 15) ;

b Costache Moruzi însă scăpă pe o fereastră **din dosul casei,** alergă la Păcurari la un birjar muscal, care-l duse pe mulți bani în goana cailor la Sculeni, de unde asemenea cu mare cheltuială trecu Prutul într-o luntre. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 74)

ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL ÎN CAZUL DATIV

Atributul substantival în cazul dativ se exprimă prin :

1 **substantive fără prepoziții :**

a Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită, / Rumpe coarde de aramă cu o mînă amorțită, / Cheamă piatra să învie ca și miticul poet, / Smulge munților durerea, brazilor destinul spune, / Și bogat în sărăcia-i ca un astru el apune, / Preot **deșteptării** noastre, **semnelor** vremii profet. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 33) ;

b Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă, / Și somnul, vameș **vieții,** nu vrea să-mi ieie vamă. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 177) ;

c Nu mă lăsa să sper / Că liber-mare-mîndru prin condamnarea ta / N-oi coborî în iaduri de demoni salutat, / Ca unul ce menitu-i de a le fi stăpîn — / Stăpîn **geniilor** pieirii ! (Mihai Eminescu, Poezii, p. 104) ;

d Poate că acesta-i vestitul Ochilă, frate cu Orbilă, văr primare cu Chiorilă, nepot de soră **lui Pîndilă,** din sat de la Chitilă, peste drum de Nimerilă. (Ion Creangă, Povești, Amintiri, Povestiri, p. 112) ;

Scanned with OKEN Scanner

2 **substantive precedate de prepoziții :**

a El, Eugen Simion, care scrie această carte bună, prima după război despre Eugen Lovinescu, în critica lui de azi nu adulează decît spiritul **contrar lui Lovinescu,** spiritul țărănist. (Nicolae Breban, Confesiuni violente, p. 104) ;

b Cusurul **contrar afectării** este stilul neîngrijit, vlăguit și plat. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 269)

ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL ÎN CAZUL ACUZATIV

Atributul substantival în cazul acuzativ se exprimă prin :

1 **substantive precedate de prepoziții :**

a Renunță la drumul **spre chilie,** căci el e greu și lung ; așază-te la ușa cîrciumii, căci ea e casa tainelor. (Cugetări persane, p. 29) ;

b Pasărea **din colivie** nu știe că nu știe să zboare. (Jules Renard, Jurnal, p. 296) ;

c Să-mi pun subtilul suflet să-și deplîngă / logodna **cu materia** nătîngă ? (Ștefan Augustin Doinaș, Aventurile lui Proteu, p. 89) ;

d Cenușa mea, în urna **de pe stîncă,** / fidelă ție, tresări-va încă / în flăcările ce m-au consumat. (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 75) ;

e În cer, / Bate ora **de bronz** și **de fier.** / Într-o stea / Bătu ora **de catifea.** / Ora **de pîslă** bate / În turla **din cetate.** / În ora **de lînă** / Se-aude vremea bătrînă / Și se sfîșie / Ora **de hîrtie.** / Lîngă domnescul epitaf / Bate glasul orei **de praf.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 161) ;

2 **substantive precedate de locuțiuni prepoziționale :**

a Am căutat întotdeauna peisajele **de dinainte de Dumnezeu.** (Emil Cioran, Despre neajunsul de a te fi născut, p. 30) ;

Scanned with OKEN Scanner

b Dragostea **față de patrie** trebuie să decurgă din dragostea **față de omenire,** ca partea din întreg. (Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă, p. 118)

ATRIBUTUL ADJECTIVAL

Atributul adjectival se exprimă prin :

1 **adjective propriu-zise, actualizîndu-se la diverse grade de comparație :**

a Știe și el, regele, ca noi toți, că deasupra Constituției se află **sfînta, venerata, puternica, plăcuta, grațioasa, frumoasa, nobila, tînăra, atotputernica** monedă de cinci franci **(pozitiv) !** (Balzac, Maxime și cugetări, p. 16) ;

b Nu cunosc un dar **mai frumos** din partea unui musafir străin decît acela de a-mi elogia țara în limba casei mele **(comparativ de superioritate).** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 320) ;

c Nu sînt mai puțin frumoase lacrimile iubirii în ochii **mai puțin frumoși (comparativ de inferioritate).** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 322) ;

d **Cea mai frumoasă** viață pentru un erou este să se pîrguiască pentru moartea în bătălie **(superlativ relativ).** (Jules Renard, Jurnal, p. 159) ;

e Înainte de a-i lua, / Moartea le face recruților săi / O vizită medicală **foarte minuțioasă (superlativ absolut).** (Marin Sorescu, Poezii, vol. I, p. 77) ;

f Gîndesc la fapte de demult, la arătări / din era **prea fierbinte** ce se sparse **(superlativ absolut).** (Lucian Blaga, Poezii, p. 156) ;

2. **locuțiuni adjectivale :**

a Acest om **de geniu** este un vultur prost ca o gîscă. (Jules Renard, Jurnal, p. 39) ;

b Raționez astfel : de vreme ce nu izbutesc să fiu un om **de ispravă** înseamnă că nu există oameni **de ispravă.** (Jules Renard, Jurnal, p. 394) ;

Scanned with OKEN Scanner

c Artistul este un om **de talent** care crede mereu că debutează. (Jules Renard, Jurnal, p. 345) ;

d Astfel săgeţile îndreptate împotriva unui om **de seamă** vizează în primul rînd pe admiratorii acestuia. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 46) ;

e Gînditorii **de prima mînă** meditează asupra lucrurilor ; ceilalţi asupra problemelor. (Emil Cioran, Despre neajunsul de a te fi născut, p. 48) ;

f Nu-i greu să fii om **ca lumea.** Extrem de greu e să fii un artist **ca lumea.** (Gînduri nemuritoare. Proverbe şi cugetări poloneze, p. 10) ;

3 **adjective pronominale de întărire, posesive, demonstrative, interogative, relative, nehotărîte şi negative :**

a Citiţi-l încet. El e **însuşi** încetul. / Primiţi-l discret. El e **însuşi** discretul. (Ştefan Augustin Doinaş, Foamea de unu, p. 239) ;

b Visul **nostru** se izbeşte de mister ca viespea de geam. (Jules Renard, Jurnal, p. 403) ;

c Mamă, / Tu eşti patria **mea !** / Creştetul **tău** — / Vîrful muntelui / Acoperit de nea. / Ochii **tăi** — / Mări albastre. / Palmele **tale** — / Arăturile noastre. / Respiraţia **ta** — / Nor / Din care curg ploi / Peste cîmp şi oraş. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 58) ;

d Îmbrăţişaţi-vă, popoară, / Avînd **acelaşi** grîu în moară, / **Aceiaşi** trecători în lume, / Purtînd **acelaşi** dor şi nume, / Orfanii stelelor eterne, / Dormi-vom somn pe-**aceleaşi** perne, / **Acelaşi** colb pe toţi ne-aşterne. / Crescuţi din rădăcină sfîntă, / **Acelaşi** suflet ne avîntă. / Ne este-**aceeaşi** vîslă frîntă. (Emil Isac, 110 poezii, p. 155) ;

e **Cîte** flori îs pe pămînt / Toate merg la jurămînt, / Numai floarea soarelui / Şede-n poarta raiului / Şi se roagă Domnului / Să-şi întoarcă faţele, / Să-i ierte păcatele. (Mihai Eminescu, Literatură populară, p. 76) ;

f **Ce** ţară străină, **ce** prag de cristal / Răsună acolo, departe ? (Ştefan Augustin Doinaş, Foamea de unu, p. 55) ;

Scanned with OKEN Scanner

g Nu sînt **atîția** ochi pe pămînt **cîtă** frumusețe în jur. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 321) ;

h Visul meu este ca **fiecare** babă română să mulgă vaca cu cască militară pe cap. (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 114) ;

i Pe la Sfîntul Niculaie / Mai rămîn **niscaiva** paie / Și coceni, de cap de vită, / Pe o streașină belită. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 437) ;

î Duminică 11 februarie (1879) el la mine la masă cu **alde** Kremnitz, **alde** Rosetti, **alde** Mandrea, **alde** Sevescu, **alde** Plyzu, **alde** Gâță, prințul Cantacuzino ș.a. (Ei l-au văzut pe Eminescu, p. 262) ;

j **Nici un** grai nu este mai mare decît Patria, **nici un** grai nu este mai mic decît istoria Patriei. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 321) ;

4 **adjective invariabile de origine adverbială :**

a Și el compătimește Divinitatea pentru că nu cunoaște o **asemenea** ispită și o **asemenea** șansă. (Emil Cioran, Sfîrtecare, p. 128) ;

b Oamenii închid pe nebuni în case **anume,** ca să nu se confunde cu ceilalți. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 77) ;

c De-**așa** vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii ; / Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 130) ;

5 **participii adjectivate :**

a Calul este o margine **deznădăjduită.** (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. II, p. 324) ;

b Pomul **înflorit** își țipă extazul din sute de mii de potire. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 150) ;

6 **gerunzii adjectivate :**

a Pentru-acest drag popor va lăsa o dîră pe vînt / Lira mea **fulgerîndă.** (Leonida Lari, Dulcele foc, p. 140) ;

b Ca apa **tremurîndă** în ochi seninul tace. (Serghei Esenin, Scrieri alese, Versuri, p. 120) ;

Scanned with OKEN Scanner

c O ! dă-mi puterea să scufund / O lume vagă, **lîncezîndă.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 115) ;

d Prin trupul meu încep să se perinde / multiple forme, euri **licărinde** / ieșind la ceasul lor din adăposturi. (Ștefan Augustin Doinaș, Aventurile lui Proteu, p. 46) ;

e Au zburat deasupra mea pribege / Păsări mari cu aripi **suferinde.** (Aurel Gurghianu, Călărețul din somn, p. 3) ;

f Eu n-aș alege lira **vibrîndă** de iubire, / Ci ceea care falnic îmi cîntă de mărire, / Cu focul albei Veste aprinde al meu sîn. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 19) ;

7 **numerale cardinale, ordinale, colective, multiplicative, distributive :**

a **Doi** îngeri duc beteala fîntînilor pe mîini. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 71) ;

b Cucoana are / **Patru** moșii, **trei** mori și-**o** apă mare. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 555) ;

c Într-o zi, s-a pomenit / Ciufulit, dar mulțumit, / Că visase că bătea / **Cinci** dulăi și **o** cățea. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 460) ;

d Un surîs mă urcă pînă la etajul **al optulea.** (Ilarie Voronca, Poeme alese, p. 41) ;

e Noutățile mele sînt noutăți din secolul **al nouăsprezecelea.** (Borges despre Borges, p. 41) ;

f Rugăciunea Sfîntului Ioan Gură de Aur, care se citește în locul pericopei din Evanghelie la slujba Învierii : să vină toți care au postit din ziua **întîi,** să vină și cei care postesc din ziua **a treia ;** ba nu, și cei care au postit în ziua **a șasea ;** și cei care au postit numai din ziua **a opta** să vină ; și cei din ziua **a noua, a zecea ;** să se apropie și cei care nu postesc decît din ziua **a unsprezecea.** (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 301) ;

g **Amîndoi** împricinații se întoarseră la casele lor. (Petre Ispirescu, Legende sau basmele românilor, vol. I, p. 163) ;

Scanned with OKEN Scanner

h În sfîrșit trăsurile **amîndouă**, urmate de acele ale părinților și altor rude care ne întovărășiseră, se puseră în mișcare. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 37) ;

i Poate că-i convin **tuspatru** craii cărților de joc / Și-n cămara inimioarei i-aranjează la un loc. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 141) ;

î Azi vînzătorul de indulgențe / vinde cu preț **înzecit**. (Daniela Crăsnaru, 69 poezii de dragoste, p. 22) ;

j Și să le dăm recolte **întreite**, să le care ei / Și să le vîndă, să nu ne lase nimic. (Marin Sorescu, La lilieci, vol. V, p. 137) ;

k Nichita trăia și el o **dublă** spaimă, spaima de care vorbeam adineaori, spaima originii sale sociale. (Nicolae Breban, Confesiuni violente, p. 292) ;

l Înalt în noaptea elenă, centaurul / Își încetinea goana **cvadruplă** / Ca să-mi pîndească visul. (Borges despre Borges, p. 55) ;

m Scuipatul, sîsîiacul, pelticul, gîngăvilă / în fiecare urbe își are **cîte-o** vilă. (Ion Caraion, Postume, p. 97)

NOTA 1. Pronumele personale propriu-zise, de politețe și reflexive, pronumele relative și interogative **cine, cel ce, ceea ce,** pronumele nehotărîte **oricine, fiecine, careva, cineva, altceva, altcineva,** pronumele negative **nimeni** și **nimic** nu pot să fie adjective pronominale, deci nu realizează funcția sintactică de atribut adjectival pronominal.

2. Celelalte pronume, cînd se acordă în gen, număr și caz cu determinatul, actualizează funcția sintactică de atribut adjectival pronominal, fiind atribute pronominale, dacă acordul nu se realizează ori dacă se realizează incomplet.

3. Pronumele de întărire **însumi, însămi, însuți, însăți** etc. sînt, la nivelul limbii române actuale, totdeauna adjective pronominale de întărire, deci atribute adjectivale pronominale.

Scanned with OKEN Scanner

ATRIBUTUL PRONOMINAL ÎN CAZUL GENITIV

Atributul pronominal în cazul genitiv se exprimă prin :

1 **pronume personale propriu-zise, de politețe și posesive fără prepoziție, precum se observă în exemplele de mai jos, cu prepoziție sau cu locuțiune prepozițională :**

a Dacă port cu ușurință și cu zîmbet **a lor** ură, / Laudele **lor** desigur m-ar mîhni peste măsură. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 124) ;

b Statuia **ei** de chihlimbar, / Aș răstigni-o, ca un potcovar / Mînza, la pămînt, / Nechezînd. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 160) ;

c În glasul **lui** de mut / Bombăne Cuvîntul dintru început / Ce se purta chiorîș pe ape. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 159) ;

d Am pungășit la ușa **dumitale,** / La seceră, la sapă, la parale ? (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 542) ;

e Aicea s-au dus cu jale / Și în tihnă se albesc / Oasele **Domniei-Sale** / De Miron Paraschivesc / Ce au fost trecut pe lume / Ca să dea la toate nume. (Miron Radu Paraschivescu, Poezii, p. 146) ;

f Am pus să se facă o slujbă, duminica trecută, pentru sufletul mamei, **alor mei** și **alor noștri.** (Eugen Ionescu, Căutarea intermitentă, p. 137) ;

2 **pronume demonstrative, interogative, relative, nehotărîte și negative :**

a Am toate defectele **celorlalți** și totuși tot ceea ce fac aceștia mi se pare inadmisibil. (Emil Cioran, Despre neajunsul de a te fi născut, p. 37) ;

b **A cui** sticlă e mai mare, acela are dreptate. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 15) ;

c Am impresia că scriu pe hîrtie pățaniile ridicole **ale altcuiva.** (Jules Renard, Jurnal, p. 230) ;

d Curajul **tuturora** nu se alcătuiește totdeauna din curajul **fiștecăruia.** (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 117) ;

e E-adevărat. Nu este mormîntul **nimănui.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 76)

Scanned with OKEN Scanner

ATRIBUTUL PRONOMINAL ÎN CAZUL DATIV

Atributul pronominal dival se exprimă prin :

1 **pronume personale neaccentuate, actualizîndu-se dativul posesiv adnominal :**

a Și în gîndu-**mi** trece vîntul, capul arde pustiit, / Aspru, rece sună cîntul cel etern neisprăvit. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 138) ;

b ...așa poporul meu, / În tine e puterea-**ți,** uitarea-**ți** și pieirea-**ți.** (Mihai Eminescu, Poezii, p. 250) ;

c Stelele sus / Or fi urmele-**i.** / Toate cuvintele / Se topesc / În numele-**i.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 26) ;

2 **pronume reflexive neaccentuate, actualizîndu-se reflexivul posesiv adnominal și reflexivul posesiv adverbal :**

a Ea nu poate să-nțeleagă că nu tu o vrei... că-n tine / E un demon ce-nsetează după dulcile-i lumine, / C-acel demon plînge, rîde, neputînd s-audă plînsu-**și,** / Că o vrea... spre-a se-nțelege în sfîrșit pe sine însuși. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 140) ;

b În unele izvoare de inspirație, muzele **își** spală picioarele. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 9) ;

3 **pronume cu prepoziții de dativ :**

Iar un lucru **aidoma altuia** nu există decît în monotonele povestiri despre fericire. (Nichita Stănescu, Fiziologia poeziei, p. 132)

Substantivul precedat de un adjectiv rămîne determinatul pronumelui personal neaccentuat în dativ, deși acesta face corp comun cu adjectivul (dulcile-**i** lumine), prin urmare se actualizează tot un dativ posesiv adnominal.

ATRIBUTUL PRONOMINAL ÎN CAZUL ACUZATIV

Atributul pronominal în cazul acuzativ se exprimă prin pronume **(personale propriu-zise, de politețe, pose-**

Scanned with OKEN Scanner

sive, reflexive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative) precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale :

a Așadar, faceți să moară pruncul **din voi,** / dar surîsul păstrați-l, / gaj / că veți putea într-o zi să primiți învierea. (Ștefan Augustin Doinaș, Aventurile lui Proteu, p. 120) ;

b Cînii cari latră cred că trăsura n-are alt motiv să meargă înainte decît frica **de dînșii.** (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 29) ;

c Sigur că mulți **dintre dumneavoastră** știu cum se scrie o carte de literatură și cum fiecare carte are geneza și explicațiile cele mai diverse, de la un scriitor la altul. (Marin Preda, Creație și morală, p. 432) ;

d Și sînt cărți **de-ale sale** pe care nu le-am citit. (Jules Renard, Jurnal, p. 283) ;

e Lauda **de sine** zămislește doar prostie. (Cugetări persane, p. 20) ;

f Prezenței veșnic proaspete a lui Hristos îi datorez să nu dospesc și fermentez în supărarea **pe alții** și **pe mine.** (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 409) ;

g Ura **față de ceilalți** poate fi mai puternică decît iubirea **de sine.** (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 100) ;

h Ultimii cărora le iertăm infidelitatea **față de noi** sînt aceia pe care i-am decepționat. (Emil Cioran, Despre neajunsul de a te fi născut, p. 55)

ATRIBUTUL VERBAL

Atributul verbal se exprimă prin :

1 verbe sau locuțiuni verbale la modul infinitiv :

a Destinul uman nu este o invitație la fericirea **de a trăi.** (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 92) ;

Scanned with OKEN Scanner

b Valul este dorul mării **de a săruta** țărmul. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 68) ;

c Să spui adevărul tău nu e totuna cu acțiunea nedelicată **de a scutura** cireșul înflorit de la fereastra mea ? (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 4) ;

d Sînt două chipuri **de a te înșela, de a judeca greșit, de a-ți pierde mințile :** acela **de a rătăci** ca un om inteligent și acela **de a hotărî** ca un prost. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 44) ;

2 **construcții infinitivale nominale :**

a Ceea ce e ciudat la Cioran nu e neliniștea **de a fi om,** ci neliniștea **de a fi român.** (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 28) ;

b Un om liber trebuie să-și ia din cînd în cînd libertatea **de a fi sclav.** (Jules Renard, Jurnal, p. 62) ;

c) Fă plăcerea altuia în orice împrejurare în așa fel încît să nu se nască ideea unei obligații tiranice și să-ți găsești răsplata numai în actul **de a fi politicos.** (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 135) ;

3 **verbe la modul gerunziu neacordat cu regentul său :**

a Cine a văzut vreodată / Un copac **revoltîndu-se ?** (Ana Blandiana, 100 de poeme, p. 75) ;

b Sînt coarda-ntinsă-a unui arc / **Vibrînd** așa-ncordat. (Boris Pasternak, Lirice, p. 133) ;

c Mă rog de lutul **fumegînd** / Pentru cei duși pe totdeauna. (Serghei Esenin, Scrieri alese, Versuri, p. 133) ;

d Pomi **suferind** de gălbinare ne ies în drum. (Lucian Blaga, Poezii, p. 69) ;

e Noi suntem un fel de martori / ai adolescenței **ruginind.** (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. II, p. 101) ;

f Drujba retează mîna subțire, / mîna **zidind** cu fum și angoase. (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 86) ;

4 **verbe sau locuțiuni verbale la modul supin :**

a Unii poeți sînt ca niște copii : cînd stau la masa

Scanned with OKEN Scanner

de scris n-ajung cu picioarele pe pămînt. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 95) ;

b Contemplativi, temeinici, fără grabă, / Ei nu-și făceau din artă o tarabă / **De cîștigat.** (Leonida Lari, Lira și păianjenul, p. 111) ;

c Nenorocirile pentru viața omului sînt asemenea unei pietre **de ascuțit.** (Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă, p. 109) ;

d Ce să mă fac, Doamne, acuș ? / Nu e fată **de măritat,** e un lăcătuș. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 425) ;

e Privește sala : cîte figuri **de luat la palme.** (Jules Renard, Jurnal, p. 196) ;

5 **verbe la modul participiu cu sens pasiv :**

a Alături, umbra albastră / pentru adevăruri **gîndite** stă mărturie. (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 4) ;

b Fiecare carte **citită** lasă o sămînță care încolțește. (Jules Renard, Jurnal, p. 267)

ATRIBUTUL ADVERBIAL

Atributul adverbial se exprimă prin :

1 **adverbe de loc, de timp, de mod (fără prepoziție sau cu prepoziție) :**

a China și Egiptul **de odinioară** s-au lăfăit timp de milenii într-o magnifică scleroză. (Emil Cioran, Sfîrtecare, p. 10) ;

b Caii lui Ahile n-au vorbit mai bine grecește decît profesorii noștri **de azi ?** (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 267) ;

c În teatru, tradiția este atît de tiranică, încît toți actorii par să imite niște actori **de altădată.** (Jules Renard, Jurnal, p. 298) ;

d Fulgerul **de azi** nu este în nici un fel fiul fulgerului **de ieri.** (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 90) ;

2 **locuțiuni adverbiale de timp, de loc, de mod :**

a Cînd voi ajunge poet mare în anul **nu știu cît,** / va fi o zi plouată pe țițele-amîndouă, / și-n noi

Scanned with OKEN Scanner

o bubă-amară urcată pîn' la gît. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 8) ;

b Sînt bun în măsura care mi-o îngăduie răul **din jur.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 323) ;

c De-acolo pe jos, pe valea Prutului, 10 km, ca pe vremea cînd școlăream ; mi-e dor de mersul **pe jos,** de oboseala firească a picioarelor. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 332)

ATRIBUTUL INTERJECȚIONAL

Atributul interjecțional se exprimă prin :

1 **interjecții :**

Mașinuța **țac-țac-țac** simboliza tot ce se făcuse pe calea unui progres real vreme de veacuri. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 176) ;

2 **locuțiuni interjecționale :**

Istoria parcă ne duce-n burtă / și parcă a uitat să ne mai nască, / preafericiții cu privirea scurtă / sorb borșul dogmei ce le plouă-n bască, / făcînd spre lucruri zilnic reverențe, / în țevile acestor triste arme / unde Nebunul își clocește crima / și ne omoară fiindcă ne iubește, / cînd ne e foame desenează pește, / cînd vine frigul arestează clima, / opriți Istoria — cobor la prima / opriți la stația **Doamne-ferește.** (Mircea Dinescu, Moartea citește ziarul, p. 27)

C ATRIBUTUL SIMPLU ȘI MULTIPLU

Atributul, după structura expresiei sale, este simplu și multiplu ; cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, atributul este simplu :

Biciul **justiției** păzește somnul **bogaților** împotriva nesomnului **săracilor.** (Balzac, Maxime și cugetări, p. 41)

Cînd se exprimă prin două sau mai multe părți de vorbire coordonate, atributul este multiplu :

Scanned with OKEN Scanner

a Pictura este poezie **materializată, personificată,** iar poezia — pictură **abstractizată, spiritualizată.** (Proverbe și cugetări armenești, p. 15) ;

b Negrul argint, lutul **jalnic** și **grav** / sunt aur **scăzut** și **bolnav.** (Lucian Blaga, Poezii, p. 98) ;

c Farmece aș fi voit să fac / Și printr-o ureche de ac / Să strecor pe un fir de ață / **Micșorata, subțiata** și **nepipăita** viață / Pînă-n mîna, cititorule, a dumitale. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 180)

D ATRIBUTUL NEIZOLAT ȘI IZOLAT

Fiind indispensabile pentru comunicare, atributele calificative, de identificare, de clasificare și de complinire sînt neizolate, deci solidare cu termenul regent :

a În fața mea pe-ncetul se ivea / Un **lin** urcuș de **neagră** catifea. (Alexandru Philippide, Poezii, p. 105) ;

b De pînea **cea nouă** duduie moara. (George Bacovia, Versuri și proză, p. 26) ;

c Este izolat atributul **descriptiv.** (Dumitru Irimia, Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa, p. 196) ;

d Voi umbla primăvara **întreagă** prin tîrguri / căutînd vînzători **de semințe.** (Lucian Blaga, Poezii, p. 305)

Atributul izolat se realizează în două variante : 1) atributul izolat necircumstanțial sau descriptiv ; 2) atributul izolat circumstanțial.

În pronunțare izolarea se marchează prin pauză și intonație, iar în scris ea se marchează prin semne de punctuație : virgule sau linii de pauză.

Atributele izolate, fiind determinări facultative, introduc în text informații suplimentare utile, dar nu indispensabile pentru comunicare.

Dacă eliminăm atributele izolate, nu afectăm autonomia semantică sau structurală a enunțului care le încorporează.

Descriind în sine obiectul spre care trimite regentul său, fără să-l individualizeze în interiorul raportului

Scanned with OKEN Scanner

obiect — clasă de obiecte, atributul izolat descriptiv realizează o relație de dependență unilaterală, deci numai față de determinatul nominal :

Melik, **roș,** la față, se repezi afară, și după două zile, cînd procesul se sfîrșise, trimise martori lui Cazimir ca să-l provoace la duel. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 60)

Atributul izolat circumstanțial realizează simultan o relație de dependență bilaterală : față de regentul nominal și față de predicat.

Atributul izolat circumstanțial actualizează o caracteristică a obiectului spre care trimite regentul său, dar și o nuanță circumstanțială referitoare la acțiunea exprimată prin predicat :

Desperat, Creangă se adresă către fracționaliști, prietenii săi politici, cu rugămintea să facă ceva pentru dînsul, dar nimeni nu mișcă măcar din deget. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 138)

Desperat este atribut adjectival izolat cu nuanță circumstanțială de cauză.

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL ATRIBUTULUI

La nivelul frazei, atributului îi corespunde propoziția subordonată atributivă :

a Furtuna este marea **în care se scaldă muntele.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 328) ;

b Mă simt asemeni unui vultur trist, **care înălțat la zenit urinează asupra veacului douăzeci cu dispreț creștin.** (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 118)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL DIRECT (C.D.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul direct indică :

1 **obiectul care constituie rezultatul acțiunii unui verb tranzitiv :**

Sufletul rănit naște **mărgărit.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 327) ;

2 **obiectul asupra căruia se exercită acțiunea exprimată prin verbe ori locuțiuni verbale tranzitive :**

Cîntecul ară **ogorul,** trage **căruța,** seamănă **grîul,** frămîntă **aluatul.** (Proverbe și cugetări armenești, p. 135) ;

3 **obiectul asupra căruia se exercită conținutul verbal sugerat printr-o interjecție tranzitivă :**

Uite **sînge,** uite **slavă.** / Uite **mană,** uite **otravă.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 111)

Complementul direct — identificabil prin întrebările **pe cine ?, ce ?** — determină :

1 **verbe (locuțiuni verbale) monotranzitive, întrebuințate numai la diateza activă, la moduri personale și nepersonale :**

a **Cînt** (T.R.) **patimi, visuri, flori, fecioare,** / **Iubiri** și **vînt** amețitor, / Și **dor** și **plînsul** tuturor, / Și **roua** (C.D.) care-n inimi doare. (Antologie de poezie armeană clasică și contemporană, p. 299) ;

b Arta **de a scrie** (T.R.) **cărți** (C.D.) nu a fost încă născocită. (Novalis, Între veghe și vis. Fragmente romantice, p. 79) ;

c **M**(C.D.)**-a lăsat** (T.R.) mama dormind, / **M**(C.D.)**-a găsit** (T.R.) **doină** (C.D.) **zicînd** (T.R.). (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 346) ;

Scanned with OKEN Scanner

d Hîrtia nescrisă e bună **de împachetat** (T.R.) **zahăr** (C.D.), hîrtia scrisă e bună **de împachetat** (T.R.) **gînduri** (C.D.). (Cugetări persane, p. 154) ;

2 **verbe bitranzitive (a asculta, a întreba, a examina, a învăța, a sfătui, a ruga, a trece, a anunța, a înștiința, a chestiona, a verifica) — întrebuințate la orice diateză :**
Cărțile n-au savoare. *Nu* **mă** (C.D.) mai *învață* (T.R.) **nimic** (C.D.). (Jules Renard, Jurnal, p. 424) ;

3 **interjecții predicative, tranzitive :**
Uite (T.R.)-n livadă **stupii** (C.D.), / **Uite** (T.R.)-n vifore **lupii** (C.D.), / **Uite** (T.R.) **cerbii** (C.D.), / **Uite** (T.R.) **firul** (C.D.) ierbii. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 195)

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT DIRECT

Complementul direct se exprimă prin :

1 **substantive comune sau proprii în cazul acuzativ fără prepoziție :**

a Are **socru, soacră, părinți, frate, soră, nepoți, feciori, cumnați, fini.** (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 8) ;

b Lași **Loara,** / **Turingia, Pragurile** și **Pusta,** lași **Pindul** și **Bosnia,** / **Prislopul.** (Aurel Rău, Versuri, p. 247) ;

2 **substantive comune sau proprii în cazul acuzativ, precedate de prepoziția** *pe :*

a **Pe dușman** poftește-l la masă, dar nu-l pune în capul mesei. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 324) ;

b Mi se pare că în limba ta s-a spus : cine n-are îndîrjire, acela vede **pe Dumnezeu.** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 128) ;

3 **Pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, reflexive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative) în cazul acuzativ, precedate ori neprecedate de prepoziția** *pe :*

Scanned with OKEN Scanner

a Soarele **îl** coace, mîna **îl** rupe, picioarele **îl** calcă, gura **îl** folosește. (Folclor vechi românesc, p. 243) ;

b Boierii se învrednicesc să vadă **pe măria sa** în fiecare zi ; pe cînd sărmanii nu-**l** pot vedea niciodată. (Mihail Sadoveanu, Frații Jderi,p. 9) ;

c Bate dumneata la alte uși, noi, oamenii cei mici, votăm **pe-ai noștri.** (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 138) ;

d Să lăsăm fiecăruia libertatea și mîngîierea de a **se** căuta **pe sine** și de a **se** rătăci în propriile sale idei. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 35) ;

e **Pe unii îi** alege de buni ce sunt, **pe alții** de răi ce sunt ; **pe unii** pentru că **îi** iubește, **pe ceilalți** pentru că îi e milă de ei. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 301) ;

f Pămîntul e o știință **pe care o** împrăștie ploile și fluviile. (Antologia poeziei franceze de la Rimbaud pînă azi, vol. III, p. 367) ;

g Geniul corectează **ceea ce** a greșit harul. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 328) ;

h **Ce**-ar face îngerul, / dac-ar fi om ? / **Ce**-aș face eu, / dac-aș fi înger ? (Ștefan Augustin Doinaș, Aventurile lui Proteu, p. 129) ;

î Nu înțeleg **nimic** din viață, dar nu spun c-ar fi imposibil ca Dumnezeu să înțeleagă **ceva.** (Jules Renard, Jurnal, p. 445) ;

î Cînd nu dorești **nimic,** nu asupreși **pe nimeni.** (Cugetări persane, p. 5) ;

4 **numerale cardinale sau ordinale în cazul acuzativ, precedate ori neprecedate de prepoziția** *pe* **; numerale colective în cazul acuzativ, precedate de prepoziția** *pe* :

a Nesocotind, nu zice **nouă.** (Cugetări persane, p. 152) ;

b **Pe trei** dintre ei / îi chema Andrei, / **Pe două** dintre fete / le chema Lisavete. (Nicolae Dabija, Aripă sub cămașă, p. 45) ;

c Creat-am **al treilea** dintre lucrurile și așezările cele nespus de bune, eu, Ahura Mazda, cetatea

Scanned with OKEN Scanner

Muru cea puternică, cea sfîntă. (Scrieri din Orientul antic, p. 342) ;

d Unde creșteau trei, puteau crește și **pe al patrulea.** (Zaharia Stancu, Desculț, p. 29) ;

e Doctorița ne învăluie **pe tustrei** într-o rafală de mînie și dispreț. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 133) ;

5 **verbe la modul infinitiv :**

a Individul singur nu poate **ara, grăpa, semăna, secera, treiera, măcina.** (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 108) ;

b Ceea ce e frumos în îmbătrînire e că nu mai poți **spera, aștepta, amîna.** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 36) ;

c Îl pot oricînd **închide, hărțui, disprețui, batjocori :** dar le scapă. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 7) ;

6 **construcții infinitivale nominale :**

a Problema mîntuirii poate **deveni foarte acută, gravă, cerebrală** numai pentru oamenii atinși într-un chip sau altul de sterilitatea spirituală. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 105) ;

b Dacă nu poți **fi darnic,** fii binevoitor. (Cugetări persane, p. 45) ;

7 **verbe la modul gerunziu :**

Aud **foșnind** o holdă nevăzută, / Pe lacul cu obrazul albăstrui. (Serghei Esenin, Scrieri alese, Versuri, p. 135) ;

8 **verbe la modul supin :**

Eminescu terminase **de scris** articolul de fond care se referea la acest război. (Ei l-au văzut pe Eminescu, p. 413) ;

9 **interjecții :**

Servitoarea Améliei a auzit **pleosc !** (Jules Renard, Jurnal, p. 436)

C COMPLEMENTUL DIRECT REZULTATIV

Cînd obiectul denumit printr-un substantiv constituie rezultatul acțiunii unui verb tranzitiv, atunci sub-

Scanned with OKEN Scanner

stantivul respectiv actualizează funcția sintactică de complement direct rezultativ :

La început a fost Țipătul / Care a zămislit **Sîngele** / Care a zămislit **Ochiul** / Care a zămislit **Groaza** / Care a zămislit **Aripa** / Care a zămislit **Osul** / Care a zămislit **Granitul** / Care a zămislit **Violeta** / Care a zămislit **Ghitara** / Care a zămislit **Dulcele** / Care l-a zămislit **pre Adam** / Care a zămislit-o **pre Maria** / Carele l-a zămislit **pre Dumnezeu** / Care a zămislit **Nimicul** / Care a zămislit **pe Niciodată** / **Niciodată Niciodată Niciodată** / Care l-a zămislit **pe Kra.** (Ted Hughes, Din cîntecele lui Kra, p. 5)

D COMPLEMENTUL DIRECT INTERN

Cînd se exprimă prin substantive comune în cazul acuzativ fără prepoziție, ele avînd aceeași rădăcină ca și verbul determinat ori aparținînd sferei semantice a regentului, complementul direct este intern :

a În sens obișnuit, a gîndi înseamnă a gîndi **gîndirea.** (Novalis, Între veghe și vis. Fragmente romantice, p. 170) ;

b Vreau să nu vreau nimic de-al lumii, deci îmi vreau **vrerea** proprie. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 80) ;

c Și fără somn **un vis** visam / Eu și cătunele maghiare. (Ady Endre, Poeme, p. 168) ;

d Mamă, decît mă făceai / Mai bine-**o boală** zăceai. (Nicolae Labiș, Poezii, p. 244)

E ANTICIPAREA COMPLEMENTULUI DIRECT

Cînd se exprimă printr-un substantiv, pronume sau numeral în cazul acuzativ, precedate de prepoziția **pe,** complementul direct, urmîndu-i verbului determinat, se anticipează prin pronume personale neaccentuate în cazul acuzativ :

Scanned with OKEN Scanner

a Eu sunt o fereastră, / un geam, un loc liber / prin care cineva **îl** vede **pe altcineva.** (Nichita Stănescu, Fiziologia poeziei, p. 169) ;
b Ferice ochiul care **ne** privește / **pe mine** și **pe Tine** / asemeni acestui vas de sticlă. (Ștefan Augustin Doinaș, Aventurile lui Proteu, p. 128) ;
c Atunci Dumnezeu a confecționat-**o pe Eva** / Dintr-o coastă a lui Adam. (Marin Sorescu, Poezii, p. 183)

F RELUAREA COMPLEMENTULUI DIRECT

Cînd complementul direct precedă verbele sau locuțiunile verbale regente, el exprimîndu-se prin substantive în acuzativ, articulate cu articol hotărît, prin substantive, pronume sau numerale în acuzativ, precedate de prepoziția **pe,** atunci se reia printr-un pronume personal neaccentuat în cazul acuzativ :

a **Extremele** cămărilor de bură / Mirat **le** începea, în Dumnezeu. (Ion Barbu, Poezii, p. 22) ;
b Însă **pe tine** altfel **te**-am iubit, Euridice ! (Ștefan Augustin Doinaș, Aventurile lui Proteu, p. 130) ;
b **Pe patru îi** chema Ionică, / Domnica era cea mai mică, / ea era și cea mai mare ; / Gheorghiță a murit fără lumînare. (Nicolae Dabija, Aripă sub cămașă, p. 45)

Prin anticipare și prin reluare se dublează complementul direct, însă nu rezultă două complemente directe diferite ale aceluiași regent monotranzitiv, deoarece numai verbele bitranzitive pot să aibă două complemente directe necoordonate, unul fiind al subiectului (al ființei), altul fiind al obiectului (al lucrului).

G COMPLEMENTUL DIRECT SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul direct este simplu :

Și îngerii au **diavolii** lor, dar și diavolii au **îngerii** lor. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 31)

Scanned with OKEN Scanner

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul direct este multiplu :

Corpul are **oase, sînge, cap, frunte, tîmple, ochi, urechi, rost, dinți, limbă, barbă, mustăți, piept, spinare, șale, mațe, buric, pulpe, genunchi** și insul e gras, vîrtos, păros, pîntecos, subțire, întreg, după cum e cazul. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 8)

H TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul direct nu se desparte prin virgulă de acesta :

a Rupi **floarea** ieșită prin gard — superi **stăpînul, o** lași — superi **floarea.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 322) ;

b **Toate le** putem **afla, toate le** putem **cunoaște, toate le** putem **învăța.** (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 170)

I ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI DIRECT

La nivelul frazei, complementului direct îi corespunde propoziția subordonată completivă directă :

Eu cred **că sufeream de prea mult suflet.** (Lucian Blaga, Poezii, p. 40)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL INDIRECT (C.I.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul indirect determină :

1 **verbe (locuțiuni verbale) tranzitive și intranzitive, la orice diateză, la moduri personale și nepersonale :**

a **Mulțumește** (T.R.) **și zilei** (C.I.) care *nu* **-ți** (C.I.)-*a dat* (T.R.) nimic. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 45) ;

b Omul e un animal care **se roagă** (T.R.) **la ceva** (C.I.). (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 35) ;

c Cine se poate înălța dacă **este supus** (T.R.) **robiei, cruzimii, abrutizării** (C.I.) din pricina unei munci istovitoare ? (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 55) ;

d **Aveți grijă** (T.R.) **de simțurile** (C.I.) voastre / așa cum **are** natura **grijă** (T.R.) **de rădăcini** (C.I.) / și **aveți grijă** (T.R.) **de rădăcinile** (C.I.) voastre / așa cum ele **au grijă** (T.R.) **de prozopopeea** (C.I.) fîntînilor. (Ion Caraion, Interogarea magilor, p. 110) ;

e A uita fără a uita, **a trece** (T.R.) **de la paroxism la pathos, de la agitație la contemplație** și **de la spasm la idee** (C.I.), acesta e drumul artei. (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 8) ;

f **Vorbind** (T.R.) **de apă** (C.I.), moara nu se învîrtește. (Cugetări persane, p. 10) ;

2 **adjective (locuțiuni adjectivale) :**

a Maică tristă, maică mică, / Ești **bolnavă** (T.R.) / **De seninătate și slavă** (C.I.). (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 185) ;

Scanned with OKEN Scanner

b Viața e o sărbătoare **plină** (T.R.) / **De cîntece, de jocuri, veselie,** / **De flori, de sărutări, de poezie,** / **De visuri, de-armonii și de lumină** (C.I.). (Mihail Codreanu, Sonete, p. 106) ;

c Această calitate procesuală se bucură de drepturile și obligațiile, în ceea ce privește acțiunea civilă, pe care legea le prevede pentru învinuit sau inculpat, în acest sens putînd administra probele **utile** (T.R.) **apărării** (C.I.) sale. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 156) ;

d Cel mai bun lucru este să fii **în stare** (T.R.) **de a născoci** (C.I.) nesfîrșite moduri de a te chinui tu însuți ; dacă însă nu ești destul de tare, poți oricum nădăjdui că lui Dumnezeu i se va face milă de tine și te va ajuta să ajungi la starea de suferință. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 285) ;

e De veacuri suni și nimeni / N-a fost din gură-**n stare** (T.R.) / **A-ți smulge** (C.I.) limba, nimeni, / Izvorule cel mare. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 135) ;

3 **adverbe :**

Stau săbii **gata** (T.R.) **de omor** (C.I.). (Antologie de poezie armeană clasică și contemporană, p. 153) ;

4 **interjecții predicative și nepredicative, tranzitive și intranzitive :**

a **Na** (T.R.)-**ți** (C.I.) ochii-mi prin care-alergai / Și-ți fă evantai. (Ion Caraion, Interogarea magilor, p. 31) ;

b Îi este permis a-și vorbi consolîndu-se : păcat de tinerețele mele ori **vai** (T.R.) **de bătrînețele** mele, **de nevasta** mea, **de copiii** mei, **de mine, de talentul** ori **de bunurile** ori **puterea** mea, **de iubita** mea, **de vinurile** pe care n-am să le mai beau, **de cărțile** pe care n-am să le mai citesc, **de plimbările** pe care n-am să le mai fac, **de muzica** (C.I.) pe care n-am să o mai ascult. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 6)

Verbul determinat poate să fie eliptic ; numai aparent complementul indirect în dativ determină substantivul :

Scanned with OKEN Scanner

Laudă **ție,** maică Marie ! / Laudă **mîinilor** / care m-au legănat, / laudă **mîinilor** / care de somn m-au spălat, / laudă **glasului** / care mi-a cîntat ! / Laudă **ție,** maică Marie ! / Laudă **ochilor** / care mă plîng, / laudă **tălpilor** / care de la cruce nu fug, / laudă **sînului** bogat și curat, / laudă **coamei** / în care m-am jucat, / laudă **gurii** / care m-a lăudat ! / Laudă **ție,** maică Marie ! (Ștefan Dincescu, Turnir cu Demostene, p. 72)

Întrebările complementului indirect sînt :

1 **împotriva cui ?, asupra cui ?, contra cui ?** (pentru genitiv) ;

2 **cui ?** (pentru dativ) ;

3 **despre cine ?, despre ce ?, pentru cine ?, pentru ce ?, de cine ?, de ce ?, de la cine ?, de la ce ?, față de cine ?, față de ce ?, cu cine ?, cu ce ?, din cine ?, din ce ?, în cine ?, în ce ?, la cine ?, la ce ?, cu cîți ?, cu cîte ?, cu al cîtelea ?, cu a cîta ?, de cîți ?, de cîte ?, de al cîtelea ?, de a cîta ?, de la cîți ?, de la cîte ?, despre cîți ?, despre cîte ?, din cîți ?, din cîte ?, față de cîți ?, față de cîte ?, la cîți ?, la cîte ?, pentru cîți ?, pentru cîte ?** (pentru acuzativ).

Complementul indirect poate să răspundă chiar la întrebările **pe cine ?, pe ce ? :**

1 Aceste însușiri, întocmai ca și ideea de stea, se bazează **pe cerul** ideii. (Cugetări persane, p. 383) ;

2 Ne bizuim **pe viață** ca să întregim viața ; cînd ea nu se grăbește, așteptăm. (Jules Renard, Jurnal, p. 420) ;

3 Totul și toate / se sprijină **pe ceva !** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 185)

Sub aspect semantic, complementul indirect indică :

1 **obiectul căruia i se atribuie o acțiune :**

Mă-nchin **Luminăției-Tale** / c-o utopie degerată. (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 37) ;

2 **obiectul căruia i se atribuie o însușire :**

Adevărata noțiune trebuie să fie inteligibilă **oricui.** (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 8) ;

3 **obiectul la care se referă o acțiune :**

Cum noaptea bîntuie vîntul, / scrii **despre vînt.** Într-o țară / cu mult mai săracă decît numele ei /

Scanned with OKEN Scanner

scrii **despre vînt, despre faima** lui vuitoare. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 170) ;

4 **obiectul la care se referă o însușire :**

Orice mizantrop, oricît ar fi de sincer, ne amintește din cînd în cînd de acel bătrîn poet, țintuit la pat și cu totul uitat, care, furios **pe contemporanii** săi, decretase că nu mai voia să-l primească pe nici unul. (Jules Renard, Jurnal, p. 57) ;

5 **obiectul asemănării :**

Copiii megieșilor, cîți s-au născut, pînă cînd am venit aici, seamănă **cu Gheorghe, cu Leana, cu Darie.** (Zaharia Stancu, Desculț, p. 28) ;

6 **obiectul interiorizării :**

a — Iar te-ai cufundat **în stele / Și în nori** și-n **ceruri** nalte ? (Mihai Eminescu, Poezii, p. 51) ;

b Ca și pentru Xenopol, așa și pentru Bodnărescu noi ne-am cotizat să-l trimitem în străinătate, dar în loc de a alege Parisul, unde contactul cu via și impresionabila populație a marelui oraș ar fi ajutat lui Bodnărescu să se scoboare din nouri pe coaja pămîntului, el a preferat să meargă la Berlin, unde s-a cufundat tot mai mult **în meditațiuni** confuze și obscure. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 135) ;

7 **obiectul căruia i se împotrivește subiectul :**

Jos, apele se răscoală **împotriva pietrelor** reci. (Lucian Blaga, Teatru, p. 84) ;

8 **obiectul orientării :**

Reprezentările trecutului îndepărtat ne atrag **spre moarte, spre dispariție** — cele ale viitorului ne îmboldesc **spre însuflețire, spre întrupare, spre acțiune** asimilatoare. (Novalis, Între veghe și vis. Fragmente romantice, p. 83) ;

9 **sfera unei selecții :**

Dintr-atîția **frați** mai mari : / Unii morți, / Alții plugari ; / **Dintr**-atîția **frați** mai mici : / Prunci de treabă, / Scunzi, peltici, / Numai eu, răsad mai rău, / **Dintr-atîția,** prin ce har ? / Mă brodisem și, hoinar. (Ion Barbu, Poezii, proză, publicistică, p. 7) ;

Scanned with OKEN Scanner

10 **obiectul vizat pentru schimb :**

Pe un cal trebuie să dai totul, / pentru a nu rămîne în afara cetății / ca singurătatea / sau ca marele fiu al cenușii. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 266) ;

11 **obiectul ca punct de plecare sau de sosire al unei transformări :**

a Ei fac **din Dumnezeu** un agent electoral. (Jules Renard, Jurnal, p. 327) ;

b Vai, capul de ghepard s-a topit / **într-un** limbut **zurgălău.** (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 60) ;

12 **obiectul care provoacă o reacție din partea subiectului :**

Vai **de omul** care încape într-o singură carte. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 107) ;

13 **obiectul acțiunii sugerate de o interjecție :**

Eu atunci, hai ! **de sumanul** moșneagului, să-mi plătească pasărea. (Ion Creangă, Povești, Amintiri, Povestiri, p. 186) ;

14 **destinatarul obiectului exprimat printr-un substantiv cu funcție sintactică de complement direct al unei interjecții predicative :**

— Harap-Alb, fiindcă ești așa de bun, de ți-a fost milă de viața noastră, cînd treceam pe pod, și nu ne-ai stricat veselia, vreau să-ți fac și eu un bine : na-**ți** aripa asta, și cînd îi avé vreodată nevoie de mine să dai foc aripei, și atunci eu împreună cu tot neamul meu avem să-ți venim în ajutor. (Ion Creangă, Povești, Amintiri, Povestiri, p. 109) ;

15 **acțiunea la care se referă acțiunea sau starea determinată :**

Nu te mai saturi **privindu-l**. Nu te mai saturi **făcîndu-l**. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 22) ;

16 **acțiunea la care se referă însușirea determinată :**

Un critic de seamă e, în mod obișnuit, un om în vîrstă și plin de candoare, care simte plăcere în a descoperi frumosul, fiind totodată inapt **de a minți.** (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 43)

Scanned with OKEN Scanner

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT INDIRECT

Complementul indirect se exprimă prin :

1 **substantive în cazul genitiv cu prepoziție** — *asupra, împotriva, contra, în contra :*

a Fără alt motiv decît de a fi bine văzut de cei tari, el se puse să scrie articole anonime îndreptate **contra „Junimii"** și chiar **contra lui Maiorescu,** precum a dat-o pe față jurnalul România liberă, fără contestații din partea lui Xenopol. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 132) ;

b De fapt eu nu cunosc și nu pricep deloc ura ce o au oamenii **în contra evreilor.** (Ei l-au văzut pe Eminescu, p. 263) ;

c Șarlatanul modern începe întotdeauna cu declarația că el luptă **împotriva șarlatanilor.** (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 111) ;

d Atunci m-am încredințat că înțelepciunea are întîietate **asupra nebuniei** tot atît cît are lumina **asupra întunericului.** (Scrieri din Orientul antic, p. 314) ;

2 **substantive în cazul dativ fără prepoziție :**

a O statuie greacă este o invitație făcută **zeului** de a locui în carnea de marmoră. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 121) ;

b M-am supus **sîngelui, pietrei, frunzelor** și **cunoașterii.** (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 77) ;

3 **substantive în cazul acuzativ cu prepoziții sau cu locuțiunea prepozițională** *față de :*

a Numai voința de creație și de înțelepciune duce **la creație** și **înțelepciune.** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 19) ;

b Succesele ajung **pentru renume,** dar nu **pentru glorie.** (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 127) ;

c Poezia face ce-i place **cu suferința** și **voluptatea — cu plăcerea** și **cu neplăcerea — cu eroarea** și **cu adevărul — cu sănătatea** și **cu boala.** (Novalis, Între veghe și vis. Fragmente romantice, p. 125) ;

Scanned with OKEN Scanner

d Românul crede **în Dumnezeu, în îngeri, în zîne** și a fost botezat de preot la biserică, unde dumineca, mai ales bătrîn, își face cruce și se roagă. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 8) ;

e Au făcut **din Dumnezeu** o făptură grotească, după chipul și asemănarea lor. (Jules Renard, Jurnal, p. 328) ;

f Cine iubește banii nu se va sătura **de bani,** iar cel ce iubește bogăția nu va avea parte **de rodul** ei. (Scrieri din Orientul antic, p. 316) ;

g Știți tot **despre mușuroiul** lui Kheops / și **despre Nabucodonosor,** / **despre Lancrăm** și **izvor.** / Știți tot **despre Cristos** și **păduchii** lui Iuda, / **despre Caloian** și **Paparuda,** / **despre Savaot** și **Lot.** (Ștefan Dîncescu, Turnir cu Demostene, p. 23) ;

h Ceainicul își îngînă rugăciunea **către foc.** (Jules Renard, Jurnal, p. 255) ;

i Cine nu este supus **față de părinții** săi nu este cinstit la suflet nici **față de prieteni.** (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 128) ;

4 **adjective precedate de prepoziția** *din :*

Îi înfipsei mîna în cravată, îl împinsei spre perete și îl făcui să se holbeze în strînsoare, **din roșcat** se făcu vînăt. (Marin Preda, Cel mai iubit dintre pămînteni, vol. I, p. 239) ;

5 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, demonstrative, interogative, relative, nehotărîte, negative) în cazul genitiv cu prepozițiile** *asupra, contra, împotriva :*

a Orice acțiune se întoarce **împotriva ei** însăși. (Eugen Ionescu, Căutarea intermitentă, p. 85) ;

b Dacă lupți **împotriva a orice,** urmează să te distrugi chiar pe tine, că și în tine este o parte suspectă oricît de neînsemnată ar fi ea. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 94) ;

c Artileriștii pieriseră în șanțuri tocmai la timp ; poziția bateriei fusese reperată și o ploaie de gloanțe se abătu **asupra lor.** (Marin Preda, O oră din august) ;

Scanned with OKEN Scanner

d Dar cuprinsul poeziilor lui Eminescu nu ar fi avut atîta putere de a lucra **asupra altora** dacă nu ar fi aflat forma frumoasă sub care să se prezinte. (Titu Maiorescu, Critice, p. 523) ;

e Nici Nichita Stănescu nu era un luptător, nu puțini aveau psihologia cinică, defetistă și pacifistă a lui Sadoveanu — adică ce putem noi face **contra ăstora** ? (Nicolae Breban, Confesiuni violente, p. 211) ;

f Preda era pornit **contra lui.** (Nicolae Breban, Confesiuni violente, p. 73) ;

g Dintre cei de o seamă cu mine nu îmi pot alege un superior ; **asupra cuiva** care este prins laolaltă cu mine de aceleași probleme nu pot să transfer nimic. (Novalis, Între veghe și vis. Fragmente romantice, p. 97) ;

6 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, reflexive, demonstrative, interogative, relative, nehotărîte, negative) în cazul dativ fără prepoziție :**

a Era un porc, **ți**-o spui și **dumitale,** / De patru sute cincizeci de ocale, / Greu cît un bivol, mare cît o vacă, / Scos la vedere-ntr-o baracă, / Să-l știe lumea, să se mire. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. II, p. 53) ;

b Poemul desăvîrșit / **cui** să-l expediezi ? (Ștefan Dincescu, Turnir cu Demostene, p. 27) ;

c Cei care se adresează **cuiva** se adresează **tuturor.** (Paul Valéry, Poezii. Dialoguri. Poetică și estetică, p. 851) ;

d Celui disperat **i** se iartă totul, celui sărăcit **i** se îngăduie orice. (Goethe, Maxime și reflecții, p. 110) ;

e Am dat **cuiva** bogăția cîtorva gînduri și m-am întors în sărăcia mea. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 10) ;

f **Cui îi** place trandafirul trebuie să-**i** placă și ghimpele. (Cugetări persane, p. 31) ;

g Vistula-i ca Dumnezeu : **unuia-i** dă, **altuia-i** ia. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 7) ;

Scanned with OKEN Scanner

h Ia-ți **ție** boala, du **altora** însănătoșirea. (Cugetări persane, p. 32)

7 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, reflexive, demonstrative, interogative, relative) în cazul acuzativ cu prepoziții sau locuțiunea prepozițională** *față de :*

a Mi-e milă și **de tine,** canalie perfidă — javră cu inima seacă și cu creierul murdar. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. II, p. 558) ;

b Presupun că viața, ca și lumea, este un coșmar, însă nu pot scăpa **de el,** încă-l visez. (Borges despre Borges, p. 85) ;

c Ia-ți o femeie al cărei spirit religios — asta nu mai înseamnă religie — să fie seamăn **cu al tău.** (Jules Renard, Jurnal, p. 308) ;

d Niciodată nu vei spune **despre mine** atîta rău cît aș gîndi eu **despre dumneata,** dacă m-aș gîndi **la dumneata.** (Jules Renard, Jurnal, p. 214) ;

e Singura confesiune sinceră e cea pe care o facem indirect — vorbind **de ceilalți.** (Emil Cioran, Despre neajunsull de a te fi născut, p. 53) ;

f A vorbi de sufletul pietrelor, al florilor, al rîurilor / e a vorbi **despre sine** și despre gîndurile-ți false. (Fernando Pessoa, Păstorul de turme, p. 50) ;

g Măgarul știe **la cine** se roagă. (Proverbe și cugetări armenești, p. 4) ;

h Nimic nu are importanță, de vreme ce se poate face literatură **din orice.** (Jules Renard, Jurnal, p. 402) ;

i Dragostea degenerează încetul cu încetul **în altceva.** (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 91) ;

î Dar deschide ochii și vede soarele / și nu se mai gîndește **la nimic** / fiindcă lumina soarelui face mai mult decît gîndurile / tuturor filozofilor și poeților. (Fernando Pessoa, Păstorul de turme, p.17) ;

8 **numerale cardinale, ordinale și colective în cazul genitiv cu prepozițiile** *asupra, contra, împotrivă,* **în cazul dativ fără prepoziție, în cazul acuzativ cu prepoziții sau locuțiunea prepozițională** *față de :*

Scanned with OKEN Scanner

a S-a dus amorul, un amic / Supus **amîndurora.** / Deci cînturilor mele zic / Adio tuturora. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 162) ;

b **Celui de-al doilea** nu-i rămîn / decît valurile nervoase / ale spiritului. / **Celui de-al doilea** nu-i rămîn / decît bătăile-n gong / ale cuvintelor. / **Celui de-al doilea** nu-i rămîne / decît facerea lumii / fără lume. (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. I, p. 399) ;

c Lui Tutanu, **din cinci,** i-au scăpat doi. (Zaharia Stancu, Desculț, p. 101) ;

d Dar auziră **de la doi** / Și **de la trei** și de la toți. (Boris Pasternak, Lirice, p. 68) ;

e Dacă aș fi bogat, m-aș însura **cu amîndouă.** (Jules Renard, Jurnal, p. 229) ;

f Frățiorii mei, / Mă rog **la tustrei,** / Faceți-vă milă / De-o biată copilă. (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, vol. I, p. 148) ;

g Autorul unei lucrări bune trebuie să se ferească de trei lucruri : de titlu, de epistola-dedicație și de prefață. Ceilalți trebuie să se ferească **de al patrulea :** de a scrie. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 274) ;

h Mi-e dor de pietre, mi-e dor de carne, **de trei de cinci, de șapte, de paisprezece,** / de funia mirosului din tei / de care-am să mă spînzur. (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. I, p. 334) ;

i Doamne, Ptolemeu, blîndule, / niciodată nu mi se face dor de idei, / ci numai de lucruri, schimbîndu-le / **din unu în trei** și **în cinci.** (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. I, p. 333) ;

î Cel ce se retrage din primul rang strălucește **în al doilea.** (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 122) ;

9 **adjective pronominale posesive în cazul acuzativ :**

a Nu sîntem stăpînii evenimentelor care se întorc **împotriva noastră.** (Eugen Ionescu, Căutarea intermitentă, p. 80) ;

b Mai tîrziu, așezîndu-se la Piatra, el a scris **contra noastră** prin gazete. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 134) ;

Scanned with OKEN Scanner

10 **verbe la modul infinitiv :**

a Poate Dumnezeu face un bolovan atît de greu, încît să nu fie în stare **a-l ridica ?** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 117) ;

b Arta constă **în a clădi** un palat pe un vîrf de ac. (Balzac, Maxime și cugetări, p. 8) ;

11 **verbe la modul supin :**

Am un trup care acționează altfel, care s-a dedat altor obișnuințe, care are alte reacții **la mers, la așezat, la întins** și chiar la somn. (Eugen Ionescu, Căutarea intermitentă, p. 29) ;

12 **verbe la gerunziu :**

Ș-atunci vîntul o să bată / Prin frunza de tei uscată, / Scuturînd-o, troienind-o, / De ți s-o urî **privind-o.** (Mihai Eminescu, Poezii, p. 207)

C DUBLAREA COMPLEMENTULUI INDIRECT

Cînd se exprimă prin substantive, pronume ori numerale în cazul dativ, complementul indirect se dublează prin :

1 **reluare :**

a **Unora le** cresc aripi din cocoașă. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 8) ;

b **Celui înalt, celui drept, celui bun** / viscolul nu **le** va da niciodată / haina lui rece. (A. E. Baconsky, Scrieri, vol. I, p. 293) ;

c Săracul **săracului îi** e dușman. (Cugetări persane, p. 266) ;

2 **anticipare :**

a Fă ce-**ți** place **ție** plus **ce le** place **altora.** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 14) ;

b Banul **i** se pare **zgîrcitului** un univers. (Cugetări persane, p. 32) ;

c Cel ce-a nefericit pe careva din pricina asupririi **sieși** și-a pricinuit o rană. (Cugetări persane, p. 18) ;

Scanned with OKEN Scanner

Dublarea complementului indirect se realizează cu ajutorul formelor neaccentuate de dativ ale pronumelui personal sau reflexiv.

C TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul indirect nu se izolează prin virgulă de acesta :

a În ziua a doua a făcut rîurile, mările, oceanele / Și celelalte sentimente — / Și le-a dat **lui Hamlet, lui Caesar, lui Antoniu, Cleopatrei** și **Ofeliei, / Lui Othello** și **altora,** / Să le stăpînească, ei și urmașii lor, / În vecii vecilor. (Marin Sorescu, Poezii, p. 53) ;

b **Dintre** toate **roadele** pămîntului omul e singurul care nu se coace niciodată. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 29)

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI INDIRECT

În planul frazei, complementului indirect îi corespunde propoziția subordonată completivă indirectă :

Mulți oameni cumsecade se îndărătnicesc să **rușineze pe un nerușinat, să gonească pe prost din cămăruța caldă a prostiei** și să **așeze pe nebun în jețul înțelepciunii.** (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 174)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL DE AGENT (C.Ag.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul de agent sau subiectul logic, arătînd cine realizează acțiunea suportată de către subiectul gramatical, determină :

1 **verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la diateza pasivă, la moduri personale și nepersonale :**

a Vrei să **fii lăudat** (T.R.) **de către un om** (C.Ag.) care se blestemă de trei ori pe ceas ? (Epictet, Marcus Aurelius, Manualul, Către sine, p. 184) ;

b Preotul creștin nu tălmăcește misterele, ci le comunică, **fiind învăluit** (T.R.) ritualic **de ele** (C.Ag.) ca și credincioșii. (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 71) ;

2 **verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la diateza reflexivă cu sens pasiv, la moduri personale și nepersonale :**

Programele analitice **se elaborează** (T.R.) **de către titularii** (C.Ag.) de discipline și **se aprobă** (T.R.) **de către catedră** sau **departament** (C.Ag.). (Legea învățămîntului, p. 47) ;

3 **participii cu sens pasiv :**

a Frumoasa pagină **scrisă** (T.R.) **de copac** (C.Ag) nu ține decît un anotimp. (Jules Renard, Jurnal, p. 376) ;

b Pîinea **coaptă** (T.R.) **de mama** (C.Ag) este proaspătă și în ziua a șasea. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 321)

Complementul de agent se identifică prin întrebările **de cine ?, de către cine ?, de ce ?**

Scanned with OKEN Scanner

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT DE AGENT

Complementul de agent se exprimă prin :

1 **substantive comune sau proprii în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile** *de* **și** *de către :*

a Asistența juridică poate fi acordată numai **de către avocați.** (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 158) ;

b Ce ? să-ngîni pe coarda dulce că de voie te-ai adaos / La cel cor ce-n operetă e condus **de Menelaos ?** (Mihai Eminescu, Poezii, p. 123) ;

c Anecdota spusă **de Creangă** cu burlăcăritul, în care imita vorba profesorului Suciu din Iași, și anecdota spusă **de Caragiani** cu duelul profesorului Cernătescu din București erau de rigoare. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 149) ;

2 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, demonstrative, interogative, relative, nehotărîte, negative) în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile** *de* **și** *de către :*

a Acesta mi-a fost încredințat **de către voi,** de cînd era nechibzuit și violent, acum vi-l dau înapoi echilibrat și plin de omenie. (Epictet, Marcus Aurelius, Manualul, Către sine, p. 48) ;

b După ce a răspuns ce a răspuns marelui preot, blasfemarea fiind auzită **de toți,** Sanhedrinul s-a convins că Isus merită să moară, dar asta nu înseamnă încă o decizie formală de condamnare la moarte. (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 82) ;

c Judecarea morților se face pe pămînt **de aceia** cari n-au în mîna lor nici raiul și nici iadul. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 129) ;

3 **numerale cardinale, ordinale sau colective în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile** *de* **și** *de către :*

a Lucrul cunoscut **de doi, trei** / nu mai rămîne între ei. (Proverbe românești, p. 79) ;

Scanned with OKEN Scanner

b Iată Stavroghin și Verhovenski junior, dar există și Verhovenski și Șatov, relație în care al doilea este suprimat **de primul.** (Nicolae Breban, Confesiuni violente, p. 289).

C COMPLEMENTUL DE AGENT NEDETERMINAT

Uneori nu interesează identitatea agentului, ea situîndu-se în sfera nedeterminării, regentul întrebuințîndu-se cu sens absolut :

a Cererea **se face** în scris, cu arătarea cazului de revizuire pe care se întemeiază și a mijloacelor de probă pentru dovedirea acestuia. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 596) ;

b Și la cronică **e scris** / Că Romanii vechi avură / Vieții veșnică măsură. (Nichifor Crainic, Poezii alese, 1914—1944, p. 48)

Predicatele verbale **se face** (diateza reflexivă cu sens pasiv) și **e scris** (diateza pasivă) au complement de agent nedeterminat.

D COMPLEMENTUL DE AGENT SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul de agent este simplu :

Corăbiile mele au fost luate **de vînt.** (Emil Botta, Poezii, p. 271)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul de agent este multiplu :

Pescar semeț, cu undiță vicleană, / Stăpîne, eu cîntam necontenit / La rîul fulgerat **de somn** și **mreană,** / Ce curge fără valuri la zenit. (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 27)

Scanned with OKEN Scanner

E TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul de agent nu se izolează prin virgulă de acesta :

a Din grădina sădită **de străbuni** roadele le-au strîns urmașii. (Cugetări persane, p. 243) ;

b **De vînt** deschisă ușa-l izgonește / și grinzile în urma lui foșnesc / a pururi trează forfotă de carii. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 62)

Complementele de agent exprimate prin pronume relative ori interogative apar numai înaintea regentului.

F ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI DE AGENT

La nivelul frazei, complementului de agent îi corespunde propoziția subordonată completivă de agent :

De cei ce vînd parfum cînd ești atins, / Tu-n haine prinzi mirosul lor distins ; / Dar cînd te-ating acei ce vînd cărbune, / Pe haine-un scrum de zgură ți se pune. (George Coșbuc, Poezii, p. 329)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC (C.L.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial de loc — identificabil prin întrebările **unde ?, de unde ?, pe unde ?, pînă unde ?, încotro ?, dincotro ?** — exprimă :

1 **spațiul în care se desfășoară o acțiune :**

O scrisoare pierdută a fost jucată **la Londra, Paris, Milano, Roma, Tampere, Cairo, Tokio, Atena, Buenos Aires, Bruxelles, Lima, Montevideo.** (Dicționar de literatură română, p. 89) ;

2 **direcția desfășurării unei acțiuni :**

Vai, toate **către soare** curg — / Tărîmul larg și noi cu el. (Lucian Blaga, Poezii, p. 225) ;

3 **spațiul în care se manifestă o stare ori o însușire :**

Pe-un pat alb ca un lințoliu zace lebăda murindă, / Zace palida verginâ cu lungi gene, voce blîndă — (Mihai Eminescu, Poezii, p. 33) ;

4 **punctul de plecare al realizării unei acțiuni :**

Iar Antigonos, cunoscînd aceste, / porni cu flota **din Peloponez.** (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 53) ;

5 **punctul de sosire al realizării unei acțiuni :**

În anul 6947 (1439) noiembrie 28, au venit tătarii și au prădat **pînă la Botoșani.** (Elvira Sorohan, Cartea cronicilor, p. 53) ;

6 **spațiul parcurs :**

Patria înseamnă toate plimbările pe care le poți face pe jos **în jurul satului** tău. (Jules Renard, Jurnal, p. 355)

Complementul circumstanțial de loc determină :

Scanned with OKEN Scanner

1 **verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la moduri personale și nepersonale :**

a Mireasma lui Dumnezeu **umblă** (T.R.) **pe sub copaci** (C.L.). (Antologia poeziei franceze de la Rimbaud pînă azi, vol. III, p. 98) ;

b Metafizicianul este un om care captează toate izvoarele cu gîndul **de a conduce** (T.R.) toate apele **la vatra** (C.L.) sa. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 163) ;

c **Scoțîndu-și** (T.R.) adevărul **din fîntînă** (C.L.), indiscreții risipesc apă peste tot. (Jules Renard, Jurnal, p. 327) ;

d Mugurul a răsărit, / Mie timpul mi-a venit / **În codru** (C.L.) **de haiducit** (T.R.). (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, vol. II, p. 40) ;

2 **adjective participiale :**

Înțepenit (T.R.) **în infinit** (C.L.), ochiul tăcerii sfredelește pustiul. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 135) ;

3 **adverbe de loc :**

Cine plînge **undeva** (T.R.) **în lume** (C.L.), / fără rost plînge în lume, / mă plînge pe mine. (Poezia austriacă modernă, p. 16) ;

4 **interjecții predicative :**

Hai (T.R.) **pe cîmp** (C.L.) / Să vedem ciocîrlia / Arzînd, / Ca o lumînare / Pentru păsările dispărute. (Marin Sorescu, Poezii, p. 128)

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

Complementul circumstanțial de loc se exprimă prin :

1 **substantive comune sau proprii în cazul genitiv, precedate de prepoziții** *(asupra, deasupra, împrejurul, înaintea, înapoia, îndărătul, dedesubtul)* **ori de locuțiuni prepoziționale** *(în fața, în spatele, în stînga, în dreapta, în lungul, în latul, în dosul, în susul, în josul, în jurul, în mijlocul, în preajma, în dreptul, în urma, în afara, în fundul, de-a latul, de-a lungul)* :

Scanned with OKEN Scanner

a **Dedesubtul picioarelor** noastre mitologia ține congrese. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 165) ;
b **Asupra codrului** / Stelele totului / Licără multului / Ca ochii mutului / Pe grîul plaiului / Cînd i se întoarnă / Pasărea graiului. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 132) ;
c Iuda, **îndărătul ușii,** / exersează suptul căpușii. (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 91) ;
d Paiațele / orașului chicotesc **deasupra necropolei.** (Ion Caraion, Postume, p. 109) ;
e Nu juca **înaintea orbilor,** nu cînta **înaintea surzilor.** (Cugetări persane, p. 10) ;
f Am văzut unul care încerca să se strecoare **în spatele lunii.** (Jules Renard, Jurnal, p. 271) ;
g Dacă adevărul se află **în fundul unei fîntîni,** atunci mă voi arunca în fîntînă. (Jules Renard, Jurnal, p. 206) ;
h **De-a lungul unei cărări** înflorite, sufletul meu se joacă cu gînduri de moarte. (Jules Renard, Jurnal, p. 216) ;
i Copacul stă **în fața muntelui** vioriu. (Antologia poeziei franceze de la Rimbaud pînă azi, vol. III, p. 308) ;

2 **substantive comune sau proprii în cazul acuzativ, precedate de prepoziții** *(spre, către, în, peste, din, lîngă, după, de după, dintre, înspre, întru, pînă la, sub, pe sub, de sub, prin, de la, printre, pe, dinspre, la)* **ori de locuțiuni prepoziționale** *(dincoace de, dincolo de, aproape de, departe de, alături de, în jos de, în sus de)* :
a Noroiul a rămas **printre pietre** ca o eczemă. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 248) ;
b Să cînți **într-o pîine** / nu e ușor. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 194) ;
c Am locuit **în mierlă.** (Antologia poeziei franceze de la Rimbaud pînă azi, vol. III, p. 58) ;
d E o tăcere moartă, care-a-nghețat și zace / **Pe sate, pe cătune, pe oameni, pe conace.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 579) ;
e **Sub un stejar,** mă simt druid. (Jules Renard, Jurnal, p. 28) ;

Scanned with OKEN Scanner

f A studiat **la Brașov, Viena, Berlin, Giessen** și **Paris.** (Dicționar de literatură română, p. 240) ;

g **Dincolo de zidul** alb sînt mări, / Clopote, păduri, ereți și vrăbii. (Zaharia Stancu, Poezii, p. 43) ;

h Mulți evrei au citit această însemnare, pentru că locul unde fusese răstignit Isus era **aproape de cetate.** (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 41) ;

3 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative) în cazul genitiv, precedate de prepoziții ori de locuțiuni prepoziționale :**

a În spatele lucrurilor sînt alte lucruri / Și-**n spatele lor** / E-un infinit ocean de întuneric. (Ion Caraion, Postume, p. 149) ;

b Unii nu vor să plece în provincie, dar vor s-o creeze **în jurul lor.** (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 100) ;

c Firește, marele poet prezida, dar se afla la un capăt al mesei, izolat, iar invitații se retrăgeau treptat **din preajma lui,** se duceau spre tineret, spre Jeanne și Georges. (Jules Renard, Jurnal, p. 60) ;

4 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative) în cazul acuzativ, precedate de prepoziții ori de locuțiuni prepoziționale :**

a **În mine** s-a întunecat / un cer de aur. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 157) ;

b Cînd arzătoare viața / ne-o credem în toi, / moartea, în miezul ființei, / plînge **în noi.** (R. M. Rilke, Versuri, p. 43) ;

c Cînd m-ai gonit **de la dumneata,** mi-ai dat voie să iau din casa dumitale ce mi-o fi mai drag. (Petre Ispirescu, Legende sau basmele românilor, vol. I, p. 168) ;

d Un copac se ridică **printre ceilalți** ca să vadă pe deasupra pădurii. (Jules Renard, Jurnal, p. 333) ;

e — Om bun, ce-ai căutat în țintirim ? / — **Între ai mei** îmi caut loc de casă. (Nicolae Dabija, Aripă sub cămașă, p. 105) ;

Scanned with OKEN Scanner

f **La cine** vă trimite / neliniștea în sănii de gheață colorată ? (Ion Caraion, Postume, p. 91) ;

g Viața nu este o grădină **în care** să crească numai flori. (Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă, p. 157) ;

h Am fost prin mai multe provincii. **În unele** jumătate din locuitori sînt nebuni, **în unele** lumea e prea șireată, **în altele** oamenii sînt de obicei cumsecade și cam proști, **în altele** fac pe deșteptii ; **în toate,** ocupația de căpetenie este amorul, a doua ocupație bîrfeala și a treia flecăreala. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 82) ;

5 **adjective pronominale posesive în cazul acuzativ, precedate de prepoziții ori de locuțiuni prepoziționale de genitiv :**

a **Înapoia mea** răsare / acoperit de grîu și de porumb / soarele. (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. I, p. 244) ;

b **Deasupra mea**-nfloresc migdalii și sufletul. (Ion Caraion, Postume, p. 61) ;

c Vulturi treceau prin Dumnezeu **deasupra noastră.** (Lucian Blaga, Poezii, p. 75) ;

d **În spatele meu** soția, copiii, / Soarele, luna și ceilalți chibiți / Tremură pentru orice mișcare a mea. (Marin Sorescu, Poezii, p. 41) ;

6 **adverbe și locuțiuni adverbiale de loc :**

a **Acolo** se plătea tăcerea, **aici** se plătește cuvîntul. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 257) ;

b **Înăuntru,** un gol se deschide — mîhnire fără întrebări. **Deasupra,** întuneric se-nchide — deznădejdea nesfîrșitelor încercări. (Lucian Blaga, Teatru, p. 84) ;

c **Încotro** amenințI, Manole ? **Spre stînga, unde** în clipa aceasta răsare o zodie nebună, **spre dreapta, unde** norocul apune ? (Lucian Blaga, Teatru, p. 73) ;

d Leoaică tînără, iubirea / mi-a sărit **în față.** (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, p. 110) ;

e Stă **în dreapta** moartea, pușcăria-**n stînga** / foamea clăbucește, mă astupă tînga. (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 24) ;

Scanned with OKEN Scanner

f Dubla lui față arată că supraveghează atît intrările, cît și ieșirile, că privește **în interior,** cît și **în exterior, la dreapta și la stînga, în față și în spate, în sus și în jos,** cîntărind ce-i pentru și ce-i contra.(Dicționar de simboluri, vol. II, p. 137)

C TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Complementul circumstanțial de loc realizează o topică liberă ; nu se desparte de regenții săi prin virgulă :

a Dă-mi fericirea, dă-mi seninătatea / acestui fulg de zăpadă / plutind **peste prăpastie.** (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 98) ;

b **În spatele geamurilor** închise / respiră umbrită tăcerea. (Tereza Maria Moriglioni-Drăgan, Poeme, p. 73)

D ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

La nivelul frazei, complementului circumstanțial de loc îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială de loc :

Patria se află acolo **unde inima este înlănțuită.** (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 98)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP (C.T.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial de timp —identificabil prin întrebările **cînd ?, de cînd ?, pînă cînd ?, cît timp ?** — exprimă :

1 **momentul imediat al acțiunii :**

Celui ce geme **acum** / geamătul nu i se aude. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 139) ;

2 **momentul inițial al acțiunii :**

Mut, Vărsătorul de plumb / trece **de ieri** pe sub ziduri. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 164) ;

3 **momentul terminal al acțiunii :**

După o încercare neizbutită de a obține o docență la Universitatea din Cluj, activează în presă **pînă în 1926,** cînd îmbrățișează cariera diplomatică. (Dicționar de literatură română, p. 60) ;

4 **caracterul durativ al acțiunii :**

Totuși, urmașii evreilor de atunci au fost prigoniți **de-a lungul veacurilor** pentru o pretinsă eroare judiciară a Sanhedrinului. (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 17) ;

5 **caracterul iterativ al acțiunii :**

Clipă de clipă trebuie să strîng de gît, să sugrum vulpea invidioasă care îmi roade ficații. (Jules Renard, Jurnal, p. 292) ;

6 **momentul imediat al manifestării unei stări sau însușiri a subiectului :**

Desigur, ea e o brățară / purtată la mînă mereu, / ea e mai liniștită **spre seară,** / deși e neliniștită mereu. (Nichita Stănescu, Fiziologia poeziei, p. 133) ;

Scanned with OKEN Scanner

7 **momentul inițial sau terminal al manifestării unei stări sau însușiri a subiectului :**

Trist am fost **pînă ieri,** astăzi rîd. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 148) ;

8 **caracterul iterativ sau durativ al manifestării unei stări sau însușiri a subiectului :**

În timpul redactării Evangheliilor, comunitatea creștină din Imperiul roman era mică, sărmană și prigonită. (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 23)

Complementul circumstanțial de timp determină :

1 **verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la moduri personale și nepersonale :**

a Preoții **vînd** (T.R.) pielea Ursei Mari **înainte de a avea** (C.T.) cerul. (Jules Renard, Jurnal, p. 275) ;

b Din această clipă, damnarea și suferința poporului evreu puteau **fi justificate** (T.R.) **de-a lungul mileniilor** (C.T.). (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 17) ;

2 **adjective,** *(mai ales prin intermediul predicatului nominal) :*

a Știu că e frig și că am fost, / **sub Ahab** (C.T.), **vinovat** (T.R.) de trufie. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 203) ;

b Nimic nu mă scîrbește mai mult ca ciornele mele de manuscris ; ouă **strivite** (T.R.) **înainte de a fi ouate** (C.T.). (Jules Renard, Jurnal, p. 425) ;

3 **adverbe de timp :**

Deunăzi (și C.T., și T.R.) **către ziuă** (C.T.) visasem că murisem. (Alexandru Macedonski, Versuri și proză, p. 25) ;

4 **interjecții predicative :**

Ziua (C.T.) **hop !** (T.R.) și Ion la poartă și-o strigă furios, / Pe Frusina : / — Bine, fă, de ce n-ai venit ? (Marin Sorescu, La lilieci, vol. V, p. 72)

Scanned with OKEN Scanner

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

Complementul circumstanțial de timp se exprimă prin :

1 **substantive comune sau proprii în cazul genitiv, precedate de prepoziția** *înaintea* **ori de locuțiunile prepoziționale** *de-a lungul, în preajma, în timpul, în urma, în vremea, la începutul, la mijlocul, la sfîrșitul, pe timpul, pe vremea, în toiul, în cursul* :

a În instituția lui, **înaintea lui Dumnezeu,** el a creat haosul. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 55) ;

b Am fost poet **în vremea lui Ahab.** (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 202) ;

c **În urma promovării** examenului de bacalaureat, absolventului i se eliberează diploma de bacalaureat și, după caz, atestatul profesional. (Legea învățămîntului, p. 14) ;

d A fi blînd **în toiul luptei** e la fel cum ai bate fierul cu un mărgăritar. (Cugetări persane, p. 266) ;

e **În preajma arestării,** Isus spune ucenicilor săi : „Iată a venit ceasul ca Fiul omului să fie dat în mîinile păcătoșilor.“ (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 49) ;

f Pedagogul este acel om care trebuie să transmită noilor generații toate valorile acumulate **de-a lungul veacurilor,** dar care nu trebuie să le transmită prejudecățile, viciile. (Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă, p. 51) ;

2 **substantive comune sau proprii în cazul acuzativ, precedate de prepoziții** *(prin, la, de, înspre, după, între, către, peste, pînă, pînă la, pînă prin, pînă spre, întru, din, în* etc.) **ori de locuțiuni prepoziționale** *(înainte de, aproape de, în timp de, în vreme de, în ajun de, odată cu, începînd cu* :

a Ce-ai învățat **într-o viață** / uiți **într-o clipă.** (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 160) ;

Scanned with OKEN Scanner

b **În tinerețe,** trăim pentru a iubi, iar **la bătrînețe** — iubim pentru a trăi. (Proverbe și cugetări armenești, p. 46) ;

c Obiceiul timpului e acesta : aripile-mi sînt frînte **înainte de cădere.** (Cugetări persane, p. 181) ;

d **În timp de pace** ideologiile contrare se dezvoltă în sensul adversității. **În timp de război** ideologiile contrare ajung la un fel de osmoză, aceasta fiindcă fiecare parte înclină să vadă în ideile celuilalt arme de mare efect. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 60) ;

3 **substantive comune în cazul acuzativ fără prepoziție, dacă exprimă o noțiune temporală și au un determinant adjectival :**

a Se culcă cu Dumnezeu duminica și-l înșeală toată **săptămîna.** (Jules Renard, Jurnal, p. 328) ;

b Și a domnit fiul Mușatei, Petru voievod, 12 **ani.** Și după el a domnit fratele lui, Roman voievod, 3 **ani.**

Apoi, după el a domnit fratele lui, Ștefan voievod, 7 **ani.**

Și după el a domnit Iuga voievod, 2 **ani.** (Elvira Sorohan, Cartea cronicilor, p. 51) ;

4 **Numerale cardinale, ordinale sau colective în cazurile acuzativ și genitiv, precedate de unele prepoziții sau locuțiuni prepoziționale de la substantiv :**

a **Pe la trei,** / Vin păduchii mititei ; / **Pe la cinci,** / Plosnițele cu opinci. / Șobolanul te miroase / **Pe la șase.** / Gîlcile dacă ți-au copt / Doctorul vine **la opt.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 141) ;

b **Între 1873** și **1875** colaborează la „Ghimpele", unde publică, între altele, fabula antidinastică, „Șarla și ciobanii" ; **între 1875** și **1876** este girant responsabil al „Alegătorului liber", organul Partidului Liberal de opoziție, iar apoi corector la o altă gazetă liberală, Unirea democratică. (Dicționar de literatură română, p. 87) ;

c Colaborator la zeci de ziare și reviste, codirector al unora dintre ele (Sinteza, Viața românească), George Călinescu a și întemeiat publicații : **în**

Scanned with OKEN Scanner

1930 a scos Capricorn (2 numere), **în 1939** hebdomadarul Jurnalul literar (reapărut, în alt format, ca publicație universitară, **în 1947**), **între 1944 și 1945** cotidianul Tribuna poporului, **între 1945 și 1946** cotidianul Națiunea. (Dicționar de literatură română, p. 95) ;

d Și căutați să prindeți avioanele încă deasupra solului, pentru ca în cazul în care vreunul scapă după primul tir să avem timp să nu ne scape **la cel de-al doilea.** (Marin Preda, O oră din august) ;

5 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, demonstrative, interogative, relative, nehotărîte) în cazurile acuzativ și genitiv, precedate de unele prepoziții sau locuțiuni prepoziționale de la substantiv :**

a O veșnicie a existat **înainte de noi,** iar alta va exista **după noi.** (Proverbe și cugetări armenești, p. 59) ;

b **După el** a domnit fiul său, Sas voievod, 4 ani. **După el,** fiul său, Lațco voievod, a domnit 8 ani. **Și după el** a domnit Bogdan voievod 6 ani. (Elvira Sorohan, Cartea cronicilor, p. 51) ;

6 **adjective precedate de prepoziția** *de* :

Pe copil trebuie să-l înveți **de mic** ce este libertatea. (Cugetări grecești, p. 109) ;

7 **verbe la modul gerunziu :**

a Cine-a stat ghemuit sub temeiele tale și-acolo **șezînd** / a urzit cu migală această de tot sîngeroasă priveliște ? (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 245) ;

b **Odihnindu-mă,** trag cu urechea / La glasul pustimii de-afară. (Boris Pasternak, Lirice, p. 153) ;

8 **construcții gerunziale nominale :**

Nu uita, **tînăr fiind,** că vei fi și bătrîn. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 119) ;

9 **verbe la modul infinitiv, fiind precedate de prepoziția** *pînă* **ori de locuțiunea prepozițională** *înainte de* :

a **Pînă a se văieta** fetele / se vaietă nevestele. (Proverbe românești, p. 233) ;

b Agață-te de viață **înainte de a te adormi** moartea. (Cugetări persane, p. 427) ;

Scanned with OKEN Scanner

10 **construcții infinitivale nominale :**

Înainte de a deveni adversarul cuiva, întreabă-te dacă poți avea consimțămîntul lui pentru aceasta. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 141) ;

11 **adverbe ori locuțiuni adverbiale de timp :**

a Ființa noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă **astăzi.** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 44) ;

b **Acum** ești departe, iar visul e scrum. (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 13) ;

c Mai puțin milostiv decît omul, Dumnezeu nu deschide **niciodată** fereastra. (Jules Renard, Jurnal, p. 403) ;

d Fiecare secundă-i o treaptă / pe care **altădată** moartea se cobora. (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. I, p. 267) ;

e Moartea ar fi un vis dacă, **din cînd în cînd,** am putea deschide un ochi. (Jules Renard, Jurnal, p. 301) ;

f **Zi după zi** / învățăm cum se moare. (Tereza Maria Moriglioni-Drăgan, Poeme, p. 57) ;

g În rest, sap grădina, sădesc crizanteme, / plivesc pătrunjelul, cultiv mușcate, / mai și mor **din vreme în vreme.** (Nicolae Dabija, Aripă sub cămașă, p. 69) ;

12 **adverbe de timp provenind din substantive prin conversiune :**

a **Lunea, marțea** n-am lucrat / Mai de cînd m-am măritat. / **Miercurea** n-am îndrăznit / Fiindc-așa am pomenit. / **Joi** mi-a fost frică de trăsnit ; / **Vineri** am fost obricit ; / **Sîmbăta** m-am bolnăvit ; / **Duminica** mi-a trecut. (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, vol. I, p. 181) ;

b — Cucule, cucuțule, / **Vara** vii, **vara** te duci, / Mă mir **iarna** ce mănînci. / — De-aș mînca **iarna** pămînt, / Tot viu **vara** să vă cînt, / De-aș mînca frunze de fag, / De-aș bea apă din sfîrlag, / Tot cînt codrului cu drag. (Mihai Eminescu, Literatură populară, p. 130)

Scanned with OKEN Scanner

C TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul circumstanțial de timp nu se izolează prin virgulă de acesta :

a Poporul a existat **înainte de a exista** regi. (Balzac, Maxime și cugetări, p. 60) ;

b **Azi** împlinesc o mie de lucruri trecătoare. (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 18).

Cînd este intercalat și antepus (exprimat prin verbe la infinitiv sau la gerunziu), complementul circumstanțial de timp se desparte prin virgulă de regentul său :

a **Trăind,** gîndește-te la moarte ; **murind,** nu te gîndi la viață. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 62) ;

b **Înainte de-a adormi,** spune veghei : păstrează pentru mîine ce nu mi-ai dat azi. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 45)

D ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

La nivelul frazei, complementului circumstanțial de timp îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială de timp :

Cînd naște sămînța de grîu, nici Soarele nu stă alături. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 327)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD (C.M.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial de mod determină :

1 **verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la moduri personale și nepersonale :**

a Fiecare existență **plesnește** (T.R.) cînd îi vine sorocul **ca o păstaie** (C.M.) și își împrăștie semințele. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 49) ;

b Oare arta **de a gîndi** (T.R.) **just** (C.M.), **de a vorbi** (T.R.) **elocvent** (C.M.), **de a simți** (T.R.) **puternic** (C.M.) și **de a te exprima** (T.R.) tot **astfel** (C.M.) e contradictorie filozofiei ? (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 192) ;

c Toate sînt eu : / firimitură latină / **cîntînd** (T.R.) **bătăios** (C.M.). (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 46) ;

2 **adjective :**

Ești **goală** (T.R.) **ca visul, ca zarea,** (C.M.), / **Goală** (T.R.) **ca plaja** (C.M.) pe care-o învăluie marea, / **Goală** (T.R.) **ca luna** (C.M.) rătăcind în pustie, / **Goală** (T.R.) **ca lebăda** (C.M.) mea argintie. (A. E. Baconsky, Scrieri, vol. I, p. 219) ;

3 **adverbe de mod :**

a **Mai mult** (T.R. și C.M.) **ca orișicine** (C.M.), îmi pare c-am greșit. (George Bacovia, Versuri și proză, p. 35) ;

b Horcăitul soacrei înaintea morții sună **mai plăcut** (T.R.) **decît trilul** (C.M.) privighetorii. (Cugetări persane, p. 237) ;

Scanned with OKEN Scanner

4 **interjecții predicative :**

Haide (T.R.) pe lîngă Cerna **încet, încet** (C.M.), în timp ce zilele cad din vertebrele anului. (Aurel Gurghianu, Călărețul din somn, p. 276)

Sub aspect semantic, complementul circumstanțial de mod exprimă :

1 **modalitatea propriu-zisă a desfășurării unei acțiuni sub raport calitativ :**

a Picurul de rouă împrospătează **agreabil** o floare, dar nu o fecundează. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 29) ;

b Încă de cîntări de mierlă / Codru-și leagănă **lin** creasta. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 185) ;

c Soarele rupe orizontul **în două.** (Nichita Stănescu, Ordinea cuvintelor, vol. I, p. 101) ;

2 **măsura ca determinare cantitativă a unei acțiuni sau însușiri :**

a Zgîrcitul **de două ori** păgubește și **dublu** plătește. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 129) ;

b Nu încercați să mîncați **dublu,** pentru ca vecinul să mănînce **o** singură **dată.** (Jules Renard, Jurnal, p. 393) ;

c Suferința stăpînește **pe jumătate** viața, dar o iubește **îndoit.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 324) ;

3 **conformitatea acțiunii sau însușirii cu cadrul în care se manifestă :**

a O dată pentru totdeauna a consimțit a-și trăi viața **conform exemplului** și **modelului** unui perpetuu azil de noapte. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 7) ;

b Legile au fost stabilite în mai toate statele **potrivit intereselor** legislatorului, **cerinței** momentului, **neștiinței** și **superstiției.** (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 139) ;

c Dimpotrivă : am în fața mea patru cărți aparținînd unor juriști englezi și americani, cu toții creștini credincioși, care analizează desfășurarea procesului lui Isus **în lumina tradiției** Noului Testament.

Scanned with OKEN Scanner

(Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 21) ;

4 **proporția :**

De va pricinui cineva pagubă într-o țarină sau vie, lăsînd vitele să pască, stricînd țarina altuia, să plătească din țarina sa **potrivit cu stricăciunea ;** iar de a păscut toată țarina, să plătească despăgubire cu ce are mai bun în țarina sa și cu ce are mai bun în via sa. (Biblia, p. 92) ;

5 **progresia :**

Dacă aici, în celula de închisoare în care te nimerești singur, timpul e atît de greu de îndurat, dacă aici „a fi" se poate suprapune chinului, cu atît mai înfiorătoare trebuie să ne pară ființarea veșnică, absolut pură, dezbrăcată de orice îndulcire și devenind — prin simplul fapt al existenței ei — **din ce în ce** (cu toate că scapă de sub devenire) mai apăsătoare. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 354) ;

6 **reciprocitatea :**

a Oamenii de știință se completează **unul pe celălalt,** chiar și atunci cînd sînt în dezacord și cînd se combat. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 45) ;

b Două vînturi, unul prin cămin, celălalt pe fereastră, se năpustesc **unul asupra celuilalt** și șuieră de furie în odaia mea. (Jules Renard, Jurnal, p.317) ;

7 **comparația reală sau ipotetică ; între comparat și comparant (circumstanțialul de mod comparativ) există fie un raport de egalitate, fie un raport de inegalitate, calitatea (etalon al comparației) fiind explicită ori implicită :**

a Lumea toată era goală, / **Ca o tidvă, ca o oală.** / Era noapte peste tot, / **Ca-n cutia** cu compot. / Era ceață, / **Ca-n borcanul** cu dulceață. / Și tăcere, / **Ca într-un hîrdău** cu miere. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 168) ;

b. Sufletul zgîrcitului e mai ieftin **decît un groș.** (Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă, p. 164) ;

c **În raport cu pierderile** provocate de invazia neologismelor, cîștigurile de ordin lexical și seman-

tic sînt incomparabil mai mari în absolut toate sferele de activitate. (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 52)

Complementul circumstanțial de mod răspunde la întrebările **cum ?, în ce mod ?, în ce fel ?, în ce chip ?** (pentru modalul de calitate, de conformitate și de reciprocitate), **cît ?, de cît ?, cu cît ?, pe cît ?, la cît ?, pentru cît ?, în ce măsură ?** (pentru modalul de măsură), **cum ?, în ce măsură ?** (pentru modalul de proporție și progresie), **cum ?, cît de ?, ca cine (ce) ?, cît cine ?, cît ce ?, decît cine ?, decît ce ?, din ce ?, dintre cine ?** (pentru modalul comparativ).

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

Complementul circumstanțial de mod se exprimă prin :

1 **substantive în cazul genitiv, precedate de prepoziții** *(contra, împotriva)* **ori de locuțiuni prepoziționale** *(în baza, pe baza, în lumina, în temeiul, pe măsura, de-a curmezișul)* :

a Cine scuipă **împotriva vîntului** își scuipă mustățile. (Proverbe românești, p. 50) ;

b **În lumina considerațiilor** făcute, căile extraordinare de atac se înfățișează ca remedii procesuale menite a repara erorile pe care le conțin hotărîrile judecătorești penale rămase definitive. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 572) ;

c Ne fundamentăm rezerva față de opinia menționată, avînd în vedere principiul relativității efectelor actului juridic civil, la care asociem drepturile și obligațiile ce revin avocatului **în baza contractului** de mandat încheiat, drepturi și obligații care depășesc, ca număr și importanță, pe cele ale colegiului de avocați. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 160) ;

d A admira limba povestitorului în sine înseamnă a afirma că ea trebuie să placă **în temeiul unui**

Scanned with OKEN Scanner

frumos acustic. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 481) ;

e) Bate copilul cînd se culcă **de-a curmezișul patului.** (Proverbe românești, p. 50) ;

2 **substantive în cazul dativ, precedate de prepozițiile** *conform, contrar, potrivit, asemenea, aidoma :*

a Gramatica se elaborează **conform textelor** și nu textele **conform gramaticii.** (Constantin Tsatsos, Aforisme și cugetări, p. 90) ;

b A trăi **potrivit unor principii** ale spiritului, fără a avea aerul că o faci necondiționat, dă omului un plus de distincție. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 29) ;

c Cine a făcut oul acesta rotund / **Asemenea mizeriei** perfecte / În care se nasc noi elanuri / Din cele mai triste defecte ? (Ileana Mălăncioiu, Urcarea muntelui, p. 14) ;

d Viclenia nevestei luminează fiecare clipă, **aidoma lunii** — ele sînt toate înconjurate de fumul uneltirilor. (Cugetări persane, p. 274) ;

3 **substantive în cazul acuzativ, precedate de prepoziții** *(după, din, a, fără, în, ca, decît, cît, dintre etc.)* **ori de locuțiuni prepoziționale** *(conform cu, în conformitate cu, în raport cu. în raport de, potrivit cu, în funcție de, în comparație cu, față de, spre deosebire de, în chip de, la fel cu) :*

a Culorile se farmă / și gloria e dată **ca sfecla, ca tărîța** / la porci. Sau **ca lătura.** (Ion Caraion, Postume, p. 32) ;

b Limba lovește mai tare **decît sabia.** (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 68) ;

c De la Turnu-n Dorohoi / Curg dușmanii **în puhoi** / Și s-așază pe la noi. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 161) ;

d Cine calcă **fără somn, fără zgomot, fără pas,** / **Ca un suflet** de pripas ? (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 109) ;

e În tîrg miroase-**a ploaie, a toamnă** și **a fîn.** (Barbu Fundoianu, Poezii, vol. I, p. 147) ;

Scanned with OKEN Scanner

f Joacă paricizii **din buric,** / paraplecii flambează viitorul calic. (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 31) ;

g Trăind **după legea** aceasta, amarul vieții nu l-a putut răni niciodată, foamea și mizeria nu l-au putut încovoia, ci dimpotrivă l-au oțelit. (Ei l-au văzut pe Eminescu, p. 388) ;

h **Conform cu ordinul** secret primit, / Fiind indispensabilă urgența, / Am înzecit îndată și-nsutit / În tot județul nostru vigilența. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 547) ;

i Cînd un om fără lucru își vede vecinul cu stare gospodărind, semănînd și arînd, ca să strîngă avere, face și el **la fel cu vecinul.** (Cugetări grecești, p. 76) ;

î Nu te va împiedica nimeni să trăiești **potrivit cu rațiunea** naturii tale, iar în afara rațiunii universale nu ți se va întîmpla nimic. (Epictet, Marcus Aurelius, Manualul, Către sine, p. 151) ;

j **În comparație cu Poeziile,** Cîntecele fără țară au mai multe scăderi. (Garabet Ibrăileanu, Studii literare, vol. I, p. 287) ;

k **În raport cu condițiile** existente, pot funcționa grupuri școlare în care se organizează învățămîntul profesional, liceal și postliceal, cu o conducere unică. (Legea învățămîntului, p. 9) ;

l **În funcție de** acest **conținut,** un astfel de complement s-a numit complement circumstanțial de mod real. (Gh. Constantinescu-Dobridor, Sintaxa limbii române, p. 215) ;

m Titulatura diplomei de licență se stabilește de către Ministerul Învățămîntului **în conformitate cu standardele** internaționale. (Legea învățămîntului, p. 26) ;

n **Spre deosebire de procedura** de drept comun, procedura urgentă cuprinde, în ceea ce privește urmărirea penală, cîteva momente mai importante, și anume : constatarea infracțiunii, luarea măsurilor de prevenție și trimiterea în judecată. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 668) ;

Scanned with OKEN Scanner

4 **pronume în cazul acuzativ :**

a Pe de altă parte, românii sunt departe de a fi solidari **între ei.** (Nicolae Breban, Confesiuni violente, p. 354) ;

b Este o minune că Hristos cel fără de păcat se simțea **ca printre ai săi** în societatea ticăloșilor. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 305) ;

c Dovadă că Brătianu știa ce face e că Maria a fost mai înverșunată **decît toți,** își cunoștea bine plodul. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 286) ;

d Puii mei, bobocii mei, copiii mei ! / Așa este jocul. / Îl joci în doi, în trei, / Îl joci **în cîte cîți** vrei. / Arde-l-ar focul. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 123) ;

5 **numerale cardinale, ordinale, colective, distributive în cazul acuzativ, deci avînd valoare substantivală ; numerale adverbiale și multiplicative cu valoare adverbială :**

a La cea dragă voi ajunge chiar zdrobit și rupt **în** șase. (Antologie de poezie armeană clasică și contemporană, p. 100) ;

b Hai să ne-mpărțim **în trei** /-Și **în patru,** și **în cinci,** / Apoi să-ncălțăm opinci. (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, vol. II, p. 43) ;

c Trebuie să învățăm în școală, dar mult mai mult trebuie să învățăm după terminarea școlii ; această a doua învățătură, prin urmările ei, prin influența ei asupra omului și asupra societății, este incomparabil mai importantă **decît prima.** (Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă, p. 7) ;

d Prima mașină a devenit brusc desuetă **față de a doua. Față de a treia** părea ușor învechită. (Nichita Stănescu, Fiziologia poeziei, p. 210)

e Ia **cîte două** / și dă **cîte nouă.** (Proverbe românești, p. 47) ;

Scanned with OKEN Scanner

f Fac reverențe și piruete, / plătesc **întreit** și, în fine, / pentru echilibrul și liniștea planetară / zilnic vă spun că mi-e bine. (Daniela Crăsnaru, Fereastra în zid, p. 9) ;

g Lucrul dăruit / Prețuiește **îndoit.** (Proverbe românești, p. 180) ;

h **De trei ori,** cînd am vrut să vă cînt, **de trei ori** / glasul meu n-a deschis decît sterpe silabe. (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 216) ;

6 **verbe sau locuțiuni verbale la modul infinitiv cu prepoziție** *(fără* **— pentru aspectul negativ al acestui complement,** *decît) :*

a Unde ard lămpi sunt pete de undelemn, unde ard lumînări sunt pete de ceară ; numai luminile cerești lucesc curat și **fără a murdări.** (Goethe, Maxime și cugetări, p. 175) ;

b Numai datorită creștinismului nu umblu — crispat, jignit, pe străzile diurne, nocturne ale orașului — spațiu proustian descompus de timp — și nu ajung să fiu și eu — cum spune François Mauriac în Destine — unul din acele cadavre pe care le poartă, vii, apa curgătoare a vieții și să nu mă număr printre cei ce încă n-au înțeles — Fapte 20, 35 — că mai fericit este a da **decît a lua.** (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 409) ;

7 **verbe la modul gerunziu :**

Am văzut prost și n-am văzut totul din acest univers în care umblăm **bîjbîind.** (Jules Renard, Jurnal, p. 392) ;

8 **adverbe și locuțiuni adverbiale de mod :**

a Arta scrisului este supusă modei, revine însă doar moda de a scrie **simplu, clar, sincer** și **concis.**

Scanned with OKEN Scanner

(Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 109) ;

b Și în două temniți large **cu de-a sila** să-i aduni, / Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 133) ;

c Lazăr respiră, umblă, tace, / Sosesc cu el **pe nevăzute** / Mari, vechi-străvechi puteri oloage. (Ady Endre, Poeme, p. 127) ;

d Duba — suprasolicitată — înaintează **tîrîș-grăpiș.** (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 210) ;

e Odată și odată te-om prinde noi în sat / Și-ai să plătești, jupîne, **cu vîrf și îndesat.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 514) ;

f Balzac e adevărat **cu toptanul,** nu-i adevărat **cu de-amănuntul.** (Jules Renard, Jurnal, p. 124) ;

g Cînd se întîlnesc doi proști, se minunează **unul de altul.** (Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă, p. 128) ;

9 interjecții :

a Și bagă spaima în călătorii / care merg **pîș, pîș !** cînd trec prin păduri. (Marin Sorescu, La lilieci, vol. V, p. 88) ;

b Ceva face **„clic"** și este. Ceva face **„clic"** și sîntem fericiți. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 21) ;

c Am pornit-o, **șontîc, șontîc,** către orașul cu ziduri negre și arse. (Zaharia Stancu, Desculț, 524)

C COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanțial de mod este simplu :

Lupul este setos de sînge **ca o dogmă.** (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 36)

Scanned with OKEN Scanner

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial de mod este multiplu :

Carol pentru mine este cel mai pustiitor flagel care s-a abătut vreodată asupra Țării Românești ; mai rău **decît Hunii, Avarii, Gepizii, Pecenegii, podghiazurile** tătărești și **șleahticii** polonezi, **decît potopul, grindina, seceta, invazia** lui Carol-Robert, **ciuma** lui Caragea, **incursiunile** lui Pazvantoglu, **expedițiile** punitive turcești, **pașa** din Silistra, **cazacii, dragostea** puterii ocrotitoare după 1774, **incendiile, cutremurele, lăcustele, despăduririle, revărsările** de apă, **răpirile** de teritorii, **prăvălirile** de morene, **fumăritul, surpările** de terenuri, **ruperile** de zăgazuri, **filoxera, gărgărița, ocupațiile** austriece și rusești, **decît puțurile** otrăvite, **femeile** siluite de năvălitori, **copiii** luați ca ieniceri, **decît prăbușirile** de turnuri, **decît bisericile** pîngărite, **decît Muhamad, Baiazid, Suleiman și Fuad, decît orice.** (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 134)

D TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul circumstanțial de mod nu se izolează prin virgulă de acesta :

a **Lin** frunzele cad, plîng apele-n vad, / **Lung** buciumul toamnei în noapte răsună. (Ion Pillat, Poezii, p. 8) ;

b Viața rîde **ca o pațachină.** (Ion Caraion, Postume, p. 101)

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

La nivelul frazei, echivalentul sintactic al complementului circumstanțial de mod este propoziția subordonată circumstanțială de mod :

Am purtat ideile și credința **precum poartă vîntul microbii.** (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 118)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ (C.Cz.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial de cauză — identificîndu-se prin întrebările **din ce cauză?, din ce pricină?** — exprimă :

1 cauza realizării sau nerealizării unei acțiuni :

a Iată, pînă și frumusețea unei femei se alterează **din pricina unei imagini** despre ea pe care altul ți-a transmis-o. (Marin Preda, Cel mai iubit dintre pămînteni, vol. I, p. 132) ;

b **Din pricina unui eretic** ușa moscheei nu se închide. (Cugetări persane, p. 182) ;

2 cauza manifestării unei însușiri sau stări *(fiziologice, psihice, atmosferice) :*

a Nu vorbesc de acei cîțiva nefericiți care niciodată n-au putut citi o strofă de Eminescu fără să devină palizi **de invidie.** (Ei l-au văzut pe Eminescu, p. 357) ;

b Pîinea nu se caută la subsuoara celui ce moare **de foame.** (Cugetări persane, p. 297)

Complementul circumstanțial de cauză determină :

1 verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la moduri personale și nepersonale :

a Trei sate adunate jur împrejur, grămadă, / **Răcneau** (T.R.) **de suferință** (C.Cz.) la stîlpii de ogradă. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 514) ;

b Din explicațiile sale reiese că **dă greș** (T.R.) tot **din iscusință** (C.Cz.). (Jules Renard, Jurnal, p. 20) ;

Scanned with OKEN Scanner

c **Adormind** (T.R.) **de armonia** (C.Cz) / Codrului bătut de gînduri, / Flori de tei deasupra noastră / Or să cadă rînduri-rînduri. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 70) ;

2 adjective propriu-zise ori adjective participiale :

a Funcția unui sultan este uneori cea mai trîndavă de pe pămînt ; iar funcția de mare vizir, **cea mai trudnică** (T.R.), **fiind** totodată **conetabil, cancelar și președinte** (C.Cz.). (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 115) ;

b Nimeni n-avea ceea ce el avea, / superba lui trufie / și elefanții / și labele lor sfărîmînd vertebrele / acestor Alpi **albiți** (T.R.) **de spaimă** (C.Cz.). (Eugen Jebeleanu, Poezii, p. 283)

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

Complementul circumstanțial de cauză se exprimă prin :

1 substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul genitiv, precedate de locuțiunile prepoziționale *din cauza, din pricina :*

a Sînt oameni care nu sînt proști, dar care se prostesc **din cauza prețuirii** exagerate pe care o acordă deșteptăciunii lor și **din cauza îngîmfării** pe care această supraprețuire le-o dă. (Alexandru Philippide, Scrieri, vol. IV, p. 530) ;

b Leagă mîinile sfadei cu înțelepciune, dacă nu vrei să păgubești **din pricina răutății.** (Cugetări persane, p. 189) ;

2 substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul dativ, precedate de prepoziția *datorită :*

Datorită identității de extensiune a adverbului cu propoziția, adverbul în poziție predicativă este denumit și adverb propozițional. (Ion Diaconescu, Sintaxa limbii române, p. 181) ;

Scanned with OKEN Scanner

3 **substantive în cazul acuzativ, precedate de prepoziții** *(de, pentru, cu, după, la, în, din, sub, prin)* **ori de locuțiuni prepoziționale** *(din cauză de, din pricină de)*; **pronume și numerale în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile** *cu, pentru* și *de* :

a Toată cîmpia tremură **de frig.** (Jules Renard, Jurnal, p. 363) ;

b Scîrțiie-**n vînt** cumpăna de la fîntînă, / Valea-i în fum, fluiere murmură-n stînă. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 197) ;

c **Pentru** multele lui **minuni,** / Lache stă închis de opt ani și patru luni. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 143) ;

d — **De ce** consulii și pretorii noștri / ieșit-au azi, în togile brodate purpurii ? / **De ce** și-au pus brățări cu ametiste, / inele din smarald strălucitor ? / **De ce** și-au luat cu ei toiege scumpe, / încrustate cu aur și argint ? / Fiindcă barbarii vor fi azi aici. / Iar toate astea pe barbari îi orbesc. / — **De ce** vrednicii retori nu vin, ca-ntotdeauna, / discursuri să rostească, să spună de-ale lor ? / Fiindcă barbarii vor fi aici / și nu le plac discursuri, elocință. (Kavafis, Opera poetică, p. 47) ;

4 **adjective precedate de prepoziția** *de* :

a Ursul alb, **de somnoros** ce era, nici nu-i adulmecase. (Basme din lumea întreagă, p. 21) ;

b Pe unii îi alege **de buni** ce sunt, pe alții **de răi** ce sunt ; pe unii pentru că îi iubește, pe ceilalți pentru că îi e milă de ei. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 301) ;

c Aș vrea să plîng **de fericit,** / Că simt suflarea ta divină, / Că pot să văd ce-ai plăsmuit ! (George Coșbuc, Poezii, p. 93) ;

5 **verbe la modul gerunziu :**

a Creștinii, **neîndrăznind** să atace frontal imperiul, i-au atacat religia. (Emil Cioran, Demiurgul cel rău, p. 38) ;

b Un cîine, **voind** să evadeze din arșița și lumina soarelui, încerca să se culce în propria sa umbră. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 96) ;

Scanned with OKEN Scanner

c Nu trebuie să aducem mustrare bătrîneții, **dat fiind** că toți dorim să ajungem la ea. (Cugetări grecești, p. 39) ;

6 **construcții gerunziale nominale :**

Atunci împăratul, și **bătrîn fiind,** se coborî din scaunul împărăției, pe care se urcă ginerele său cel mic. (Petre Ispirescu, Legende sau basmele românilor, p. 160) ;

7 **locuțiuni adverbiale de cauză** (*de aceea, de asta, de aia*) :

a Nu sufăr pe mizantropi, **de-aceea** mă feresc de lume. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 70) ;

b Din bunuri / Cîte fostu-ne-au lăsate, / Eu am păscut înfometat / Ideea / Pe dealurile cele mai / Sărate, / **De-aceea** ars mi-i sufletul, / **De-aceea.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 224)

C COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanțial de cauză este simplu :

Deși, cu zeii, totul părea simplu, trebuia, **dată fiind** imemoriala lor indiscreție, s-o rupem cu ei indiferent de preț : prea ne stăteau pe cap ca să-i mai putem răbda. (Emil Cioran, Demiurgul cel rău, p. 22)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial de cauză este multiplu :

Din pricina impreciziei și, mai cu seamă, **a neclarității** lor, aproape toate legile, care ar trebui să fie deslușite ca aritmetica și geometria, sînt de neînțeles ca ghicitorile. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 137)

D TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Postpus regentului său, complementul circumstanțial de cauză nu se desparte prin virgulă de acesta :

Scanned with OKEN Scanner

Condus de acest preot, Maiorescu se coborî într-o pivniță adîncă, unde, într-un fund, bietul Calinic, slăbit **din cauza rănii,** dar mai ales **a emoțiunii,** tremurînd **de frică și de frig,** sta ghemuit, între niște boloboace pline de vin, încotoșmănit în blana cîrciumarului. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 74)

Antepus regentului său, complementul circumstanțial de cauză poate fi izolat prin virgulă de el :

Fiind surd, își închipuia probabil că nu-l aude nimeni. (Jules Renard, Jurnal, p. 207)

Cînd se exprimă prin pronume relative sau interogative, complementul circumstanțial de cauză stă numai înaintea regentului, fără să se separe prin virgulă de el :

De ce pana mea rămîne în cerneală, mă întrebi ? / **De ce** ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi ? / **De ce** dorm, îngrămădite între galbenele file, / Iambii suitori, troheii, săltărețele dactile ? (Mihai Eminescu, Poezii, p. 122)

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

La nivelul frazei, complementului circumstanțial de cauză îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială de cauză :

Să îndepărteze Dumnezeu idealul de frumusețe a lumii, **fiindcă frumusețea se scîlciază atunci** cînd atinge desăvîrșirea. (Cugetări persane, p. 144)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP (C.S.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial de scop — identificabil prin întrebările **cu ce scop ?, în ce scop ?** — exprimă finalitatea acțiunii sau caracteristicii regentului său ; el determină :

1 **verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la moduri personale și nepersonale :**

a Învățămîntul special **se organizează** (T.R.) de către Ministerul Învățămîntului, pentru preșcolarii și elevii cu deficiențe mintale, fizice, senzoriale, de limbaj, socio-afective și de comportament, sau cu deficiențe asociate, **în scopul instruirii și educării, al recuperării și integrării** (C.S.) lor sociale. (Legea învățămîntului, p. 17) ;

b Crezi tu în poemul care **a fost scris** (T.R.) **pentru a fi vîndut** (C.S.) ? (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 114) ;

c **A te cotiza** (T.R.) **în scopul de a tăbărî** (C.S.) pe o națiie nevinovată, fie și barbară, e un lucru nemaiauzit, pînă acum, în istoria popoarelor. (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 125) ;

2 **adjective participiale :**

Emblema este o figură vizibilă, **adoptată** (T.R.) în mod convențional **pentru a reprezenta** (C.S.) o idee, o entitate fizică sau morală ; drapelul este emblema patriei, laurul cea a gloriei. (Dicționar de simboluri, vol. I, p. 22) ;

Scanned with OKEN Scanner

3 **interjecții predicative :**

— **Hai** (T.R.), nevastă, **la prășit** (C.S.). / — Bărbate, m-am bolnăvit. / — **Hai** (T.R.), nevastă, **la băut** (C.S.) / — Bogdaproste, mi-a trecut. (Proverbe românești, p. 149)

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

Complementul circumstanțial de scop se exprimă prin :

1 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul genitiv, precedate de locuțiunile prepoziționale** *cu scopul, în scopul, în vederea, în favoarea, în folosul :*

a Acest paragraf îi conferea președintelui Sanhedrinului drepturi excepționale, în cazuri excepționale, de a ocoli prevederile Legii și de a aplica fără amînare pedepse **în scopul lichidării,** în mod rapid și radical, a oricărui act de încălcare a prescripțiilor religioase. (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 169) ;

b **În vederea realizării** asistenței juridice, între justițiabil și avocat se încheie un contract. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 159) ;

2 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile** *în, la, spre, de, pentru, după, drept :*

a Plec zilnic **după cîștig** la minele de aur ale graiului meu. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 320);

b Cine pe orb îl ia **drept călăuză** pînă la urmă la cimitir ajunge. (Cugetări persane, p. 346) ;

c Ai simțit în ultimele clipe o strașnică durere : durerea de a nu mai putea munci **pentru mărirea** neamului tău. (Ei l-au văzut pe Eminescu, p. 388) ;

d **În ce scop** și din ordinul cui a fost adus Isus la casa marelui preot al Templului din Ierusalim ? (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 8) ;

Scanned with OKEN Scanner

e Instrumentul juridic cu ajutorul căruia conflictul de drept penal este adus **spre soluționare** organelor juridice penale poartă denumirea de acțiune penală. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 171) ;

f **De ce** dorești singurătate / Și glasul tainic de izvor ? / Ș-auzi cum codrul frunza-și bate, / S-adormi pe verdele covor ? (Mihai Eminescu, Poezii, p. 195) ;

g Căci întreb, **la ce**-am începe să-ncercăm în luptă dreaptă / A turna în formă nouă limba veche și-nțeleaptă ? (Mihai Eminescu, Poezii, p. 122) ;

3 verbe la modul infinitiv cu prepozițiile *spre, întru* **și** *pentru* **ori locuțiunea prepozițională** *în (cu) scopul de :*

a Ciocîrlia clădește în fiecare zi un fel de turn babilonian, dar nu **spre a înfrunta** pe Dumnezeul luminii, ci **spre a-l preamări.** (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 198) ;

b Maiorescu, **pentru a îndulci** hapul, mîngîia obișnuit pe poet, zicîndu-i că strofa sau strofele suprimate s-ar putea „utiliza aiurea", frază care a devenit apoi tradițională. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 123) ;

c În gară se încarcă baloturi cu tăcere, / cu liniștea acestor grădine uriașe : / **întru a fi,** egal, **repartizată** pe cartele / acolo după zare, în marile orașe. (Nicolae Dabija, Aripă sub cămașă, p. 106) ;

d Destinul meu este să mă gîndesc la toate lucrurile, la toate experiențele care mi-au fost date **în scopul de a** le **transforma** în frumusețe. (Borges despre Borges, p. 86) ;

e Dar textele sunt clare și au fost emise **cu scopul de a dezrădăcina** modalitățile incorecte ale proceselor secrete, folosite de guvernanții romani de peste mări. (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 91) ;

4 verbe la modul infinitiv fără prepoziție :

Tu, Ioane, gol și prost, / Ai rămas pe brazda ta, / **A plivi** și **secera.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. II, p. 77) ;

Scanned with OKEN Scanner

5 **verbe la modul gerunziu :**

Voi umbla primăvara întreagă prin tîrguri / **căutînd** vînzători de semințe. (Lucian Blaga, Poezii, p. 196) ;

6 **verbe la modul supin :**

a Eminescule, poete, / Umblai în cabriolete, / Luni întregi, din sat în sat, / Școlile **de inspectat.** (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 152) ;

b În tinerețe merge **în pețit** și-și alege muiere, făcînd nuntă. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 8) ;

c De-aș trăi cît aș trăi, / Diacon n-aș mai iubi : / Cînd îi vremea de-ntîlnit / Șede-acasă **la citit** ; / Cînd mi-i dor de sărutat / Șede-acasă **la scriat.** (Mihai Eminescu, Literatură populară, p. 112) ;

7 **adverbe și locuțiuni adverbiale de scop (anume, intenționat, într-adins, de asta, de aceea, pentru aceea, pentru aia, pentru aceasta, pentru asta) :**

În fond **pentru asta** trăim noi, actorii, mai ales actorii tineri, pentru ca să putem juca o dată, de două ori în viață, o asemenea piesă. (Mircea Eliade, În curte la Dionis, p. 174)

C COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanțial de scop este simplu :

În vederea exercitării dreptului de apărare, legea a creat posibilitatea ca cei interesați să poată lua cunoștință de dosar în tot cursul judecății. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 493)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial de scop este multiplu :

Mă ia tata cîteodată acolo, **la arat, la semănat, la secerat.** (Zaharia Stancu, Desculț, p. 50)

Scanned with OKEN Scanner

D TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul circumstanțial de scop nu trebuie să fie separat prin virgulă de acesta :

a Adesea la scăldat mergeam / În ochiul de pădure ,/ La balta mare ajungeam / Și l-al ei mijloc înotam / În insula cea verde. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 258) ;

b Dacă se va dovedi că Sanhedrinul nu a avut această competență, poate că se va găsi justă teza Evangheliștului Ioan că evreii l-au predat pe Isus spre judecată lui Pilat deoarece ei, evreii, nu erau în drept să-l judece. (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 44)

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

La nivelul frazei, complementului circumstanțial de scop îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială de scop :

Scrie **ca să păstrezi florile gîndului tău,** pe care altfel le ia vîntul. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 59)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL (C.Cdț.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial condițional exprimă o condiție reală sau o ipoteză care, dacă se îndeplinesc, determină realizarea unei acțiuni ori manifestarea unei însușiri.

Complementul circumstanțial condițional — identificabil prin întrebările **în ce condiții ?, cu ce condiție ?** — determină :

a **verbe sau locuțiuni verbale :**

Lăudînd (C.Cdț.) pe cel ce te laudă, **te lauzi** (T.R.) tot pe tine. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 104) ;

b **sintagma predicatului nominal :**

Simt că **aș fi patriot** (T.R.) **în caz de război** (C.Cdț.). (Jules Renard, Jurnal, p. 374) ;

c **adjective :**

Parveniții aceștia achiziționează numai tablouri **vandabile** (T.R.) **în caz de faliment** (C.Cdț.) ;

d **interjecții predicative :**

Dandanache : Cum se poate, conița mea, s-o dau înapoi ? S-ar putea să fac așa prostie ? Mai trebuie s-aldată... **La un caz** (C. Cdț.) iar... **pac** (T.R.) ! la Războiul. (I. L. Caragiale, Teatru, p. 125)

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

Complementul circumstanțial condițional se exprimă prin :

Scanned with OKEN Scanner

1 **substantive în cazul genitiv, precedate de locuțiunile prepoziționale** *în locul, în cazul* **;substitute (pronume și numerale) precedate de locuțiunea prepozițională** *în locul* **:**

a **În cazul inexistenței,** actul procesual sau procedural este, cum în mod just se apreciază în literatura de specialitate, o realitate de fapt, și nu o realitate juridică. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 356) ;

b **În locul măriei-tale** aș da afară din călindar un sfînt și-aș pune în locu-i numele lui Manole. (Lucian Blaga, Teatru, p. 193) ;

2 **substantive în cazul acuzativ, precedate de locuțiunea prepozițională** *în caz de,* **uneori fiind însoțită de adverbul de mod de exclusivitate** *numai* **; substantive în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile** *în* **și** *cu,* **dacă exprimă eventualitatea, condiția, ipoteza și dacă au un determinant atributiv ; substantive în cazul acuzativ, precedate de prepoziția** *fără,* **dacă substantivul cu funcție sintactică de complement circumstanțial condițional figurează în fața regentului său :**

a **În caz de nepromovare** a examenului de capacitate, acesta poate fi susținut în oricare dintre sesiunile următoare. (Legea învățămîntului, p. 11) ;

b **În** această din urmă **ipoteză,** deși este soluționat fondul cauzei, nu se va pronunța o sentință, ci o decizie, care nu mai poate fi atacată cu recurs. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 485) ;

c **În** acest **caz,** procesul penal a ajuns în faza de judecată și, datorită unor necesități impuse de buna rezolvare a cauzei, instanța dispune restituirea dosarului în vederea reluării urmăririi penale. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 426) ;

d **Fără concursul** „Vieții Românești" era foarte greu, dacă nu chiar imposibil, să ajungă cineva profesor. (Iorgu Iordan, Memorii, vol. II, p. 125) ;

3 **adjective pronominale posesive în cazul acuzativ, precedate de locuțiunea prepozițională de genitiv** *în locul* **:**

Scanned with OKEN Scanner

Alt stăpîn **în locul meu** nu mai face brînză cu Harap-Alb, cît îi lumea și pămîntul. (Ion Creangă, Povești, Amintiri, Povestiri, p. 105) ;

4 **verbe la modul infinitiv, precedate de prepoziția** *fără* **ori de locuțiunea prepozițională** *în caz de* :

a **În caz de a șterge** strofa a treia, apoi veți fi bun de a corege într-a patra vorba zidea în zidind : „Eliad zidind". (Mihai Eminescu, apud Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 165) ;

b **În caz de a-mi răspunde** în corespondența redacțiunii, veți binevoi a o face fără loc și nume sub cifra Y.Z. (Mihai Eminescu, apud Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 165) ;

5 **verbe la modul gerunziu :**

Magistratul David, care, fără să se tulbure, a trimis pe roată și a asistat la execuția nevinovatului Calas, ar fi vărsat lacrimi **văzînd** propria sa crimă transpusă într-o tragedie bine scrisă și bine jucată. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 256) ;

6 **adverbe și locuțiuni adverbiale de mod** *(altfel, altminteri, în caz contrar) :*

a Eu trebuie să plec, să uit ceea ce nu știe nimeni, / Mîhnit de crimele burgheze fără a spune un cuvînt, / Singur să mă pierd în lume, neștiut de nimeni, / **Altfel,** e greu pe pămînt... (George Bacovia, Versuri și proză, p. 59) ;

b Ceaiul și cafeaua sunt absolut de rigoare, căci **altminteri,** pe cît se zice, mai mulți membri, mai ales din Caracudă, ar părăsi „Junimea" cu totul. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 193) ;

c **În caz contrar** această lozincă (Cunoaște-te pe tine însuți) ar deveni pentru oricine un epitaf. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 29)

C COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanțial condițional este simplu :

Scanned with OKEN Scanner

Ar trebui să trăiești trecînd prin indigo, ca **în caz de dispariție** să ai probe ale existenței. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 39)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial condițional este multiplu :

În caz de conexitate sau **indivizibilitate,** cînd una dintre infracțiuni a fost săvîrșită de un străin sau cînd la săvîrșirea aceleiași infracțiuni au participat cetățeni români și străini, se va proceda la disjungere. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 697)

D TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus regentului său, complementul circumstanțial condițional se izolează prin virgulă de acesta, nedespărțindu-se, de obicei, dacă este postpus :

a **Tămîind** pe unul, poți afuma pe altul. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 69) ;

b El s-ar spăimînta **văzînd** cum a fost să se realizeze pe pămîntul nostru libertate și lumină. (Mihai Eminescu, Bălcescu și urmașii lui, apud Arte poetice. Romantismul, p. 661)

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

La nivelul frazei, complementului circumstanțial condițional îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială condițională :

Dacă aș avea talent, aș fi imitat. **Dacă aș fi imitat,** aș fi ajuns la modă. **Dacă aș fi ajuns la modă,** m-aș fi demodat, foarte repede. (Jules Renard, Jurnal, p. 140)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV (C. Csv.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial concesiv — determinînd : a) **verbe sau locuțiuni verbale întrebuințate la moduri personale și nepersonale ;** b) **sintagma predicatului nominal ;** c) **adjective ;** d) **interjecții predicative** — indică obiectul care ar fi trebuit ori care ar trebui să împiedice :

1 **realizarea unei acțiuni :**

Scriitorii nesinceri trebuie să-și privească publicul pe care-l încălzesc cu aceiași ochi ca și cîrciumarul care și-a înveselit oaspeții cu vin, **știind** că-l vor blestema a doua zi. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 110) ;

2 **manifestarea unei însușiri a subiectului :**

Învățatul nici în mormînt nu e mort, pe cînd neghiobul e mort și pe tron **stînd.** (Cugetări persane, p. 195)

Complementul circumstanțial concesiv se identifică prin întrebările : **în ciuda cărui fapt ?, în pofida cărui fapt ?, în ciuda cui ?, în pofida cui ?**

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

Complementul circumstanțial concesiv se exprimă prin :

1 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul genitiv, precedate de prepozițiile** *contra, împotriva, în contra* **și de locuțiunile prepoziționale** *în pofida, în ciuda :*

Scanned with OKEN Scanner

a E o nenorocire legată de condiția umană că, **în ciuda dorinței** noastre de a ne conserva, ne distrugem unii pe alții cu mînie și sminteală. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 34) ;

b **În pofida** acestei **diversități** de forme și de interpretări, simbolul posedă totuși, printre alte proprietăți, și pe aceea de a sugera în mod constant un anumit raport între simbolizant și simbolizat. (Dicționar de simboluri, vol. I, p. 37) ;

2 **substantive în cazul dativ cu prepoziția** *contrar* :

Dau piept în piept cu amicul meu Costică Perigoridi care, **contrar felului** său cunoscut de toți, are acum aerul unui om prea puțin vesel. (I. L. Caragiale, Amintiri, nuvele, povestiri, p. 133) ;

3 **substantive în cazul acuzativ, precedate de prepoziția** *cu* **și determinate de atributele adjectivale neomisibile** *tot, toată, toți, toate* :

a În această revistă se făceau simple „convorbiri" despre literatură, fără nici o atitudine preconcepută și se înlătura un Andrei Mureșan, **cu tot naționalismul** lui, de vreme ce Convorbiri literare avuseseră drept concluzie inexistența lui artistică. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 420) ;

b Tatăl meu, de exemplu, n-ar fi putut face acel lucru, **cu** toate **pogoanele** lui. (Marin Preda, Creație și morală, p. 505) ;

c **Cu** toată **exigența** maximă față de limbă, poezia depășește limba ca noțiune lingvistică bine definită. (Poetică, estetică, sociologie, p. 85) ;

4 **adjective precedate de adverbul** *chiar* :

La cea dragă voi ajunge chiar **zdrobit** și **rupt** în șase. (Antologie de poezie armeană clasică și contemporană, p. 100) ;

5 **verbe la modul infinitiv cu prepoziția** *fără* :

Regele era învinuit că, **fără a avea** competența de a judeca, condamnase și omorîse un om. (Haim

Scanned with OKEN Scanner

Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 57) ;

6 **verbe la modul gerunziu și construcții gerunziale nominale precedate de adverbele** *chiar, nici, și, chiar și :*

a Cine chiar **știind** că totul e o glumă **și avînd** toate motivele de îndoială nu cade într-o blîndă visare cînd cineva se-ncearcă a-i citi viitorul e chiar dobitoc. (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 111) ;

b Poți fi poet **și avînd** părul scurt. Poți fi poet **și plătindu-ți** chiria. Chiar **poet fiind,** poți să te culci cu propria ta nevastă. (Jules Renard, Jurnal, p. 39) ;

c Sărăcia limbii poate fi o stare de har. În această stare de grație, copiii și primitivii, chiar **mediocri fiind,** au adesea scăpărări metaforice geniale. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 30) ;

7 **adverbe și locuțiuni adverbiale concesive** *tot, totuși, cu toate astea, cu toate acestea :*

Cu toate acestea, Maiorescu a făcut un mare serviciu contemporanilor, atrăgîndu-le atenția că simpla versificare de știri istorice ori de judecăți nu este poezie. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 411)

C COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanțial concesiv este simplu :

Oare neamul românesc, **cu** toată **trăinicia** rădăcinilor, are un viitor, cînd trunchiul e rupt de întreg trecutul nostru și răsădit în mod meșteșugit în stratul unei dezvoltări cu totul străine, precum este pentru noi cea franțuzească ? (Mihai Eminescu, Bălcescu și urmașii lui, Arte poetice. Romantismul, p. 662)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial concesiv este multiplu :

Scanned with OKEN Scanner

În ciuda răspîndirii și prestigiului său, stoicismul a rămas apanajul mediilor rafinate, etica patricienilor. (Emil Cioran, Sfîrtecare, p. 144)

D TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Complementul circumstanțial concesiv, despărțindu-se, în mod obișnuit, prin virgulă de regentul său, realizează o topică liberă ; se exceptează concesivul exprimat prin pronume interogative și relative : întotdeauna antepus, acesta nu se izolează prin virgulă de termenul determinat.

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

La nivelul frazei, complementului circumstanțial concesiv îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială concesivă :

Nu intra cu bocancii în sufletul omului, **chiar dacă te ștergi pe picioare.** (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 115)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CONSECINȚĂ (C.Cnt.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBARE

Identificabil prin întrebarea **care este consecința faptului că ?**, acest tip de complement circumstanțial exprimă :

1 **consecința unei acțiuni, regentul fiind un verb (locuțiune verbală) :**

Piatra care m-a lovit **s-a așezat** (T.R.) **de minune** (C.Cnt.) în zidul templului meu. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 324) ;

2 **consecința unei însușiri, regentul fiind un adjectiv :**

Închipuirea mea de copil era **prea slabă** (T.R.) **spre a putea** (C.Cnt.) aduna atîta sumedenie de copii la un loc, și toți acești copii, pe care îi văzusem acum în aievea ședeau tăcuți, nemișcați și cu ochii țintiți la învățător. (Ioan Slavici, Nuvele, vol. I, p. 213)

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE CONSECINȚĂ

Complementul circumstanțial de consecință se exprimă prin :

1 **substantive în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile** *de, pînă la, spre :*

a Cu profesorul Tomescu mă înțeleg **de minune ;** îi cîștig încrederea și prietenia ; avea să stea alături de mine în Martie 1967 în tot timpul înmormîntării tatii, aveam să dovedim scepticilor și ne-

Scanned with OKEN Scanner

rozilor că împăcarea și uitarea sunt cu putință. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 133) ;

b Cîțiva membri compuneau orchestrul, alții formau corul și cîntarea generală urma cu vuiet, adesea **spre necazul** lui Eminescu, dar totdeauna **spre** marea **veselie** a „Junimii". (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 191) ;

c Ochii ei rotunzi și mari **pînă la uimire,** umbriți de breton, amenințau strengărește. (George Călinescu, Cartea nunții, p. 16) ;

2 **verbe la modul infinitiv, precedate de prepozițiile** *spre, pentru, pînă la :*

a Încă nu disprețuiesc destul teatrul **pentru a reuși** în teatru. (Jules Renard, Jurnal, p. 362) ;

b Atenție, să nu ne lăsăm cuceriți de calitățile oamenilor **spre a le îmbrățișa** ideile. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 373) ;

c Macedonski era orgolios infatuat **pînă la a se crede** și **proclama** singur ca cel mai mare poet al nostru. (Ei l-au văzut pe Eminescu, p. 408) ;

3 **verbe la modul gerunziu :**

a Eminescu se așează la masă și începu să citească piesa cu vocea lui limpede **minunînd** pe toți cei de față care îl priveau mișcați și fericiți. (Ei l-au văzut pe Eminescu, p. 367) ;

b Și se duc pe rînd, pe rînd, / Zarea lumii-**ntunecînd,** / Și se duc ca clipele, / Scuturînd aripele, / Și mă lasă pustiit, / Veștejit și amorțit / Și cu doru-mi singurel, / De mă-ngîn numai cu el. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 186) ;

4 **locuțiuni adverbiale :**

Tot mai port în viață ca la nuntă steagul / Și-l mai joc în aer, **de-a mai mare dragul.** (Mihai Beniuc, Poezii, p. 302)

C. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CONSECINȚĂ SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanțial de consecință este simplu :

Scanned with OKEN Scanner

Așa de puține poezii se strecurară prin critica „Junimii", mai cu seamă după stăruința lui Pogor și spre marea **indignare** a lui N. Scheletti, încît abia rămăsese materie destulă pentru o broșură foarte subțire — dar despre o antologie nici nu mai putea fi vorba. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 186)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial de consecință este multiplu :

Tudor sta drept pe cal și neînduplecat ; și ieșiseră și toți Șoimărești, bătrîni, muieri și copii ; și priveau cum trec fără încetare brăzdare cu șase boi și apasă pe cormane oșteni, **înnegrind** și **asemănînd** încet bătătura unde sălășluise stăpînirea Orheianului. (Mihail Sadoveanu, Neamul Șoimăreștilor, p. 175)

D TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Întotdeauna postpus regentului său, complementul circumstanțial de consecință nu se izolează, de obicei, prin virgulă de acesta.

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE CONSECINȚĂ

La nivelul frazei, complementului circumstanțial de consecință îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială de consecință (rezultativă) :

Cine scobește zidul cu carnea lui, / Cu degetul lui ca un cui, / **De răspunde-n rănile mele ?** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 111)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL (C.Instr.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial instrumental — identificabil prin întrebările **cu ajutorul cui ?, prin intermediul cui ?, prin miljocirea cui ?, grație cui ?, datorită cui ?, mulțumită cui ?, cu ce ?, din ce ?, fără ce ?, în ce ?, prin ce ?, prin cine ?, după ce ?** — indică „obiectul“ (concret și abstract) prin care se realizează o acțiune sau prin care se manifestă o însușire :

1 Cînd ai o casă de sticlă nu trebuie să arunci **cu pietre** în casa vecinului. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 51) ;

2 În societatea modernă se cîștigă banii numai **prin bani. Prin muncă** se cîștigă pînea. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 30) ;

3 De o documentare excepțională și o probitate științifică exemplară, lucrarea e în același timp o scriere remarcabilă **prin compoziție, elanul** narației, **limpezimea, armonia** și **muzicalitatea** frazei. (Dicționar de literatură română, p. 52)

Complementul circumstanțial instrumental determină :

1 **verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la moduri personale și nepersonale :**

a Războiul **se face** (T.R.) **cu sabia** (C.Instr.), iar negoțul **cu bani** (C.Instr.). (Cugetări persane, p. 123) ;

b Dacă n-aș iubi-o pe Marinette, **mi-aș lua tălpășița** (T.R.) **cu trenul** (C.Instr.) de ora zece. (Jules Renard, Jurnal, p. 385) ;

c Și el cînd venea, / Măre, se-ntîlnea / Cu un cioban / Întorcînd la oi, / **Din fluier** (C.Instr.)

Scanned with OKEN Scanner

cîntînd (T.R.) / Oilor la cîmp, / **Din caval** (C. Instr.) **zicînd** (T.R.), / Oile chemînd. (Materialuri folclorice, vol. I, p. 294) ;

d Faptul **de a analiza** (T.R.) **prin intermediul intelectului** (C.Instr.) un simbol seamănă cu desfolierea unei cepe pentru a căuta ceapa. (Dicționar de simboluri, vol. I, p. 60) ;

2 **adjective :**

a Timpul a închis porțile **ferecate** (T.R.) **în cuie** (C.Instr.). (Jules Renard, Jurnal, p. 199) ;

b Enigmatică și senzațională la prima vedere, aspirînd în fond la alegorie și simbol, **impecabilă** (T.R.) **prin înscenare** și **prin ritm** (C.Instr.), Îmbrățișarea mortului trage narațiunea de tip hoffmanesc, prin filiera E. A. Poe, spre o semnificație care trebuie căutată în afara textului. (Dicționar de literatură română, p. 303) ;

3 **interjecții predicative :**

a **Și jap !** (T.R.) **cu reteveiul** (C.Instr.) pe șale. (Marin Sorescu, La lilieci, p. 180) ;

b Și chiar **haidem** (T.R.) **cu ajutorul Domnului** (C.Instr.), să isprăvim o dată și trebușoara asta. (Ion Creangă, Povești, Amintiri, Povestiri, p. 102)

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL

Complementul circumstanțial instrumental se exprimă prin :

1 **substantive comune sau proprii în cazul genitiv, precedate de locuțiunile prepoziționale** *cu ajutorul, cu sprijinul, prin intermediul, prin mijlocirea, pe baza, de pe urma :*

a Nu-mi vine să mă descotorosesc, **cu ajutorul lui Dumnezeu,** de toate greutățile. (Jules Renard, Jurnal, p. 444) ;

b Un emițător trimite un mesaj unui receptor **prin intermediul unui canal :** mesajul e codificat și se referă la un context. (Retorică generală, p. 26) ;

Scanned with OKEN Scanner

c Fiecare cetățean se poate adresa națiunii prin scris și fiecare cititor cercetează în tihnă și cu obiectivitate ceea ce compatriotul său îi comunică **prin mijlocirea presei.** (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 588) ;

d Tradițiile și povestirile lor au luat naștere **pe baza concepțiilor** răspîndite în propria lor epocă, inclusiv cele aflate în centrul disputei cu înțelepții Israelului, fariseii, care respingeau natura mesianică și divină a lui Isus în special și creștinismul în general. (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 24) ;

2 **substantive comune sau proprii în cazul dativ, precedate de prepozițiile** *grație, datorită, mulțumită :*

a Adevărul se deschide cu limba, amănuntul iese la iveală **mulțumită explicației** sale. (Cugetări persane, p. 212) ;

b Argumentele melancoliei ne-ar transforma pe toți în adepți ai Neantului dacă n-am rezista **datorită unei imunități** hormonale, pe care noi, cei sănătoși, le-o opunem. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 33) ;

3 **substantive comune sau proprii în cazul acuzativ cu prepoziție :**

a Copiii mei, își toarce steaua firul — / **cu poezia** nu aduni avere : / vă las ca moștenire trandafirul, / lumina lui de pace și durere. (Nicolae Dabija, Aripă sub cămașă, p. 48) ;

b **Prin Mozart** sau **Bach, Ceaikovski** sau **Verdi, Beethoven** sau **Enescu** întreaga lume devine un singur neam integrat în ordinea și cadența cosmică. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 62) ;

c Criticul, ca și popa, trăiește **din nașterea, cununia și moartea** scriitorului. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 79) ;

d Dacă faci ceva frumos, Dumnezeu te răsplătește, poate, **printr-un surîs.** (Eugen Ionescu, Căutarea intermitentă, p. 129) ;

e Se ceartă regii și împărații între ei, pentru averi, pentru pămînturi și pun soldații să se ia **în spăngi,**

Scanned with OKEN Scanner

în săbii, să se împuște, să se omoare. (Zaharia Stancu, Desculț, p. 107) ;

f Cîntă duios, **la contrabas,** / orfevrii cu sîrmă în nas. (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 22) ;

4 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative) în cazul genitiv, precedate de locuțiunile prepoziționale** *cu ajutorul, cu sprijinul, prin intermediul, prin mijlocirea, de pe urma, pe baza :*

a **Cu ajutorul lui,** arta face ceva admirabil, dar deja fals. (Jules Renard, Jurnal, p. 309) ;

b Principiile sunt schelele **cu ajutorul cărora** se clădește un caracter. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 113) ;

5 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative) în cazul dativ, precedate de prepozițiile** *grație, datorită, mulțumită :*

a Același cuvînt intră, **datorită lui,** în zece combinații, în timp ce dumneavoastră n-ați putea face cu acel cuvînt decît una singură. (Paul Valéry, Poezii. Dialoguri. Poetică și estetică, p. 762) ;

b Teatrul a dobîndit, în Anglia, o nouă viață, **grație nouă, grație mie,** oricît de înfumurată ar putea să apară o asemenea afirmație. (Eugen Ionescu, Căutarea intermitentă, p. 44) ;

6 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, reflexive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative) în cazul acuzativ, precedate de prepoziții :**

a Sînt ideea **prin care** se intră în cetate. (Ion Caraion, Lacrimi perpendiculare, p. 266) ;

b Legea este un paloș **cu care** cel mai puternic taie în bucăți pe cel mai slab. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 137) ;

c **Prin ce** ar putea să fie mutilat Universul ? (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 82) ;

d Te-am ruga, mări ruga / Să-mi trimiți **prin cineva** / Ce-i mai mîndru-n valea Ta. (Mihai Eminescu, Poezii, p. 130) ;

Scanned with OKEN Scanner

e Cu un ochi tot măsoară, **cu celălalt** se roagă. Nu rîde **cu nici unul.** (Lucian Blaga, Teatru, p. 104) ;

7 **numerale cardinale, ordinale sau colective în cazul genitiv cu locuțiunile prepoziționale** *cu ajutorul, prin intermediul, prin mijlocirea, pe baza,* **în cazul dativ cu prepozițiile** *grație, datorită, mulțumită,* **în cazul acuzativ cu prepoziție :**

a Cui îi pare rău pre noi / Îi dă, Doamne, șase boi,/ Doi să i-i mînce domnii, / Doi să i-i mînce lupii, / **Cu doi** să-și care morții. (Mihai Eminescu, Literatură populară, p. 95) ;

b Nu bate în ușa mea cu o mînă — în a ta se va bate **cu amîndouă.** (Cugetări persane, p. 307) ;

8 **verbe la modul infinitiv cu prepoziția** *prin* **:**

a Toți au felicitat de-a rîndul pe Bodnărescu de această profesie de credință, și apoi Pogor, ca șef al iunimiștilor panteiști, a primit pe neofit cu un discurs plin de povețe panteiste, l-a binecuvîntat și a sfîrșit **prin** a-i declara că „dignus est intrare in nostro docto corpore !“ (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 136) ;

b Am început **prin** a-l **citi** pe Stevenson, pe Kipling, Biblia, O mie și una de nopți în traducerea lui Edward William Lane, apoi în versiunea Burton și încă recitesc aceste cărți. (Borges despre Borges, p. 5) ;

9 **verbe la modul gerunziu :**

a Este un aur pe care-l culege și un țigan **trecînd** nisipul prin sită. (Nicolae Iorga, Cugetări, p. 93) ;

b Omenirea se corectează **ținînd** stînci în gură. (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 26) ;

c **Alcătuind** un inventar al viciilor și virtuților, **adunînd** laolaltă principalele fapte provocate de pasiuni și patimi, **zugrăvind** caractere, **alegînd** principalele evenimente petrecute în societate, **compunînd** tipuri prin îmbinarea trăsăturilor mai multor caractere omogene, poate voi reuși să scriu istoria uitată de atîția istorici : cea a moravuri-

Scanned with OKEN Scanner

lor. (Balzac, Maxime și cugetări, Prefață la Comedia umană) ;

d Îmi doresc un an excepțional și încep **sculîndu-mă** tîrziu, **ghiftuindu-mă** bine și **dormind** într-un fotoliu pînă la ora trei. (Jules Renard, Jurnal, p. 131)

C TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul circumstanțial instrumental nu se desparte prin virgulă de acesta :

a Mai bine să mori de foame decît să te saturi cu pîinea dobîndită **înjosindu-te.** (Cugetări persane, p. 84) ;

b Nu se poate spune despre om, ca de lăcustă, că secerînd devastează ogoarele. (George Călinescu, Aforisme și reflecții, p. 119)

D ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL

La nivelul frazei, complementului circumstanțial instrumental îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială instrumentală :

Îl plesnește pe Cîrstea cu cravașa, cu biciul, **cu ce are în mînă.** (Zaharia Stancu, Desculț, p. 114)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV (C.Cum.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI

Complementul circumstanțial cumulativ indică obiectul (ființă, lucru, fenomen, acțiune, însușire, circumstanță spațială sau temporală) care cumulează obiectul exprimat printr-o parte de vorbire actualizînd diverse funcții sintactice: subiect gramatical, predicat verbal, element predicativ suplimentar, complement necircumstanțial sau circumstanțial.

Complementul circumstanțial cumulativ nu se identifică prin întrebări, ideea de cumul afirmîndu-se grație contextului.

Determinînd verbe, locuțiuni verbale, sintagma predicatului nominal, interjecții predicative, complementul circumstanțial cumulativ se exprimă prin:

1 **substantive (substitute: pronume și numerale) în cazul genitiv, precedate de locuțiunea prepozițională** *în afara*:

În afara relației text-funcție, un rol esențial în mecanismul dezvoltării literaturii îl are modul de apreciere. (Poetică, estetică, sociologie, p. 121);

2 **substantive (substitute: pronume și numerale) în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile** *pe* **și** *despre*, **(ambele fiind însoțite de grupul adverbial** *nu numai*), *decît* (= *pe lîngă*) **și** *peste* (= *pe lîngă*), *între*, *printre* **și** *pe lîngă*, **ori de locuțiunile prepoziționale** *alături de*, *(în) afară de*, *dincolo de* **și** *deosebit de*:

a **În afară de Eminescu,** îmi place Bacovia și, din literaturile străine, Baudelaire. (Marin Preda, Creație și morală, p. 419);

Scanned with OKEN Scanner

b **Alături de apărarea** pe care și-o poate face fiecare parte din proces, există și posibilitatea exercitării apărării cu ajutorul unui avocat care poate să acorde celui interesat asistență juridică. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 158) ;

c Nicolae Labiș este un poet care convinge, **dincolo de operă,** prin fervoarea destinului său. (Dicționar de literatură română, p. 221) ;

d Se zice că acel minister era să fie compus, **între alții,** de d-nii Panait Cristea, Scarlat Baragini, Panait Balș, colonelul P. Schiletti (tatăl amicului nostru) și Nicu Aslan, singurul bărbat inteligent dintre aceștia toți. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 72) ;

e **Deosebit de români,** pe care, în lipsă de alte pricini, legătura sîngelui i-ar fi silit a sta mai bine cu frații lor, din țară decît cu un neam strein, chiar și sașii și săcuii erau cu totul în favorul lui Mihai-Vodă. (Nicolae Bălcescu, Românii supt Mihai-Voievod Viteazul, p. 258) ;

3 **locuțiuni adverbiale** *(în) afară de aceasta / asta, (în) plus de aceasta / asta, pe lîngă aceasta / asta, în plus, pe deasupra :*

a **În afară de aceasta,** nu trebuie pierdute din vedere nici însușiri ale creației artistice, cum ar fi orientarea ei lăuntrică spre efectul estetic. (Poetică, estetică, sociologie, p. 130) ;

b **Afară de aceasta,** îmi mai spune că Eminescu n-a rupt deloc legăturile sale — de natură dubioasă — cu această femeie. (Ei l-au văzut pe Eminescu, p. 311) ;

c Mănîncă tot și mai bea și apa, **pe deasupra.** (Proverbe și cugetări armenești, p. 92) ;

d Regăsește în fiu pe același bărbat mut care era soțul ei ; **în plus,** soțul rămîne invizibil. (Jules Renard, Jurnal, p. 366)

Scanned with OKEN Scanner

B COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanțial cumulativ este simplu :

În afară de realitatea cunoașterii și a faptei, pe care scriitorul o găsește dinainte constituită, el găsește constituită și o anume literatură. (Poetică, estetică, sociologie, p. 68)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial cumulativ este multiplu :

Pe lîngă Maiorescu și **Pogor** trebuia să vorbesc și eu, frate-meu Leon, N. Mandrea, N. Roznovanu, și chiar Dimitrie Sturdza, care în acea iarnă locuia în Iași și pînă la o vreme venise de cîteva ori în adunările „Junimii". (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 69)

C TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul circumstanțial cumulativ se desparte prin virgulă de acesta, exceptîndu-se cumulativul postpus introdus prin prepozițiile *pe lîngă* și *decît* ; cînd se intercalează între subiect și predicat, între un determinat și determinantul lui, acest tip de circumstanțial se izolează prin virgulă :

a Dar **afară de acestea,** vor căta vieții tale / Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale — / Astea toate te apropie de dînșii... (Mihai Eminescu, Poezii, p. 121) ;

b Dar pe cînd Naum a tradus numai poezii franceze, Vârgolici, **pe lîngă aceste,** a mai tradus în românește și poezii latine, spaniole, engleze și germane. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 135) ;

c Iată un mic semn, **printre** atîtea **altele,** al decadenței universale ! (Julien Green, Jurnal, p. 282)

Scanned with OKEN Scanner

D ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV

La nivelul frazei, complementului circumstanțial cumulativ îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială cumulativă :

După ce că i-am dus în cîrcă, mai aștern și masa pe spatele meu. (Grigore Vieru, „Rădăcina de foc", p. 324)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV (C.Soc.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial sociativ — răspunzînd la întrebările **cu cine ?, cu ce ?, fără cine ?, fără ce ?, cu cîți ?, cu cîte ?, cu al cîtelea ?, cu a cîta ?, împreună cu cine ?, împreună cu ce ?, laolaltă cu cine ?, laolaltă cu ce ?, la un loc cu cine ?, la un loc cu ce ?, cu tot cu cine ?, cu tot cu ce ?** — indică obiectul (ființa, lucrul) care se asociază cu subiectul ori cu alte complemente (direct, de agent, de excepție, cumulativ) în realizarea unei acțiuni :

1 Peștele **cu pește,** pasărea **cu pasăre,** iar omul **cu om** trăiește. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 93) ;

2 — Ițicule, îngăduie-mă și pe mine la voi în casă, pîine **cu vin** să mănînc și eu, c-o să moară și Tudorache al nostru și-o să te îngădui și eu pe tine la noi să mănînci și tu pîine **cu vin.** (Zaharia Stancu, Desculț, p. 81)

Complementul circumstanțial sociativ determină :

1 verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la moduri personale și nepersonale :

a Să scormonesc pînă la fund, **să scot** (T.R.) planta adevăratului **cu rădăcini cu tot** (C.Soc.). (Jules Renard, Jurnal, p. 106) ;

b Într-una din capelele acestei biserici cît se poate de urîte, o vedem pe Fecioară **înălțîndu-se** (T.R.) **împreună cu Fiul** (C.Soc.) ei, deasupra globului pămîntesc. (Emil Cioran, Despre neajunsul de a te fi născut, p. 50) ;

2 **adjective participiale ori formate prin derivare cu sufixul** — *bil* :

Un războinic doarme pe deal / **îngropat** (T.R.) **cu tot cu cal** (C.Soc.). (Ion Caraion, Postume, p. 220) ;

3 **interjecții predicative** :

— **Haideți** (T.R.) și d-voastră **cu mine** (C.Soc.), că-s eu om pămîntean și cățelul n-o bate, nici cocoșul n-a cînta. (Mihai Eminescu, Literatură populară, p. 245)

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV

Complementul circumstanțial sociativ se exprimă prin :

1 **substantive comune sau proprii în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile** *cu* **și** *fără* **ori de locuțiunile prepoziționale** *împreună cu, dimpreună cu, laolaltă cu, la un loc cu, cu... la un loc, cu tot cu, cu... cu tot* :

a Vine și Misirliu **cu nevasta, cu fetele, cu băiatul.** (Zaharia Stancu, Desculț, p. 179) ;

b Carnea se deprinde să hălăduie **laolaltă cu moartea.** (Antologia poeziei franceze de la Rimbaud pînă azi, vol. III, p. 149) ;

c Dar și această imagine intră, **cu lacrimi cu tot,** în stomacul tău, Frumusețe. (Daniela Crăsnaru, Fereastra în zid, p. 49) ;

d Și sîngeră tăria / **Cu cerul la un loc.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 203) ;

2 **pronume (personale propriu-zise, de politețe, posesive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative) în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile și de locuțiunile prepoziționale de la substantiv :**

a Era umed în bordei / Și tuleam și eu **cu ei.** (Ion Barbu, Poezii, proză, publicistică, p. 7) ;

b În miazăzi, în miazănoapte, / Pe patru drumurile largi ale făpturii / Veneau **cu noi,** deasupră-ne, vulturii, / Și ugerii, alături, ai vitelor, cu lapte. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 94) ;

Scanned with OKEN Scanner

c Trebuie să faci astfel încît în ceasul tîrziu să nu te retragi dinaintea oamenilor, ci să te retragi spre ceva **fără ei.** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 24) ;

d Pe lîngă apa care trece, / **Cu tine** astăzi cine trece, / **Cu cine** treci în noaptea rece ? (Emil Isac, 110 poezii, p. 90) ;

e Așa cum îți faci o casă în care să locuiești și devii **cu ai tăi,** îți poți face și un gînd-vatră, în care să te aduni cu toate celelalte gînduri și să intri în devenire. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 103) ;

f E mai bine să trăiești cu un singur om liber și să te păstrezi fără teamă și liber, decît să robești **împreună cu mulți.** (Epictet, Marcus Aurelius, Manualul, Către sine, p. 44) ;

g Nu țintesc către adevăr ca dat (ca în budismul zen), ci înaintez **cu el cu tot.** (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 129) ;

h Pășteam **cu alții** gîștele-n ariniști. (Lucian Blaga, Poezii, p. 43)

C COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanțial sociativ este simplu :

Blajin și netot, / Înghite **cu sîmburi cu tot.** (Tudor Arghezi, Versuri, vol. I, p. 466)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial sociativ este multiplu :

Deșteaptă-te, bătrîne Bate Cîmpii, / din somnul tău adînc și ia-ne urma / **cu Trage la Măsea** și **Urlă-n Bute, / cu Mestecă Pămînt** și **Frige Linte, / cu Duce Moartea-n Circă** și **cu Fură / Găina de pe Ou, cu Plînge Rîsul / de-acum o vară** și **cu Bun de Plată, / cu Bate Apa-n Piuă** și **cu sora / de lapte**-a tuturor, care-i bocește / de tineri, ca pe morți, pînă la moar-

Scanned with OKEN Scanner

te, / și-și spune — cînd e ceață — Gură Cască, / și cînd e vînt de seară, Poale-n creștet. (Mircea Ciobanu, Poeme, p. 77)

D TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul circumstanțial sociativ nu trebuie să fie separat prin virgulă de acesta :

a Merg lîng-o apă și-**mpreună cu rîul** / traversez sub lună orașul de piatră. (Aurel Rău, Versuri, p. 234) ;

b Ceea ce tînărul nostru prieten trăiește **laolaltă cu noi** este tocmai acțiunea și fapta, vorba și scrisul, pornite din noi în momente fericite și la care adăugăm, bucuroși, oricînd. (Goethe, Maxime și reflecții, p. 18)

Cînd se exprimă prin pronume relative sau interogative, complementul circumstanțial sociativ se plasează numai în fața regentului său, fără să se despartă de acesta prin virgulă :

Pe sînul cui plîngi tu iubirea ? / **Cu cine** lauzi înflorirea ? / **Cu cine** blestemi veștejirea ? / **Cu cine** numeri tu arginții ? / Cu-ai cui dinți îți tremură dinții / Cînd ți se stinge glasul minții ? (Emil Isac, 110 poezii, p. 54)

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV

La nivelul frazei, complementului circumstanțial sociativ îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială sociativă :

Nu m-am măritat **cu cine mi-a plăcut** ; m-am dus după al lui Urcan, ca să vă fac pe plac. (Pavel Dan, Scrieri, p. 57)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE (C.Excep.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial de excepție — identificabil prin întrebările **cu excepția cui ?, cu excepția căruia ?, cu excepția căreia ?, cu excepția cărui fapt ?** — indică obiectul care se exceptează de la realizarea funcției sintactice a părții de vorbire la care se face referirea.

Excepția se exprimă :

1 **în raport cu subiectul :**

În afară de Gasemi (C.Excep.), după convingerile sale, întreaga **lume** (S) e o iluzie și o legendă. (Cugetări persane, p. 217) ;

2 **în raport cu numele predicativ :**

În fiecare zi trebuie făcută supa și, **cu excepția legumelor** (C.Excep.), în fiecare zi e aproape **aceeași** (N.P.). (Jules Renard, Jurnal, p. 173) ;

3 **în raport cu atributul :**

Și n-au **alt** (Atr.) sens / **decît acela** (C. Excep.) de-a fi bulbuci / ce se formează și dispar. (Fernando Pessoa, Păstorul de turme, p. 61) ;

4 **în raport cu complementul :**

Înfumuraților nu aud niciodată **nimic** (C.D.) **în afară de laude** (C.Excep.). (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 112)

Complementul circumstanțial de excepție determină :

1 **verbe (locuțiuni verbale) :**

În afara speranțelor (C.Excep.) împlinite, nimic **nu se pierde** (T.R.) în lume. (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 113) ;

Scanned with OKEN Scanner

2 **interjecții predicative :**

În afară de Pîrvu (C.Excep.) **haideți** (T.R.) toți !

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE

Complementul circumstanțial de excepție se exprimă prin :

1 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul genitiv, precedate de locuțiunile prepoziționale** *în afara, cu excepția :*

a **În afara slujbelor** bisericii nu există scară către cer. (Petre Țuțea, 321 de vorbe memorabile ale lui Petre Țuțea, p. 24) ;

b Organele alese, **cu excepția rectorului,** se confirmă de către senatul universitar. (Legea învățămîntului, p. 36) ;

2 **substantive(substitute : pronume și numerale) în cazul acuzativ, precedate de locuțiunea prepozițională** *(în) afară de* **ori de adverbul prepozițional restrictiv** *decît* ; **învechit și regional se utilizează și prepoziția** *fără* :

a **În afară de om,** singura ființă care are religia luminii este ciocîrlia. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 198) ;

b Toată lumea e tînără / **afară de Dumnezeu.** (Ion Caraion, Postume, p. 188) ;

c Codrule, Măria Ta, / Lasă-mă sub poala ta, / Că nimica n-oi strica / **Fără** num-**o rămurea,** / Să-mi atîrn armele-n ea. (Mihai Eminescu, Literatură populară) ;

d Ci iarăși cuibul cu pui, iarăși viața / Apărută din oul clocit, urît mirositor / În care părea că nu se mai află nimic / **Decît lichidul** călduț și tulbure / Pus înaintea noastră a tuturor. (Ileana Mălăncioiu, Urcarea muntelui, p. 14) ;

Scanned with OKEN Scanner

e **În afară de tine** nimic nu se mai află pe lume ; deci de la tine cere tot ce vrei, pentru că numai tu exiști. (Cugetări persane, p. 351) ;

f Voi merge și nu voi mai auzi alți pași falși, **în afară de ai mei.** (Antologia poeziei franceze de la Rimbaud pînă azi, vol. III, p. 96) ;

g Oricine-mi stîrnește interesul, oricine **în afară de ceilalți.** (Emil Cioran, Demiurgul cel rău, p. 31) ;

h Dar ceea ce constatăm cu părere de rău este că **afară de doi-trei,** ceilalți nu știu a vorbi. (Mihai Eminescu, Despre cultură și artă, p. 163) ;

3 **verbe la modul infinitiv, precedate de adverbul prepoziţional restrictiv** *decît* **ori de locuțiunea prepoziţională** *(în) afară de :*

a Nu face nimic în lume **în afară de-a sădi** sămînța omeniei. (Cugetări persane, p. 280) ;

b Făcea orice **în afară de a gîndi** și **a vorbi** pentru el — așa cum încercaseră alții. (Borges despre Borges, p. 201)

C COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanțial de excepție este simplu :

Nu mîncă nimeni fructe, **în afară de Vasile,** care spuse că dulciurile sărăcesc organismul de vitamine. (Marin Preda, Cel mai iubit dintre pămînteni, vol. I, p. 435)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial de excepție este multiplu :

Mătasea, aurul și argintul — frumusețea și podoaba femeilor ; pentru bărbat nu se află frumusețe și podoabă **în afară de știință** și **faptă.** (Cugetări persane, p. 30)

Scanned with OKEN Scanner

D TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul circumstanțial de excepție se izolează, de obicei, prin virgulă de acesta :

a **În afară de muzică,** totul e minciună, chiar și singurătatea, chiar și extazul. (Emil Cioran, Eseuri, p. 311) ;

b Nu făurești nimic întemeiat pe robie, **afară de revolta** robilor. (Antoine de Saint-Exupéry, Gînduri, p. 158)

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE

La nivelul frazei, complementului circumstanțial de excepție îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială de excepție :

Toată istoria poeziei lirice și epice nu face altceva **decît să nuanțeze, să specializeze, să diferențieze, să analizeze în mare sau pe fragmente, să dea răspuns pozitiv, negativ sau intermediar acestei probleme.** (Nichita Stănescu, Fiziologia poeziei, p. 19)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL (C.Op.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI

Complementul circumstanțial opozițional indică obiectul (ființă, fenomen, acțiune, circumstanță etc.) care se opune altui obiect ; opoziția se exprimă față de alte părți de propoziție :

1 **față de subiect :**

În loc de frunze (C.Op.), pe meleaguri, / Din cosmos curg **fosniri** (S) de steaguri. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 218) ;

2 **față de predicatul verbal :**

Publicul **preferă** (P.V.) să se plîngă că nu e servit cum trebuie, **în loc de a-și da osteneala** (C.Op.) să fie mai bine servit. (Goethe, Maxime și reflecții, p. 124) ;

3 **față de un complement necircumstanțial :**

Cine o fi fost cel dintîi care o fi zis **război** (C.D.) **în loc de război** (C.Op.), **elev** (C.D.) **în loc de școlar** (C.Op.), **savant** (C.D.) **în loc de învățat** (C.Op.), **moravuri** (C.D.), **în loc de năravuri** (C.Op.) și care să fi fost cauzele pentru care s-au introdus aceste schimbări ? (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 227) ;

4 **față de un complement circumstanțial :**

Dacă s-ar face grădinar, dracul ar încerca să fecundeze florile **cu cenușă** (C.Instr.) **în loc de polen** (C.Op.). (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 33)

Complementul circumstanțial opozițional determină :

1 **verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la moduri personale și nepersonale :**

Scanned with OKEN Scanner

a **în locul versului** (C.Op.) ce n-a / Venit, **vine** (T.R.) iubita / Decît cîntecul și mai frumoasă. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 291) ;

b Acolo — / **filfîind** (T.R.) **în locul păsării** (C.Op.), / cuvîntul pasăre se ouă în cer. / Acolo — / **suferind** (T.R.) **în locul inimii** (C.Op.), / cuvîntul inimă nu obosește. / Acolo — / **durînd** (T.R.) **în locul iubirii** (C.Op.), / cuvîntul iubire se împarte la castori. (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 190) ;

2 **sintagma predicatului nominal :**

Ziarul, **în loc de a îndeplini** (C.Op.) o misiune, a **devenit tarabă, comerț** (T.R.). (Balzac, Maxime și cugetări, p. 72)

Complementul circumstanțial opozițional nu se identifică prin întrebări ; ideea de opoziție se relevă din context.

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL

Complementul circumstanțial opozițional se exprimă prin :

1 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul genitiv, precedate de locuțiunea prepozițională** *în locul :*

a Cei mai mulți poeți țin în grajd, **în locul Pegasului,** un dicționar de cuvinte. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 227) ;

b **În locul bărbaților** trimiși la război se întorc la vetrele lor urne cu cenușă. (Cugetări grecești, p. 141) ;

2 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul acuzativ, precedate de adverbul prepozițional** *decît* **sau de locuțiunea prepozițională** *în loc de ;* **substantive în acuzativ cu prepoziția** *drept :*

a **În loc de pușcă,** sufletul să-l ții / în mînă, ca pe-un arc de abur, care / cu vîrful sfintei nevi-

novăţii / răneşte totul fără vindecare. (Ştefan Augustin Doinaş, Foamea de unu, p. 30) ;

b **Decît catană** la rînd / Mai bine-n codru flămînd, / **Decît catană**-n şireag / Mai bine-n codru pribeag. (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, vol. II, p. 27) ;

c Eu, **drept răspuns,** îi am pus întreg dosarul Academiei înainte şi l-am rugat să-l studieze şi să-şi facă singur convicţia. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 133) ;

d Curtea e prea mare — ziceau. / **În loc de** 30, 15 ari. (Marin Sorescu, La lilieci, vol. V, p. 101) ;

3 **adjective :**

— Mărite domn ! am un condei ciudat : / **în loc de „mare“**-a scris cu lacrimi „tristă“. (Ştefan Augustin Doinaş, Foamea de unu, p. 287) ;

4 **verbe la modul infinitiv cu locuţiunea prepoziţională** *în loc de :*

a Îl dispreţuia fiindcă primise să fie graţiat **în loc de a răbda** pînă ce va fi fost rejudecat, achitat şi reabilitat. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 303) ;

b În ultima vreme, se întîlneşte din ce în ce mai des a gira **în loc de a gera,** deşi primul înseamnă „a garanta“ (asemenea ital. girare), iar al doilea „a conduce, a administra“ etc. în numele altcuiva (frc. gérer). (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 27) ;

5 **interjecţii :**

Spune : „hau-hau“ **în loc de „hei-hei“** ! (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 273)

C COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL OPOZIŢIONAL SIMPLU ŞI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanţial opoziţional este simplu :

Să nu dea Dumnezeu omului cîte poate îndura : **în loc de vaiete** se aud amintiri politice ori picante,

Scanned with OKEN Scanner

versuri, controverse științifice. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 209)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial opozițional este multiplu :

În loc de Adam și **Eva** a se citi cutare și cutare. (Marin Sorescu, Poezii, p. 41)

D TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus ori postpus regentului său, complementul circumstanțial opozițional nu se izolează, de obicei, prin virgulă de acesta :

a **În loc de Pogor, Carp** și **Xenopol** se zice : Pirghir, Chirp și Xinipili. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 202) ;

b Banii lucesc **în loc de lămpi.** (Soare de zăpadă, p. 228)

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL

La nivelul frazei, complementului circumstanțial opozițional îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială opozițională :

Fanatismul legionarilor din facultate mă lăsa indiferent și nu-i puteam înțelege pe acei colegi care **în loc să se ocupe de fete** se ocupau de jidani. (Marin Preda, Cel mai iubit dintre pămînteni, vol. I, p. 54)

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL REFERENȚIAL (C.Ref.)

A DEFINIȚIE, REGENȚI, ÎNTREBĂRI

Complementul circumstanțial referențial (limitativ) — identificîndu-se prin întrebările **cu privire la cine ?, cu privire la ce ?, în legătură cu cine ?, în legătură cu ce ?, referitor la cine ?, referitor la ce ?, relativ la cine ?, relativ la ce ?, în privința cui ?, în ce privință ?, din ce punct de vedere ?** etc. — indică :

1 **obiectul la care se limitează o acțiune :**

În ceea ce privește bîlciurile, tîrgurile, porturile sau **aeroporturile** legea precizează (art. 466) că nu este necesar ca acestea să aparțină unor municipii sau orașe. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 667) ;

2 **obiectul la care se limitează o însușire :**

Veche-i zicala : bătrîn **la sfat**, tînăr **la stat.** (Gînduri nemuritoare. Proverbe și cugetări poloneze, p. 13) ;

3 **obiectul din al cărui punct de vedere se realizează o comunicare :**

După Mallarmé acest strat sonor al poeziei realizează efectele muzicii dar, spre deosebire de numeroși contemporani care obișnuiau să proclame zgomotos „De la musique avant toute chose", el nu confundă sunetele poeziei cu sunetele muzicii și nu dorește ca poezia să devină muzică. (René Wellek, Istoria criticii literare moderne, vol. IV, p. 472)

Circumstanțialul referențial determină :

1 **verbe (locuțiuni verbale) întrebuințate la moduri personale și nepersonale :**

a **În privința participării** (C.Ref.) procurorului, legea (art. 376) **arată** (T.R.) că aceasta e obligatorie la

Scanned with OKEN Scanner

judecarea recursului, oricare ar fi obiectul cauzei. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 556) ;

b Am putea spune că omul de artă învinge limba prin propriile ei arme lingvistice, obligînd limba să se autodepășească, **perfecționîndu-se** (T.R.) **din punct de vedere lingvistic** (C.Ref.). (Poetică, estetică, sociologie, p. 86) ;

2 **sintagma predicatului nominal :**

O definiție în care intervine tautologia **e o eroare** (T.R.) **din punct de vedere logic** (C.Ref.), dar **din punct de vedere psihologic** (C.Ref.) ea **este o definiție** (T.R.) schițată, parțială, indicativă, în care degetul arătător s-a hotărît să suplinească inteligența. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 149) ;

3 **adjective :**

Foicica fagului, / La poalele muntelui, / Muntelui Pleșuvului, / În mijlocul / Cîmpului, / La puțul / Porumbului, / Pe cîmpia verde-ntinsă, / Și de cetine coprinsă, / Șade Toma Alimoș, / Haiduc din Țara-de-Jos, / **Nalt** (T.R.) **la stat,** (C.Ref.) / **Mare** (T.R.) **la sfat** (C.Ref.) / Și viteaz cum n-a mai stat. (G. Dem. Teodorescu, Poezii populare române, vol. II, p. 314) ;

4 **adverbe sau locuțiuni adverbiale :**

Astfel mie, îmi pare să fi observat că Slavici a început să scrie **mai rău** (T.R.) **în ce privește literatura** (C.Ref.), **mai bine** (T.R.) **în ce privește politica** (C.Ref.). (Mihai Eminescu, Despre cultură și artă, p. 247)

B PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL REFERENȚIAL

Circumstanțialul referențial se exprimă prin :

1 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul genitiv, precedate de prepoziția** *asupra* **ori de locuțiunile prepoziționale** *despre, partea, din partea, după părerea, după opinia, din punctul de vedere, în privința, prin prisma, în problema, sub raportul :*

Scanned with OKEN Scanner

a **Despre partea închinării** însă, doamne, să ne ierți... (Mihai Eminescu, Poezii, p. 127) ;

b **Din punctul de vedere al stăpînirii** romane, Isus era un răzvrătit. (Haim Cohn, Arestarea, procesul și moartea lui Isus Christos, p. 61) ;

c **În privința neologismelor,** viitorul i-a consfințit dreapta și larga vedere. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 55) ;

d **După părerea lui Piaget,** există efectiv o coerență funcțională a gîndirii simbolice. (Dicționar de simboluri, vol. I, p. 57) ;

e **După opinia cercetătorului** polonez, scriitorul năzuiește să imprime operei sale un caracter cît mai concret. (Poetică, estetică, sociologie, p. 33) ;

f Atît în literatura juridică, cît și în practica juridică, rolul activ este examinat **prin prisma** acestei **cerințe** legate de aflarea adevărului. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 90) ;

g Se formase un fel de mit **în jurul Bardului de la Mircești,** precum începuse a fi numit pe atunci. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 93) ;

2 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul dativ, precedate de prepozițiile** *potrivit* **și** *conform* :

a **Conform** acestei **idei,** nu avem nici măcar o singură operă perfectă și nici nu ne putem aștepta curînd la vreuna. (René Wellek, Istoria criticii literare moderne, vol. I, p. 257) ;

b **Potrivit mitologiei** sumeriene, potopul a fost pedeapsa pe care zeii i-au dat-o omului pentru larma pe care o făcea. (Emil Cioran, Sfîrtecare, p. 166) ;

3 **substantive (substitute : pronume și numerale) în cazul acuzativ, precedate de prepozițiile** *de, în, la, după, ca, pentru,* **precum și de locuțiunile prepoziționale** *în materie de, relativ la, cu privire la, în legătură cu, referitor la, cît despre, cît pentru, cît privește, în (ceea) ce privește, în... ordine de, legat de* :

Scanned with OKEN Scanner

a În țările de veche cultură, literatura populară e inferioară celei culte și **în cantitate** și **în calitate.** La noi, lucrurile stau altfel. Poezia cultă e inferioară celei populare **în cantitate** și, afară de cîteva excepții, și **în calitate.** (Garabet Ibrăileanu, Studii literare, vol. I, p. 271) ;

b Arvaniții au reputația, gratuită, a fi căpățînoși (o enormă țeastă ca o turlă se constată și la scriitor), tăcuți, greoi **la înțelegere,** cam crunți, fideli în chip obtuz. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 488) ;

c) Arta, **pentru Mallarmé,** nu poate fi descriptivă : poetul nu trebuie să numească un obiect, ci doar să sugereze și să evoce, acesta fiind și motivul pentru care el recurge atît de frecvent la elipsă și perifrază. (René Wellek, Istoria criticii literare moderne, vol. I, p. 474) ;

d **Cît privește arta** și **frumusețile,** Golescu este departe de rafinarea lui Cantemir. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, p. 41) ;

e **Cît despre Sadoveanu,** prin 1955, cînd a împlinit 75 de ani, spuneam că prin opera lui a acoperit cel puțin cîteva secole de literatură română care altfel n-ar fi existat. (Marin Preda, Creație și morală, p. 553) ;

f **Cu privire la neîndeplinirea** procedurii de citare prin omisiunea citării, trebuie precizat că instanța are obligația înștiințării părții pentru data cînd are loc prima ședință de judecată. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 577) ;

g **În legătură cu zeii, cu divinul,** grecii lui Homer nu au un sentiment metafizic ; acest sentiment grecii lui Homer îl au însă **în legătură cu moartea.** (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 202) ;

h Deci ar reieși că ar fi trebuit să ajung inventator sau cel puțin specialist **în materie de invenții.** (Marin Preda, Creație și morală, p. 447) ;

Scanned with OKEN Scanner

i **În ceea ce privește gustul,** nu este de ajuns să vezi, să cunoști frumusețea unei opere ; trebuie să o simți, să fii mișcat de ea. (Voltaire, Maxime și cugetări, p. 60) ;

î **Legat de întrebarea** de mai sus se pune alta : dacă eram conștient că această carte va fi interesantă. (Marin Preda, Creație și morală, p. 371) ;

j **Referitor la schimbările** neîncetate care au loc în cadrul vocabularului, trebuie să precizăm că acestea îmbracă aspecte dintre cele mai diverse, începînd cu arhaizarea treptată a unor cuvinte ori cu simpla schimbare a unor sensuri și terminînd cu apariția de noi unități lexicale, menite să desemneze obiecte, fenomene, procese, instituții etc., inexistente sau necunoscute anterior. (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 39) ;

4 **adjective în cazul acuzativ, precedate de prepoziția** *de* **ori de locuțiunile prepoziționale** *sub aspect, din punct de vedere :*

a **De dragă,** dragă să-mi fii, / Dar la noi mai rar să vii. (Proverbe românești, p. 116) ;

b O formă signifiantă **din punct de vedere estetic** este expresia atitudinii esențiale față de universul cunoașterii și al faptei. (Poetică, estetică, sociologie, p. 76) ;

c **Sub aspect semantic,** complementul de reciprocitate, în esența sa o variantă a complementului direct sau indirect, concretizează „obiectele" care participă în reciprocitate la desfășurarea acțiunii verbale. (Dumitru Irimia, Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa, p. 126) ;

5 **adjective pronominale posesive în cazul acuzativ, precedate de prepoziția** *asupra* **ori de locuțiunile prepoziționale** *după părerea, în privința, din partea, despre partea, din punctul de vedere :*

După părerea noastră, gîndirea simbolică se află la polul opus gîndirii științifice, procedînd nu prin reducerea multiplicității la unitate, ci prin proiectarea explozivă a unității spre multiplicitate. (Dicționar de simboluri, vol. I, p. 21) ;

Scanned with OKEN Scanner

6 **verbe la modul infinitiv :**

Copilul se naște curios de lume și nerăbdător **de a se orienta** în ea. (George Călinescu, Cronicile optimistului, p. 277) ;

7 **verbe la modul supin :**

a **De învățat** înveți multe și de la toți. (Constantin Noica, Carte de înțelepciune, p. 12) ;

b — Pe pământ turcesc, dar cu extrateritorialitate : moartea lui Constantin Brîncoveanu și a fiilor săi confirmă povața dată de lordul Chesterfield lui Philip Stanhope (fiul său) : **de trăit** poți trăi cum vrei, **de murit** să mori ca un gentleman. (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 312) ;

c Eu am întovărășit familia mea la țară, Carp, Rosetti și Pogor plecară asemenea din Iași, iar Maiorescu închirie pe timpul verii via lui Balș de sub Copou, în care era o casă mare și comodă **de locuit.** (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 52) ;

8 **adverbe de mod :**

În ipoteza în care acțiunea civilă se exercită din oficiu, instanța are obligația de a cita și partea responsabilă **civilmente,** în vederea introducerii ei în proces. (Ion Neagu, Drept procesual penal, p. 156)

C COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL REFERENȚIAL SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, complementul circumstanțial referențial este simplu :

Ce spui, Melissos, pe scurt / **cu privire la zei ?** (Mircea Ciobanu, Patimile, p. 131)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, complementul circumstanțial referențial este multiplu :

În acele adunări, tot felul de oameni făceau propunerile cele mai variate și mai ciudate **în privința legislației, administrației, justiției.** (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 150)

Scanned with OKEN Scanner

D TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Antepus regentului său, complementul circumstanțial referențial se izolează, de obicei, prin virgulă de acesta :

Cît privește monarhia, / S-a schimbat filozofia. (Tudor Arghezi, Versuri, vol. II, p. 82)

Postpus regentului său, complementul circumstanțial referențial nu se desparte prin virgulă de acesta :

Mă limitez cît pot, surd **la muzică,** orb **la pictură.** (Jules Renard, Jurnal, p. 206)

E ECHIVALENTUL SINTACTIC AL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL REFERENȚIAL

La nivelul frazei, complementului circumstanțial referențial îi corespunde propoziția subordonată circumstanțială referențială :

Omul nu trebuie să-și piardă niciodată răbdarea **în ceea ce știe** că este după legile firii. (George Călinescu, Cronicile optimistului, p. 152)

Scanned with OKEN Scanner

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR (E.P.S.)

A. DEFINIȚIE, REGENȚI

Elementul predicativ suplimentar, avînd concomitent doi regenți : R_1 = **verb** sau **interjecție predicativă** și R_2 = **substantiv** sau **pronume,** exprimă :

1 **o acțiune simultană cu acțiunea verbului ori a interjecției predicative, acțiune atribuită subiectului sau complementului :**

a Trăiam în Pustă și-a venit ispita : / Cu traista-i cîntătoare, năzdrăvana, / *Venea, venea, venea* (R_1) **rîzînd** (E.P.S.) *Satana* (R_2). (Ady Endre, Poeme, p. 113) ;

b Într-o grădină publică, tăcută, / *Pe un nebun l* (R_2)*-am auzit* (R_1) **răcnind** (E.P.S.), / Iar frunzele cu droaia se desprind ; / E vînt și-orice speranță e pierdută. (G. Bacovia, Versuri și proză, p. 46) ;

c *Iată* (R_1)*-l* (R_2) **gîndind** / și **scriind** (E.P.S.), *iată* (R_1)*-l* (R_2) acum / **Dezghiocînd** (E.P.S.) ale pămîntului taine. (Jean Coutsocheras, Cu aripa și tridentul, p. 27) ;

2 **o caracteristică (stare) a subiectului sau a complementului, ea relevîndu-se în timpul desfășurării acțiunii verbale :**

a Iată, azi prăznuiesc în podgoria / Anilor duși, iată, *gîlgîie* (R_1) / **Voioasă** (E.P.S.)-n gîtlejul meu *gloria* (R_2). (Ady Endre, Poeme, p. 73) ;

b Cade pe copaci blestemul săracilor / și *iată* (R_1)*-i* (R_2) **văduvi, negri** și **goi** (E.P.S.). (Emil Botta, Poezii, p. 141)

Scanned with OKEN Scanner

Elementul predicativ suplimentar nu răspunde la întrebări, identificîndu-se, de obicei, prin posibilitatea disocierii în două construcții :

1 **o construcție verbală și alta cu predicat nominal :**

Sosim la Gherla **deșelați, spetiți, amorțiți, înțepeniți** (E.P.S.). (N. Steinhardt, Jurnalul fericirii, p. 253) ;

[*Sosim la Gherla* și **sîntem deșelați, spetiți, amorțiți, înțepeniți.**]

2 **ambele construcții verbale :**

O clipă : Vara nici n-a tresărit, / Și Toamna din Paris **rîzînd** (E.P.S.) dispare. (Ady Endre, Poeme, p. 70) ;

[O clipă : Vara nici n-a tresărit, / Și Toamna din Paris *dispare* și **rîde.**]

B. PĂRȚI DE VORBIRE CU FUNCȚIE SINTACTICĂ DE ELEMENT PREDICATIV SUPLIMENTAR

Elementul predicativ suplimentar se exprimă prin :

1 **substantive în cazul nominativ sau acuzativ :**

a Victor Hugo este atît de mare, încît nici nu băgăm de seamă că se numește în mod ridicol **Victor,** ca dumneata și ca mine. (Jules Renard, Jurnal, p. 255) ;

b Alecsandri este numit **secretar de stat** la Postelnicie. (Vasile Alecsandri, Poezii populare ale românilor, p. XXIV) ;

c Gelozia apare atunci cînd îl consideri pe om **drept proprietatea** ta, **drept un obiect.** (Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă, p. 72) ;

2. **adjective :**

Onoarea merge **desculță** prin tăciunii aprinși fără să-i pese dacă lasă urme. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 322) ;

3 **verbe la moduri nepersonale :**

a Pe mulți i-am văzut **căindu-se** de o vorbă spusă ; pe nimeni n-am văzut **căindu-se** pentru că a tăcut. (Cugetări persane, p. 404) ;

Scanned with OKEN Scanner

b M-a lăsat mama **dormind,** / M-a găsit doină **zicînd.** (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 346) ;

4 **interjecții :**

O auzi : **ghiorț, ghiorț-ghiorț, ghiorț.** (Zaharia Stancu, Desculț, p. 49)

C. ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR SIMPLU ȘI MULTIPLU

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, elementul predicativ suplimentar este simplu :

Ciurul și pe ulcior îl socotește **găurit.** (Cugetări persane, p. 165)

Cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, elementul predicativ suplimentar este multiplu :

Iată-mă / **bătrîn** și **speriat** / de-această boală care mă soarbe. (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 59)

D. TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Elementul predicativ suplimentar apare după termenii la care se referă concomitent, fără să se despartă prin virgulă de aceștia :

A venit **sulemenită** / și se duce **terfelită.** (Proverbe românești, p. 46)

E. ECHIVALENTUL SINTACTIC AL ELEMENTULUI PREDICATIV SUPLIMENTAR

În planul frazei, elementului predicativ suplimentar îi corespunde propoziția subordonată predicativă suplimentară :

Veselul Alecsandri devine sumbru, superstițios, în plin sezon canicular se plînge de nestatornicia universului, o ploaie răcoroasă îl scoate din sărite, un vînt puternic îl face **să se gîndească la reaua alcătuire a lumii.** (Eugen Simion, Dimineața poeților, p. 200)

Scanned with OKEN Scanner

APOZIȚIA (Ap.)

A DEFINIȚIE, FUNCȚII SEMANTICE

Fiind a doua expresie a obiectului spre care trimite **baza apozitivă** (B.A.), **apoziția** (Ap.) exprimă trei funcții semantice fundamentale :

I **funcția denominativă,** cînd interpretarea structurii apozitive **(B.A. + Ap.)** se face prin propoziția **A (= B.A.)** se numește **B (= Ap.)**; apozițiile denominative sînt substantive proprii izolate prin semne de punctuație de baza apozitivă :

a Bunicul lui Maior a fost preot, iar tatăl, **Gheorghe,** a deținut funcția de protopop la Tîrgu Mureș, apoi la Căpușu de Cîmpie. Și mama, **Ana,** era fiica unui preot. (Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, p. 536) ;

b În toate comunele ălea : **Dobreț, Călui, Apele vii,** / Să te duci și să asculți din dosul gardului, / Să-i auzi vorbind. (Marin Sorescu, La lilieci, vol. V, p. 131) ;

II **funcția descriptivă,** cînd interpretarea structurii apozitive **(B.A. + Ap.)** se face prin propoziția **A (= B.A.)** este **B (= Ap.)**; printr-o apoziție descriptivă se realizează :

1 **calificarea obiectului spre care trimite baza apozitivă** *(apoziția calificativă) :*

a Poate / că graiul, **slăvitul,** e numai o rouă. (Ștefan Augustin Doinaș, Foamea de unu, p. 166) ;

b Proștii fermentează. Boala scade prețul. / Din privighetoare și-a gătit nutrețul / moartea, **haima-**

naua ! Abel, **nimfomanul,** / vinde-n iarmaroace Biblia, Coranul. (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 24) ;

c Că sufletul nu e fîntînă / Decît la om, **fiară** bătrînă [...]. (Ion Barbu, Poezii, proză, publicistică, p. 29) ;

d Mă rogi c-un surîs și cu dulce cuvînt / rost să fac de semințe, **de rarele,** / pentru Eutòpia, mîndra **grădină,** / în preajma căreia fulgere rodnice joacă / să-nalțe tăcutele seve-n lumină. (Lucian Blaga, Poezii, p. 305) ;

2 **identificarea obiectului spre care trimite baza apozitivă** *(apoziția de identificare)* ; identificarea se face prin referință directă la obiect, prin referință la conținutul bazei apozitive, prin referință la funcția socială sau profesională, prin referire la filiație :

a Noi, **copiii,** alergam și ne jucam prin curte și prin imensa grădină, care de la casă se urca lin în terase pe o colină, schimbîndu-se din grădină cu straturi de flori în parc englezesc, apoi în vie și livadă. (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 28) ;

b Veacul mi-a permis să fiu doar atît : / neștiută **metaforă** / tăiată la gît. (Ștefan Dincescu, Viață în pielea goală, p. 13) ;

c Unde te duci, unde te întorci, dai de-alde Daudescu — **plugari, ciobani, negustori, popi, meșteșugari, notari,** pînă și **un episcop.** (Zaharia Stancu, Desculț, p. 11) ;

d Tănăsucă Mocodean, **cîntăreț bisericesc, colăcar** și **„maestru de ceremonii"** în sat, admirabil **povestitor,** i-a arătat buchile și i-a transmis ceva din bogatul repertoriu popular. (Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, p. 228) ;

e Adela Xenopol, **sora** istoricului A. D. Xenopol, redacta această revistă în scopul susținerii revendicărilor feministe și pentru a promova o mișcare culturală corespunzătoare. (Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, p. 293) ;

Scanned with OKEN Scanner

f După 1812, bunicul lui Hasdeu, Tadeu Hîjdeu, **strănepot** al unui Gheorghe Lupașcu Hîjdeu, își revendică drepturile asupra moșiilor strămoșești din ținutul Hotinului și se stabilește la Cristești. (Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, p. 424) ;

g Alexandru, **fiul** lui Dimitrie și **tatăl** poetului, a urmat colegiul militar la Kerson, în Rusia, și s-a dedicat carierei militare. (Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, p. 527) ;

3 **explicitarea prin asociere a elementelor formative ale unei baze apozitive** *(apoziția descriptivă de tip analitic)* :

a Prin ei românul a devenit rob, sărac, slab, blajin ; slugă pîndită de toate relele : **bazaconia, munca, osînda, truda, ostenirea, tînjirea, boala, scîrba, năpasta, năcazul, ciuda, jinduirea, jertfa, ponosul, jalea, pacostea**. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, Compendiu, p. 13) ;

b Totuși Eliade a împămîntenit cîteva noțiuni subtile, neatinse în acea vreme : **afabil, adorabil, absurd, actual, abuziv, abject, absolut, colosal, conjugal, cristalin, consecvent, ingrat, inert, implacabil, inefabil, juvenil, legal, legitim, mistic, nupțial, pervers, serafic, suav, venerabil.** (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, Compendiu, p. 13) ;

c Se vorbește cu voluptate de bogăția în vînat a țării **(urși, mistreți, cerbi, capre negre, cocoși de munte, ierunci, dropii, spîrcaciu, potîrnichi, prepelițe, sitari, begaține, puhoieri, nagîți, rațe, lișițe, gîște, gîliți, lebede),** de raci și chișcari, de crapi prinși iarna prin copci în cantități așa mari încît „fosgăiau viermuind", de pești gătiți în felurite chipuri. (George Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, Compendiu, p. 194) ;

4 **explicitarea prin disociere a elementelor formative ale unei baze apozitive** *(apoziția descriptivă de tip analitic)* :

Scanned with OKEN Scanner

Din șosea și de la marginea satului începea coasta lină cu sute de parcele, **unele** galbene, **altele** verzi, **altele** cenușii. (Liviu Rebreanu, Ion, p. 60, apud Ion Diaconescu, Sintaxa limbii române, p. 352) ;

5 **concentrarea sensurilor particulare ale unei baze apozitive multiple într-un termen cu sens mai general** *(apoziția descriptivă sintetică sau sumativă)* :

Se șterg legende și povești, proverbe și locuțiuni, adevărate **nestimate** ale gîndirii poporului românesc. (Mihai Eminescu, Despre cultură și artă, p. 64, apud Ion Diaconescu, Sintaxa limbii române, p. 352) ;

III **funcția explicativă,** cînd interpretarea structurii apozitive **(B.A. + Ap.)** se face prin propoziția **A (= B.A.)** înseamnă **B (= Ap.),** relevîndu-se astfel echivalența semantică dintre o bază apozitivă și o apoziție, ambele aparținînd aceluiași registru stilistic sau distribuindu-se la registre lingvistice și stilistice diferite :

a Alături de dispariția obiectului (care atrage după sine dispariția cuvîntului), o altă cauză a arhaizării cuvintelor este și coliziunea sinonimică, *adică* **„ciocnirea"** sau **concurența** a două unități lexicale care exprimă aceeași noțiune. (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 125) ;

b În ultima situație se află, de pildă, pîrcălab, caimacan, capuchehaie, cneaz, voievod sau numele unor ranguri boierești din epoca feudalității : armaș, clucer, cupar, hatman, jitnicer, logofăt, medelnicer, paharnic, postelnic, serdar, sluger, spătar, stolnic, vistiernic, vornic și altele, care fac parte din categoria mai largă a istorismelor, *adică* **a cuvintelor** și **expresiilor** care au dispărut din vocabular împreună cu noțiunile pe care le denumeau. (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 125) ;

c Inutil să mai spun că, în afară de „Gala", ambarcațiunea noastră se mai numește și „Milagros", *adică* **„minuni".** (Salvador Dali, Jurnalul unui geniu, p. 204) ;

d În continuare dăm numai cîteva exemple de cuvinte vechi, care au fost eliminate din limbă de

Scanned with OKEN Scanner

sinonimele lor neologice (aproape întotdeauna de proveniență latino-romanică) : chezaș — **garant**, cinovnic — **funcționar**, polcovnic — **colonel**, vistavoi — **ordonanță**, volnic — **liber**, zalhana — **abator** și multe altele. (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 125) ;

e Astfel, un cuvînt cum este mai **„ficat"** se folosește pe o arie foarte întinsă care cuprinde Crișana, Maramureșul, nordul Transilvaniei și chiar o bună parte din centrul și din sudul Moldovei. Tot așa, cucuruz **„porumb"** se întrebuințează nu numai în regiunile transcarpatice, ci și prin unele părți ale Moldovei sau chiar în cîteva puncte izolate din nord-estul Munteniei. Cît privește pe ortac **„tovarăș", „camarad", „prieten"**, acesta s-a folosit, inițial, aproape numai în Banat, Oltenia și Transilvania, dar, astăzi, el este mult mai cunoscut decît în trecut, grație unor poeți și scriitori contemporani, care au contribuit enorm la răspîndirea lui. (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 129) ;

f Iată o listă, foarte săracă, desigur, a regionalismelor pe care le-am selecționat în urma parcurgerii parțiale a literei **M** din Dicționarul limbii române (tom. VI, București, 1965—1968) și a altor izvoare : măzăriște **„loc semănat cu mazăre"**, merindare **„ștergar pentru învelit merindele"**, meșteșugos, **„iscusit"**, mînaci **„persoană care mînă vitele"**, mînătură **„farmec"**, mîndrenie **„mîndrețe"**, mlădoacă **„mlădiță"**, mînăștergură **„prosop"**, mătinică (din mă tem că) și altele. (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 131)

B MIJLOACE DE EXPRIMARE A APOZIȚIEI

Apoziția se exprimă prin :

1 **substantive comune sau proprii :**

a Le-a trebuit plăcerea de-a rupe, *adică* **emoția** dumneavoastră. (Jules Renard, Jurnal, p. 164) ;

Scanned with OKEN Scanner

b Eroul, **Mihai,** e tînăr, frumos, bogat și încrezător în viitorul său. (Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, p. 155) ;

2 **adjective substantivate :**

Aici doar foamea știe respirația gură la gură, / ea ne ajută, **milostiva,** să supraviețuim, / să prosperăm, / ea ne face masaj înainte de culcare, / ea, **grijulia,** ne scoate la plimbare / cu zgardă de aur, / ea, niciodată **uituca,** niciodată **zgîrcita,** / pe gratis ne cîntă la pian, / la trompetă și la cimpoi / la toate sărbătorile, / ea, sora de caritate, își dă cămașa pentru noi, / ea, **cuvioasa,** ne leagă cu sîrmă oasele / să nu ni se împrăștie, / **plîngăcioasele !** (Ștefan Dincescu, Turnir cu Demostene, p. 18) ;

3 **adjective :**

Mă expun primejdiilor succesului. Sper să ies învingător, *adică* **scîrbit.** (Jules Renard, Jurnal, p. 164) ;

4 **pronume :**

Cu felinarul meu, am găsit un om : **eu.** (Jules Renard, Jurnal, p. 304) ;

5 **numerale :**

Ceilalți, **al treilea, al patrulea și-al cincilea,** / Trăiesc încă batjocoriți de învățătorii sau de stăpînii lor / Și eu, eu scriu proteste împotriva acestei lumi nedrepte. (Al Qing, Poeme, p. 18) ;

6 **verbe la moduri nepersonale :**

a Frumos trebuie să vorbim cu toții — elevul, studentul, agronomul, inginerul, dascălul de fizică, muncitorul simplu — pentru că maturitatea culturii publice, a spiritului poporal, spunea marele Eminescu, se manifestă cu deosebire în limba sa și între culții unui popor se numără cu deosebire numai aceia care au suit înălțimea și domină terenul întreg. Frumos nu în sensul în care înțeleg unii să vorbească, *adică* **de-a folosi** la fiecare pas cîteva neologisme pe care nu le înțeleg ceilalți, iar uneori nici vorbitorul chiar, ci în accepția superioară, *adică* **de-a logodi** plastic, armonios în vorbirea orală ori scrisă cele mai

Scanned with OKEN Scanner

obișnuite cuvinte. (Grigore Vieru, Rădăcina de foc, p. 352) ;

b Oamenii de știință încearcă să pronunțe consonantele în stare pură. Poetul le pronunță cu ajutorul vocalelor, *adică* **recurgînd** la ceva străin de ființa ca atare a consonantelor. (Lucian Blaga, Elanul insulei, p. 95) ;

7 **adverbe :**

Pînă și familia mea ar fi rîs de-o asemenea idee, numai că Aragon era deja prizonierul unei idei politice fixe, care avea să-l ducă exact unde se află acum, *adică* aproape **nicăieri.** (Salvador Dali, Jurnalul unui geniu, p. 24)

C CAZUL APOZIȚIEI

Apoziția apare în cazul N., baza apozitivă fiind în același caz : Înțelepții care iubesc alegoriile povestesc că Timpul avea o fată pe care o peteau trei **flăcăi (B.A. = N.) : Rațiunea, Fericirea** și **Speranța (Ap. = N.).** (Cugetări persane, p. 408)

Apoziția apare în cazul N., baza apozitivă fiind în alt caz : Omule, ai fost cetățean al acestei măreție **cetăți (B.A. = G.), universul (Ap. = N.).** (Epictet, Marcus Aurelius, Manualul, Către sine, p. 246)

Apoziția și baza apozitivă nu sînt în N., dar cazul lor coincide : Activitatea **de prelucrare (B.A. = Ac.)** a metalelor, *adică* **de strunjire, frezare, rabotare, mortezare, rectificare (Ap. = Ac.),** constă în utilizarea, cu competență, a mașinilor respective de către prelucrătorul prin așchiere. (Învățămîntul liceal și tehnic profesional, Nr. 4, 1987)

D APOZIȚIA SIMPLĂ ȘI MULTIPLĂ

Cînd se exprimă printr-o singură parte de vorbire, apoziția este simplă ; cînd se exprimă prin mai multe părți de vorbire coordonate, apoziția este multiplă :

Scanned with OKEN Scanner

a — Caută-ți alt bărbat, dadă, se amestecă în vorbă Dumitrache, **năvlegul** *(apoziție simplă).* (Zaharia Stancu, Desculț, p. 15) ;

b De vreme ce n-am totul : **frumusețe, forță, geniu, bogăție** *(apoziție multiplă),* prefer să n-am nimic. (Jules Renard, Jurnal, p. 303)

E MĂRCILE SEMANTICE ALE APOZIȚIEI

Mărcile semantice *(adică, anume, bunăoară, ca, respectiv, mai ales, mai exact, în special, altfel spus, zis, sau, alias, în speță, în realitate* etc.) explicitează semnificația apoziției în raport cu baza apozitivă :

a Înainte de a studia principalele procedee interne de îmbogățire a vocabularului (*adică* **derivarea și compunerea),** sînt necesare cîteva precizări referitoare la familia lexicală și la statutul acestui compartiment al limbii pe care ne-am obișnuit să-l numim FORMAREA CUVINTELOR. (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 66) ;

b Și alte fenomene lexicale, *ca* **atracția paronimică** sau **etimologia populară,** pot avea uneori consecințe gramaticale. (GA, vol. I, p. 18) ;

c Pentru judecata nepărtinitoare a cetitorilor sfîrșesc acest capitol citînd întreagă poezia lui P. A. Calescu, *alias* **Hașdeu.** (Iacob Negruzzi, Scrieri alese, vol. II, p. 105) ;

d Cum ai sustrage melcul cu-o șoaptă de descînt / Golindu-i crisalida, /. Am să mă las sustrasă din trupul meu c-un cînt / Eu, *zisa* **Leonida.** (Leonida Lari, Dulcele foc, p. 134) ;

e Alături de derivarea propriu-zisă *sau* **progresivă** (care, după cum am văzut, constă în adăugarea de afixe), există și o derivare regresivă *sau* **inversă,** care constă în suprimarea unor afixe reale sau aparente de la cuvinte preexistente. (Theodor Hristea, Sinteze de limba română, p. 73)

Scanned with OKEN Scanner

F TOPICĂ, PUNCTUAȚIE

Postpusă, de obicei, bazei apozitive sau antepusă, apoziția se izolează de aceasta, întrebuințîndu-se virgula, două puncte, punctul și virgula, semnele citării, parantezele rotunde, liniile de pauză, punctele de suspensie și semnul egalității, ceea ce se ilustrează, parțial, și prin exemplele anterioare :

a Era Nicolae Filimon, **cîntăreț** la Biserica Batiștii, **corist** în trupa Madamei Carl, **flautist** în orchestră, apoi **cronicar muzical** și, în sfîrșit, **autorul** Ciocoilor vechi și noi. (Tudor Vianu, Studii de literatură română, p. 53) ;

b **Spătar, agă, postelnic, vornic,** scriitorului, care e un dregător fidel, i se încredințează slujbe importante : **prezident** al Eforiei (**primar** al Iașilor) între 1840—1843, **director** al Vistieriei (1843—1849). (Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, p. 718)

G ECHIVALENTUL SINTACTIC AL APOZIȚIEI

În planul frazei, apoziției îi corespunde propoziția apozitivă (AP.) :

De ce ar fi mai greu să mori, **adică să treci din viață în moarte,** decît să te nești, **adică să treci din moarte în viață ?** (Jules Renard, Jurnal, p. 204)

CUPRINS

1. Sintaxa propoziției. Propoziția / 5
2. Predicatul / 27
3. Subiectul / 55.
4. Atributul / 63
5. Complementul direct / 82
6. Complementul indirect / 89
7. Complementul de agent / 101
8. Complementul circumstanțial de loc / 105
9. Complementul circumstanțial de timp / 111
10. Complementul circumstanțial de mod / 118
11. Complementul circumstanțial de cauză / 128
12. Complementul circumstanțial de scop / 133
13. Complementul circumstanțial condițional / 138
14. Complementul circumstanțial concesiv / 142
15. Complementul circumstanțial de consecință / 146
16. Complementul circumstanțial instrumental / 149
17. Complementul circumstanțial cumulativ / 155
18. Complementul circumstanțial sociativ / 159
19. Complementul circumstanțial de excepție / 163
20. Complementul circumstanțial opozițional / 167
21. Complementul circumstanțial referențial / 171
22. Elementul predicativ suplimentar / 178
23. Apoziția / 181

Scanned with OKEN Scanner

ȘTEFAN DINCESCU

COLECȚIA ELEVULUI

SINTAXA PROPOZIȚIEI

GRAMATICA LIMBII ROMÂNE

De același autor:

Străjer
- Ed. Cartea Românească (1988)

Turnir cu Demostene
- Ed. Eminescu (1991)

Viață în pielea goală
-Ed. Plumb (1993)

Sintaxa frazei
- Ed. Plumb (1995)

ISBN 973 - 9150 - 65 - 9

LEI 4500

Scanned with OKEN Scanner